

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Με τίτλο:

**ΈΡΕΥΝΑ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ.**

**RESEARCH: UNIVERSITY GRADUATES' VIEWS ABOUT
CHILD RIGHTS POLICY.**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Τουλκέρη Αμαλία, Α.Ε.Μ.: 3597

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

Καλεράντε Ευαγγελία

Τζάρτζας Γεώργιος

Φλώρινα, 2021

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΜΕΡΟΣ Α	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	11
1.1 Τα ανθρώπινα δικαιώματα: Ιστορική αναδρομή και μορφές δικαιωμάτων	11
1.2 Τα παιδικά δικαιώματα: Ιστορική αναδρομή	12
1.3 Ποια είναι τα παιδικά δικαιώματα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	16
2.1 Ορισμός παιδικής εργασίας και αιτίες φαινομένου	16
2.2 Μορφές παιδικής εργασίας	18
2.3 Η παιδική εργασία στην Ελλάδα	19
2.4 «Τα παιδιά του δρόμου».....	20
2.4.1 Αίτια για το φαινόμενο «Τα παιδιά του δρόμου»	22
2.5 Η απαγόρευση της παιδικής εργασίας	23
2.6 Ο θεσμός της υποχρεωτικής εκπαίδευσης	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΙΔΙΚΟ TRAFFICKING	26
3.1 Ορισμός trafficking	26
3.2 Μορφές του trafficking.....	27
3.3 Επιπτώσεις του trafficking	28
3.4 Το trafficking στην Ελλάδα	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	30
4.1 Διεθνής Σύμβαση Εργασίας 182	30
4.2 Ο ρόλος του ΟΗΕ	31
4.3 Ο Θεσμός της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα	32
4.4 Καταπολέμηση της φτώχειας και ενημέρωση πολιτών	33
4.5 «Τα παιδιά του δρόμου»: Φορείς και προγράμματα.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ TRAFFICKING	36
5.1 Συμβάσεις σε Διεθνές Επίπεδο, Οργανισμοί και Προγράμματα κατά του trafficking.....	36
5.2 Η προστασία διαδικτυακών κινδύνων	38
ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	42
B.1 Μεθοδολογία	42
B.2 Συμμετέχοντες.....	42
B.3 Ερευνητικά ερωτήματα	43
B.4 Αποτελέσματα	43

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65
Ελληνόγλωσση	65
Ξενόγλωσση	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	73
Ερωτηματολόγιο έρευνας	73

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με την πολιτική δικαιωμάτων του παιδιού. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά αυτό του θεωρητικού πλαισίου, το οποίο σχετίζεται με τα παιδικά δικαιώματα, την παιδική εργασία και εκμετάλλευση. Το δεύτερο μέρος αφορά την έρευνα που διεξήχθη με σκοπό τη συλλογή και την ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στα ανθρώπινα και παιδικά δικαιώματα. Πιο αναλυτικά, εστιάζει στην ιστορική αναδρομή των ανθρωπίνων και παιδικών δικαιωμάτων ξεκινώντας από τον 18^ο αιώνα. Συνεχίζοντας, με βάση το ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992 ορίζονται τα ισχύοντα άρθρα της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία υιοθετήθηκε το 1989.

Το δεύτερο κεφάλαιο αντιστοιχείται στην παιδική εργασία. Σημαντικά στοιχεία για την κατανόηση του φαινομένου είναι ο ορισμός της παιδικής εργασίας, οι αιτίες και η μορφές της. Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζεται η παιδική εργασία στον Ελλαδικό χώρο ενώ παράλληλα συμπληρώνεται με το κοινωνικό ζήτημα «τα παιδιά του δρόμου» και τις αιτίες έξαρσής του. Ακόμα, γίνεται αναφορά στην απαγόρευση της παιδικής εργασίας με τη συμβολή του κράτους και στον ρόλο που διαδραμάτισε ο θεσμός της εκπαίδευσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται το trafficking και πιο συγκεκριμένα το παιδικό trafficking. Σημαντικά σε αυτό το κεφάλαιο είναι ο ορισμός του trafficking και οι μορφές του, οι επιπτώσεις του στην παιδική ηλικία αλλά η εμφάνιση και η εξάπλωση του φαινομένου στην Ελλάδα, ζήτημα, το οποίο με το πέρασμα των χρόνων γίνεται όλο και πιο σύνθετο, εξαιτίας των ασυνόδευτων παιδιών που εισέρχονται στη χώρα.

Η καταπολέμηση της παιδικής εργασίας αναφέρεται στο τέταρτο κεφάλαιο. Σε αυτό το κεφάλαιο σημαντικές είναι οι βιβλιογραφικές αναφορές της Διεθνούς Σύμβαση Εργασίας 182, της συμβολής του ΟΗΕ, του θεσμού της εκπαίδευσης, της καταπολέμησης της φτώχειας, της ενημέρωσης των πολιτών και των προγραμμάτων των φορέων για τα «παιδιά του δρόμου».

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους της παρούσας πτυχιακής εργασίας αναφέρεται η καταπολέμηση του trafficking. Τον σκοπό αυτό εξυπηρετούν τα υποκεφάλαια, στα οποία γίνεται λόγος για τις Διεθνείς Συμβάσεις, τους Οργανισμούς και τα προγράμματα κατά του trafficking αλλά και για την προστασία από διαδικτυακούς κινδύνους.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας ανήκει η έρευνα και όλα όσα την αποτέλεσαν. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά στην μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, στους συμμετέχοντες της έρευνας, στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν με σκοπό την επιτέλεση της έρευνας και τα αποτελέσματα της έρευνας με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Ολοκληρώνοντας, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων έχουν προστεθεί και τα σχετικά γραφήματα στο υποκεφάλαιο των αποτελεσμάτων ενώ στο παράρτημα έχει προστεθεί και το ερωτηματολόγιο.

Λέξεις κλειδιά: Παιδικά δικαιώματα, Παιδική εργασία, Trafficking, Καταπολέμηση

ABSTRACT

The purpose of this degree assignment is the research of student's opinion when it comes to the kid's rights policy. The assignment is separated to two main parts. The first part is the theoretical which has to do with kid's rights, children work and mistreatment. The second part focus on the research that have been conducted with aim to collect opinions and analyze of this certain social issue.

The first part has to do with human and children rights. Certainly, focus on the history of human and children rights starting from the 18th century. Also, according to the statute 192/A/2-12-1992 there are the valid articles of the Convention of the Rights of the children, which set at 1989.

The second's part purpose is to offend children work. The main information about the understanding of this phenomenon is the definition of the children work, the reason and the forms of this issue. This part emphasizes the children work in Greece while it gives information about the social issue called «Children of the road» and the reasons of its spreading. In addition, this part focus on the prohibition of children work with the help of the government and to the role that education had.

The third part describe the issue of trafficking and certainly the children trafficking. The most important information in this part is the definition of trafficking, its consequences in childhood and last but not least, the existence and spread of this phenomenon in Greece, issue that over the years becomes more and more complicated because of the unaccompanied children that come in the country.

The elimination of children work is described at the fourth part. In this part, there are important information like bibliographic reference of International Labor Convention 182, the contribution of United Nations Organization, the institution of education, the elimination of poverty, the briefing of citizens and the programs about the «children of the road».

At the fifth and last chapter of the first part of this degree assignment there is reference about the elimination of trafficking. That's the reason of subchapter's existence where there are mentions about International Conventions, organizations and programs against trafficking and last but not least about protection from online dangers like child pornography.

At the second part there is the research and all its details. Particularly, there is mention about the methodology, the participants, the research questions that set in order to conduct the research and the results based to the answers of the participants. To sum up, for the best understanding of the results there have been added related graphs in the subchapter of the results while in the annex there is the questionnaire.

Keywords: Children rights, Children work, Trafficking, Elimination

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καταπάτηση και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι μια άγνωστη και πρωτόγνωρη κατάσταση ούτε για την Ελλάδα ούτε για οποιαδήποτε άλλη χώρα. Είναι ένα γεγονός που οι περισσότεροι άνθρωποι το βιώνουν σε διαφορετικούς τομείς, επίπεδα και μορφές. Στη σύγχρονη εποχή σε περιπτώσεις καταπάτησης δικαιωμάτων υπάρχουν εκείνοι, οι οποίοι θα επιλέξουν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και οι άλλοι, οι οποίοι για διάφορους λόγους (άγνοια, αδιαφορία, διαφορετική κουλτούρα και τρόπου ζωής) θα διατηρήσουν μοιρολατρική και αδρανή στάση. Είναι σημαντικό, παρά όλα αυτά να τονιστεί πως δεν καταπατούνται μόνο τα δικαιώματα των ενηλίκων αλλά και τα δικαιώματα των παιδιών, κάτι το οποίο ούτε και αυτό αποτελεί μια πρόσφατη είδηση. Ωστόσο, παρά τα παραπάνω στην σημερινή εποχή δεν υπάρχει αμφισβήτηση για το αν τα παιδιά δικαιούνται να έχουν δικαιώματα ή για το αν πρέπει να είναι κάτοχοι δικαιωμάτων, αφού συγκριτικά με το παρελθόν τα παιδιά στερούνταν και τα πιο βασικά θεμελιώδη δικαιώματα.

Ένα άλλο, επίσης γνωστό κοινωνικό ζήτημα εδώ και πολλών δεκαετιών, όπως αναφέρεται και στην υπάρχουσα βιβλιογραφία της πτυχιακής εργασίας, είναι η παιδική εργασία μέσω της οποίας καταπατούνται τα δικαιώματα των παιδιών. Πρόκειται για μια κατάσταση στην οποία παρατηρήθηκε πρόοδος και βελτίωση όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες. Σε αυτό διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο το κράτος, ο θεσμός της εκπαίδευσης και η Σύμβαση του 1989 αναφορικά με τα παιδικά δικαιώματα.

Ωστόσο, όπως φαίνεται και από τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν παύει να προκαλεί προβληματισμό η τάση αύξησης του φαινομένου ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Είναι χρήσιμο να προστεθεί πως η παιδική εργασία, με όποιον τρόπο αυτή πραγματοποιείται, έχει επιπτώσεις στην σωματική, ψυχολογική και πνευματική υγεία του παιδιού ενώ παράλληλα τις περισσότερες φορές το άτομο απέχει από την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η οικογένεια είτε λόγω οικονομικών δυσκολιών είτε λόγω διαφορετικού κοινωνικού πλαισίου και αντιλήψεων αποφασίζει να εκμεταλλευτεί το παιδί της για την αύξηση είτε του δικού της οικονομικού κεφαλαίου είτε να το εκμεταλλευτούν οι έμποροι πάλι για τον ίδιο σκοπό.

Στα μεγάλα αστικά κέντρα παρατηρείται το φαινόμενο «τα παιδιά του δρόμου». Πρόκειται για εκείνη την κατηγορία παιδιών που διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο, αφού εργάζονται στο δρόμο και συνήθως παρατηρείται στην Ελλάδα να καθαρίζουν τζάμια αυτοκινήτων ενώ το όχημα είναι σταματημένο στον σηματοδότη, να πουλούν χαρτομάνηλα ή μικροαντικείμενα και σε άλλες περιπτώσεις να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο. Κατά την δραστηριοποίησή τους, σύμφωνα την υπάρχουσα βιβλιογραφία, τα παιδιά παρακολουθούνται είτε από τους γονείς τους είτε από τον έμπορο.

Μια άλλη μορφή εκμετάλλευσης είναι το trafficking. Οι περισσότεροι συνδέουν τον όρο «trafficking» με την εμπορία και την εκμετάλλευση γυναικών. Παρόλα αυτά, από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε πως η παιδική πορνεία είναι αισθητή και παρατηρείται κατά κύριο λόγο στο διαδίκτυο (παιδική πορνογραφία). Η Διεθνική Σωματεμπορία- Trafficking έχει μεγάλες διαστάσεις και οι διασυνδέσεις των κυκλωμάτων δεν καθιστούν εύκολη την λύση του κοινωνικού αυτού εγκλήματος. Οι χρηματικές απολαβές από το trafficking είναι τέτοιες που λειτουργούν δελεαστικά για τους εμπόρους και τους διακινητές. Βέβαια, πρέπει να προστεθεί πως τα κυκλώματα αυτά δραστηριοποιούνται και μέσω νόμιμων επιχειρήσεων και σε ορισμένες περιπτώσεις συγκαλύπτονται από τα πρόσωπα της πολιτικής ηγεσίας.

Στα δυο τελευταία κεφάλαια αναφέρονται και αναλύονται βιβλιογραφικά οι τρόποι καταπολέμησης της παιδικής εργασίας και του trafficking. Κύρια αιτία των φαινομένων αποτελεί η φτώχεια και με δεδομένο, ότι η Ελλάδα δεν ανήκει στις ανεπτυγμένες οικονομικά συγκριτικά με άλλες χώρες, αλλά και με δεδομένη τη γεωγραφική της θέση είναι χρήσιμο να μελετηθούν τα προαναφερθέντα ζητήματα πλαισιώνοντάς τα θεωρητικά και στη συνέχεια συμπληρώνοντάς τα ερευνητικά.

Το ερευνητικό μέρος εξυπηρετεί τον σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, ώστε να εκπονηθεί η συγκεκριμένη εργασία. Είναι σαφές πως οι εποχές αλλάζουν, μεταβάλλονται και διαφοροποιούνται όπως και οι άνθρωποι και οι αντιλήψεις τους. Οι κοινωνίες, οι σχέσεις, η τεχνολογία κ.α. εξελίσσονται με ραγδαίους ρυθμούς και παραμέτρους, τα δεδομένα παύουν να αποτελούν δεδομένα, η γενικότερη εξέλιξη και ο θεσμός της εκπαίδευσης είναι ικανά να επηρεάσουν την κρίση και την οπτική των μελών της κοινωνίας. Η παιδική εργασία και η εκμετάλλευση δεν είναι απλά ζητήματα και αυτό αποδεικνύεται και από την εξέλιξή τους στον ιστορικό χρόνο.

Γι αυτό το λόγο, είναι χρήσιμη η έρευνα αυτής της εργασίας, αφού μέσω των αποτελεσμάτων ενός δείγματος που αποτελείται από αποφοίτους Πανεπιστημιακών τμημάτων μπορεί να φανεί το κατά πόσο είναι ευαισθητοποιημένοι, ενημερωμένοι και παρατηρητές αυτών των κοινωνικών ζητημάτων εν έτει 2021.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1.1 Τα ανθρώπινα δικαιώματα: Ιστορική αναδρομή και μορφές δικαιωμάτων

Ως «Ανθρώπινο Δικαίωμα» μπορεί να οριστεί η δυνατότητα, η ευκαιρία του ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται με βάση τους νόμους, με σκοπό την ολοκλήρωσή του, τη βελτίωση της καθημερινότητάς του και της ζωής του. Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαιώματα, τα οποία μπορούν να χαρακτηριστούν ως «οικουμενικά», «αναφαίρετα», «αδιαίρετα» και «αλληλεξαρτώμενα». Τα ανθρώπινα δικαιώματα υποδηλώνουν, προβάλλουν τις ανάγκες της κοινωνίας και εξασφαλίζουν βασικές στάσεις και πρότυπα, με τα οποία οι πολίτες μπορούν να ζουν και να συμβιώνουν αξιοπρεπώς. Οι πολίτες εκτός από δικαιώματα έχουν και υποχρεώσεις, όπως να σέβονται τα δικαιώματα των συμπολιτών τους, να τα προστατεύουν και να υποστηρίζουν άτομα των οποίων τα δικαιώματα έχουν παραβιαστεί (Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2014, σ. 17-18).

Ειδικότερα, η έννοια «Δικαιώματα του Ανθρώπου» πρωτοεμφανίστηκε στη Δυτική Ευρώπη τον 18^ο αιώνα, παρά το γεγονός, ότι η ισονομία, η ισοτιμία και η ισηγορία των ελεύθερων πολιτών αποτέλεσαν νομοθετικές ρυθμίσεις της αρχαίας πολιτικής φιλοσοφίας. Η ιστορική πορεία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επηρεάστηκε σημαντικά από τον ανθρωποκεντρικό χριστιανισμό αλλά και στο πέρασμα των αιώνων διαδραματίστηκαν σημαντικά γεγονότα, τα οποία σηματοδότησαν την αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αξιοσημείωτα γεγονότα ήταν οι Διακηρύξεις του 18^{ου} αιώνα και πιο συγκεκριμένα οι Γαλλικές Διακηρύξεις, οι οποίες επηρέασαν τα Συντάγματα άλλων χωρών που είχαν υιοθετήσει δικαιώματα και ελευθερίες στις διακηρύξεις αυτές. Ακόμα, η Βιομηχανική Εποχή, ο Μεγάλος Πόλεμος του 1914-1918, η Ρωσική Επανάσταση του 1917, η Διακήρυξη του 1918 και το Γερμανικό Σύνταγμα της Weimar το 1919 διαμόρφωσαν το πλαίσιο των κοινωνικών δικαιωμάτων (Περράκης, 2003).

Στο σήμερα οι τρεις κατηγορίες (γενιές) δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι οι εξής: Η πρώτη γενιά περιλαμβάνει τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (δικαίωμα στη

ζωή, στην ασφάλεια, το δικαίωμα στη θρησκεία, στην ελευθερία έκφρασης και της απαγόρευσης της δουλείας). Στη συνέχεια, η δεύτερη γενιά αφορά τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, δηλαδή το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το δικαίωμα της οικογένειας για κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία. Η τρίτη γενιά αποτελεί τα δικαιώματα αλληλεγγύης, τα οποία έχουν ατομική και συλλογική διάσταση. Τη κατηγορία αυτή συμπληρώνουν το δικαίωμα στην ειρήνη και το δικαίωμα στην ανάπτυξη (Περράκης, 2003).

Τέλος, σημαντικό είναι να προστεθεί πως οι νόμοι και τα δικαιώματα προστατεύουν και αφορούν όλους τους πολίτες. Στη σύγχρονη εποχή υπάρχει επιτακτική ανάγκη για γνώση, παρουσίαση και ευαισθητοποίηση κοινωνικών ζητημάτων, τα οποία αφορούν ό, τι περιλαμβάνει τον άνθρωπο, τις δραστηριότητές του και τους συνανθρώπους του (Περράκης, 2003).

1.2 Τα παιδικά δικαιώματα: Ιστορική αναδρομή

Μετά την ολοκλήρωση του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου το 1946, το Οικουμενικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών άρχισε να επεξεργάζεται μια αναθεωρημένη μορφή της Διακήρυξης της Γενεύης του 1924, η οποία είχε αποτελέσει το πρώτο διεθνές κείμενο που αναφερόταν στα δικαιώματα του παιδιού. Η υπογραφή αυτής της Διακήρυξης σήμαινε τη διεθνή συναίνεση για την προστασία του παιδιού και αυτή ήταν η έναρξη της διεθνοποίησής της. Οι λόγοι που προώθησαν την αναθεωρημένη αυτή εκδοχή ήταν το γεγονός πως η Διακήρυξη της Γενεύης χαρακτηρίστηκε ξεπερασμένη, διότι σε άλλες διακηρύξεις παρουσιάστηκαν εξελίξεις στους τομείς υγείας και πρόνοιας παιδιών. Επιπλέον, τονίστηκε η πεποίθηση, ότι η ευημερία των παιδιών πρέπει να είναι προτεραιότητα του κράτους έχοντας υπόψιν τους δυο Παγκόσμιους Πολέμους (Veerman, 1992).

Οι βασικές αρχές των παραπάνω κειμένων ήταν οι εξής: 1) Το κράτος φέρει ευθύνη για την πρόνοια-φροντίδα του παιδιού και για την προστασία του, 2) Η διατροφή, η υλική και συναισθηματική φροντίδα αλλά και η διαπαιδαγώγηση, δηλαδή η ανατροφή του παιδιού, εντός του οικογενειακού πλαισίου επιδρά θετικά στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του, 3) Η προστασία του παιδιού από την πολιτική αυθαιρεσία, 4) Οι παραβατικές συμπεριφορές των παιδιών πρέπει να αποτρέπονται και 5) Τονίζονται οι απαγορεύσεις διακρίσεων, όπως αυτές που αφορούν τη φυλή, τη

εθνικότητα, τη θρησκεία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και την κοινωνική θέση (Veerman, 1992).

Τις προηγούμενες δεκαετίες οι γονείς θεωρούσαν τα παιδιά τους άβουλα όντα, των οποίων η άποψη δεν λαμβάνεται υπόψιν, και αντικείμενα προστασίας. Αυτό το άλλαξε η Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία αναγνώρισε στα παιδιά ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Το 1989 η Γενική Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών ορίζει και υιοθετεί την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Από τη συγκεκριμένη σύμβαση ξεκαθαρίζεται και καθορίζεται, ότι «παιδί» θεωρείται το άτομο, το οποίο δεν ξεπερνά τα 18 έτη και ότι το παιδί είναι πλήρη κάτοχος των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Αποτελείται από 54 άρθρα που αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών και οι κατηγορίες είναι οι εξής: προστασία, πρόνοια και συμμετοχή. Η προστασία αφορά και εξασφαλίζει την ασφάλεια των παιδιών ενώ παράλληλα καλύπτει ζητήματα κακομεταχείρισης και εκμετάλλευσης. Στη συνέχεια, η πρόνοια αφορά την εκπαίδευση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ενώ η συμμετοχή επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο το παιδί λαμβάνει αποφάσεις και συμμετέχει στην κοινωνία (Περράκης, 2003).

1.3 Ποια είναι τα παιδικά δικαιώματα

Η Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού υιοθετήθηκε το 1989 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, τέθηκε σε ισχύ το 1990 και οι περισσότερες χώρες έχουν επικυρώσει τη παραπάνω Σύμβαση (Πιτσελά, 1999). Αυτή η Σύμβαση περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες δικαιωμάτων: αυτή που αφορά την προστασία από την κακοποίηση, τη διάκριση, το ρατσισμό και την εκμετάλλευση. Τις παροχές, δηλαδή την υγεία, τη φροντίδα και την ψυχαγωγία και τέλος τη συμμετοχή, δηλαδή το δικαίωμα στη πληροφόρηση, το δικαίωμα στον ελεύθερο χρόνο κτλ. Ταυτόχρονα, ορίζεται το δικαίωμα στη μη διάκριση (άρθρο 2), στη ζωή (άρθρο 6), στην ελευθερία απόψεων που αφορούν και αντιπροσωπεύουν το ίδιο το παιδί (άρθρο 12) και το δικαίωμα να προσδίδεται αξία και να λαμβάνεται υπόψιν το συμφέρον του παιδιού (άρθρο 3) (Unicef, 2014).

Με βάση το ΦΕΚ η Σύμβαση αποτελείται από 54 άρθρα, τα οποία χωρίζονται και κατηγοριοποιούνται ως εξής: Τα άρθρα 1-41 είναι το πρώτο μέρος και αφορά τις διατάξεις που θεμελιώνουν τα παιδικά δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις των

κρατών-μελών. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τα άρθρα 42-45 και σημαντικές είναι οι διατάξεις που στοχεύουν στην σωστή και αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος καταγράφονται οι ρυθμίσεις των διαδικαστικών (Lawspot, 1992).

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο μέρος το άρθρο 1 ορίζει ως «παιδί» όλα τα αρσενικά και θηλυκά άτομα από 0 έως 18 ετών. Το άρθρο 2 επικεντρώνεται στις διακρίσεις, στο γεγονός δηλαδή πως όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας και αναπηρίας έχουν τα ίδια δικαιώματα. Το άρθρο 3 αναφέρεται στο συμφέρον του κάθε παιδιού σχετίζοντας το με τα αποτελέσματα που θα έχουν οι αποφάσεις των γονέων του. Το άρθρο 4 χαρακτηρίζει το κράτος ως υπεύθυνο προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού. Το άρθρο 5 θεωρεί υπεύθυνη την οικογένεια κάθε παιδιού, ώστε να του μάθει τον τρόπο, για να προστατεύει και να εξασφαλίζει τα δικαιώματα του. Το άρθρο 6 νομιμοποιεί και κατοχυρώνει το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και την ανάπτυξη. Το άρθρο 7 ορίζει το δικαίωμα του παιδιού στο ονοματεπώνυμο, το οποίο πρέπει να επικυρώνεται από το κράτος. Στο συγκεκριμένο άρθρο προστίθεται και το δικαίωμα στην εθνικότητα. Επιπρόσθετα, το άρθρο 8 κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ταυτότητα και το άρθρο 9 τη ζωή με τους γονείς. Το κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να ζει με τους γονείς του εκτός αν αυτό έχει αρνητικό πρόσημο για εκείνο, δηλαδή το κακομεταχειρίζονται και το εκμεταλλεύονται. Στη συνέχεια, το άρθρο 10 ορίζει το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση ενώ το άρθρο 11 αναφέρεται στη προστασία του παιδιού από κάθε παράνομη πράξη όπως αυτή της απαγωγής και της κράτησης (Lawspot, 1992).

Η ελευθερία γνώμης, έκφρασης, σκέψης και θρησκείας αλλά και του συνεταιρίζεσθαι περιλαμβάνονται αντίστοιχα στα άρθρα 12, 13, 14 και 15. Ο σεβασμός και η προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών ανήκει στο άρθρο 16 και στο άρθρο 17 αναγράφεται το δικαίωμα πρόσβασης στη πληροφόρηση μέσω του διαδικτύου, εφημερίδων, ραδιοφώνου κτλ. Σε αυτό το σημείο, είναι χρήσιμο να προστεθεί πως οι ενήλικες φέρουν ευθύνη για τις αναζητήσεις που πραγματοποιεί το παιδί στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να μην έχουν απειλητικό ή ακατάλληλο περιεχόμενο για εκείνο και την ηλικία του. Στο άρθρο 18 ανήκει η γονική ευθύνη, στο άρθρο 19 η προστασία/μη έκθεση του παιδιού σε κάθε μορφή βίας, εγκατάλειψης και σεξουαλικής κακοποίησης. Στο άρθρο 20 αναφέρεται το δικαίωμα υιοθεσίας, φιλοξενίας σε ανάδοχη οικογένεια εφόσον το παιδί δε μπορεί να ζήσει με την οικογένεια του και στο άρθρο 21

τονίζεται το δικαίωμα της υιοθεσίας, για την οποία η πολιτεία μεριμνεί για το συμφέρον των παιδιών (Lawspot, 1992).

Συνεχίζοντας, τα άρθρα 22 και 23 εκπροσωπούν δύο κατηγορίες παιδιών, τα παιδιά πρόσφυγες και τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σύμφωνα με τα οποία δικαιούνται ειδική φροντίδα αλλά και ειδική εκπαίδευση. Το δικαίωμα στο καθαρό νερό και φαγητό κατοχυρώνει το άρθρο 24 ενώ το άρθρο 25 υπογραμμίζει το δικαίωμα να επανεξετάζονται οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζει ένα παιδί. Το κράτος έχει υποχρέωση να βοηθήσει έναν φτωχό πολίτη με βάση το άρθρο 26 και με το άρθρο 27 εξασφαλίζεται στα παιδιά το δικαίωμα να είναι ίσα και να μη μειονεκτεί κανένα ως προς το φαγητό, την ενδυμασία και το ασφαλές περιβάλλον (Lawspot, 1992).

Η εκπαίδευση και οι στόχοι της εκπαίδευσης ανήκουν στα άρθρα 28 και 29. Η εκπαίδευση των παιδιών ξεκινάει από τις μικρές ηλικίες και πρέπει να ενθαρρύνονται και να υποστηρίζονται, ώστε το μορφωτικό τους κεφάλαιο να εμπλουτιστεί και να εξελιχθεί όσο περισσότερο γίνεται ταυτόχρονα με τις ικανότητες και τα ταλέντα τους. Με βάση το άρθρο 30 τα δικαιώματα των μειονοτήτων εξασφαλίζονται, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν και να εξασκούν τη γλώσσα, να προστατεύουν και να πιστεύουν στη θρησκείας τους και να διατηρούν τις συνήθειες τους. Πρόκειται για ένα άρθρο, το οποίο στη σημερινή εποχή είναι μεγάλης σημασίας με δεδομένη την πολυπολιτισμικότητα που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια. Το άρθρο 31 αναφέρεται στο δικαίωμα του παιδιού στο παιχνίδι και στη ψυχαγωγία (Lawspot, 1992).

Χρήσιμο για τη παρούσα εργασία αποτελεί το άρθρο 32 αναφορικά με την παιδική εργασία. Το παιδί έχει το δικαίωμα προστασίας από οποιαδήποτε μορφή βίας που έχει αντίκτυπο στην υγεία του και στην εκπαίδευση του. Τα άρθρα 33, 34, 35 και 36 αντιστοιχούν στο δικαίωμα προστασίας των παιδιών από ναρκωτικά, σεξουαλική εκμετάλλευση, εμπόριο ναρκωτικών και γενικότερα από διάφορες άλλες μορφές εκμετάλλευσης. Το επόμενο άρθρο, 37, αφορά την αποτροπή της τιμωρίας με σκληρό τρόπο και το άρθρο 38 αναγνωρίζει το δικαίωμα της ελευθερίας και της ειρήνης, δηλαδή όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από τον πόλεμο (Lawspot, 1992).

Το πρώτο μέρος της Σύμβασης ολοκληρώνεται με τα εξής τελευταία άρθρα: Το 39, το οποίο διαφυλάσσει το δικαίωμα επανένταξης και αποκατάστασης των παιδιών αν βρεθούν σε συνθήκες παραμέλησης ή πληγωθούν, το άρθρο 40, σύμφωνα με το οποίο προσφέρεται στα παιδιά το δικαίωμα νομικής υποστήριξης σε περίπτωση που

βρεθούν σε δυσμενή κατάσταση και τέλος το άρθρο 41. Το τελευταίο αφορά την κατοχύρωση, δηλαδή σε περίπτωση που οι νόμοι του κράτους εξυπηρετούν με πιο αποτελεσματικό τρόπο τη προστασία του παιδιού συγκριτικά με τα άρθρα της συγκεκριμένης Σύμβασης, τότε παρέχεται το δικαίωμα να εφαρμόζονται οι ίδιοι οι νόμοι του κράτους (Lawspot, 1992).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

2.1 Ορισμός παιδικής εργασίας και αιτίες φαινομένου

Όπως και παλιότερα έτσι και στη σημερινή εποχή η παιδική εργασία δεν είναι απαρατήρητη. Σε αυτήν ανήκουν άτομα ηλικίας 0-18 χρόνων, ηλικία που θεωρείται η πιο ευάλωτη, ευαίσθητη και αθώα. Δεδομένο αποτελεί πως τα άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας οφείλουν να προστατεύονται. Παρ' όλα αυτά, παρατηρώντας την κοινωνία και παρακολουθώντας τη επικαιρότητα φαίνεται πως τα παραπάνω αναθεωρούνται, διότι τα φαινόμενα εκμετάλλευσης των παιδιών μαστίζουν τους σύγχρονους καιρούς. Η σημαντικότερη μορφή εκμετάλλευσης είναι η παιδική εργασία, ένα φαινόμενο πολυσύχναστο διεθνές επίπεδο (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003).

Ο όρος «παιδική εργασία» παραπέμπει στα παιδιά, τα οποία εργάζονται με σκοπό τη παραγωγή ενός αγαθού ή υπηρεσίας για να εξυπηρετηθεί κάποιος άλλος στοχεύοντας στα κέρδη, ανεξάρτητα από την αμοιβή ή όχι των παιδιών. Σύμφωνα με τη νομοθεσία και τους ισχύοντες διεθνείς κανόνες, το ηλικιακό όριο δε θα πρέπει να παραβιάζεται μέσω της εργασίας, διότι με τον τρόπο αυτό καθυστερείται και παρεμποδίζεται η ανάπτυξη και η μόρφωση του κάθε παιδιού. Στη συνέχεια, είναι αναγκαία η κατάργηση οποιασδήποτε επικίνδυνης για το σώμα εργασίας αλλά και εκείνες οι μορφές εργασίας που σε διεθνές επίπεδο χαρακτηρίζονται ως δουλεία. Επίσης, το δουλεμπόριο παιδιών, η πορνεία, η πορνογραφία αλλά και η προσωπική εργασία σε εργοδότη είναι ζητήματα, τα οποία ζητούν άμεσα επίλυση και κατάργηση (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003). Ωστόσο, σε χώρες όπως η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν το γεγονός πως τα παιδιά μπορούν να

εργάζονται εφόσον το επιθυμούν και έχουν ανάγκη τα χρήματα. Αυτό που αποτελεί πρόβλημα σχετίζεται με την απλή και αθώα απασχόληση των παιδιών αλλά και με το σκεπτικό εκμετάλλευσης της ικανότητας των παιδιών να εργαστούν. Με λίγα λόγια «παιδική εργασία» είναι αυτή η εργασία που πραγματοποιείται από παιδιά και είναι επικίνδυνη, εκμεταλλευτική έως και καταστροφική για το ίδιο το παιδί (Manfred, 2004).

Τα παιδιά εργάζονται σε τομείς όπως είναι η γεωργία, σε βιομηχανίες, βιοτεχνίες, σε καταστήματα ως πωλητές, λαχειοπώλες, πωλητές λουλουδιών αλλά και στα φανάρια. Καλό είναι να προστεθεί, πως τα περισσότερα εργαζόμενα παιδιά δεν έχουν παρακολουθήσει τη σχολική εκπαίδευση και εξαιτίας της φτώχειας, η οποία αποτελεί τη μεγαλύτερη και σοβαρότερη αιτία της παιδικής εργασίας που βιώνουν στα σπίτια τους, σε συνδυασμό με τις δυσμενείς συνθήκες τα οδηγεί σε διάφορες και σοβαρές αρρώστιες (Βενιέρης, 2013).

Για την μείωση και κατά επέκταση την εξάλειψη όλων των φαινομένων παιδικής εργασίας είναι χρήσιμο να εντοπιστούν οι αιτίες που οδηγούν στην αύξηση περιστατικών αυτού του φαινομένου. Η φτώχεια, όπως προαναφέρθηκε, συνδέεται άμεσα με την παιδική εργασία και λόγω αυτής τα παιδιά ξεκινούν από μικρή ηλικία να εργάζονται είτε για να βοηθήσουν την οικογένειά τους είτε για να επιβιώσουν τα ίδια. Η φτώχεια γίνεται πιο συγκεκριμένη εντός των οικογενειών, αφού η έλλειψη πόρων και η σημαντική μείωση του εισοδήματος εξηγεί των ώθηση των παιδιών στην εργασία. Επιπλέον, σημαντικό είναι να προστεθούν τα υποκειμενικά αίτια, τα οποία αντιστοιχούν σε αξίες και επηρεάζουν τόσο την κοινωνία όσο και την οικογένεια ενθαρρύνοντας τα αγόρια και τα κορίτσια να εργαστούν. Η εθνική φτώχεια, η ανισότητα και η έλλειψη μόρφωσης συμπληρώνουν τα αίτια παιδικής εργασίας (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003).

Από την άλλη πλευρά, οι λόγοι που ένα παιδί θέλει να εργαστεί είναι είτε επειδή επιθυμεί να συμβάλει στην οικογένειά του, είτε επειδή πρέπει να εξασφαλίσει τη δική του επιβίωση, είτε επειδή είναι ορφανό, είτε επειδή ζει στο δρόμο. Ακόμα, υπάρχουν και οι προσωπικοί λόγοι που ένα παιδί μπορεί να στραφεί στην εργασία, όπως να έχει υποστεί πίεση στο σχολικό περιβάλλον, να θέλει να απομακρυνθεί από μια τοξική κατάσταση που βιώνει στο οικογενειακό περιβάλλον του, να επιζητάει την ανεξαρτητοποίησή του κτλ. (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003). Τέλος, είναι

σημαντικό για την πλήρη κατανόηση του φαινομένου να αναλυθούν οι μορφές παιδικής εργασίας.

2.2 Μορφές παιδικής εργασίας

Η παιδική εργασία έχει αρνητικές επιπτώσεις στα παιδιά σε ψυχολογικό, οικονομικό, μορφωτικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο, σε επίπεδο υγείας και προσωπικής ασφάλειας. Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού έχει διαχωρίσει τις μορφές παιδικής εργασίας στις «χείριστες μορφές παιδικής εργασίας» και στις «άνευ όρων χείριστες μορφές παιδικής εργασίας» (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003).

Ειδικότερα, οι «χείριστες μορφές παιδικής εργασίας» εντάσσονται στους νόμιμους κλάδους της εργασίας αλλά είναι σε σοβαρό βαθμό επιβλαβείς για τα εργαζόμενα παιδιά. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι τομείς της γεωργίας, αλιείας, δασοκομίας, βιομηχανίας, το λιανικό εμπόριο, οι χώροι εστίασης, τα ορυχεία και η οικιακή εργασία. Η υγεία των παιδιών μπορεί να επηρεαστεί εύκολα κατά την εργασίας τους στους συγκεκριμένους τομείς με δεδομένο τις ακατάλληλες συνθήκες εργασίας σε χώρους που δεν είναι διαμορφωμένοι για την παιδική ηλικία. Οι σωματικές δυνάμεις αλλά και οι νοητικές λειτουργίες των παιδιών δεν είναι ικανές στην μικρή ηλικία να ανταπεξέλθουν σε χώρους με μηχανήματα για ενήλικες. Σοβαρές σωματικές επιπτώσεις μπορούν να προκληθούν από τις χημικές ουσίες, τη σκόνη, την κούραση και τις πολλαπλές ευθύνες που αντιστοιχούν σε αυτούς τους κλάδους εργασίας (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2003).

Σχετικά με τις «άνευ όρων χείριστες μορφές παιδικής εργασίας» υπογραμμίζεται και τονίζεται η πλήρης εκμετάλλευση και η καταπάτηση των δικαιωμάτων του παιδιού, δεδομένα που πρέπει να απαγορεύουν την ενασχόληση όλων των παιδιών ηλικίας κάτω των 18 ετών σε αυτή την κατηγορία. Ειδικότερα, σε αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνονται οι επαγγελματικές δραστηριότητες σε παράνομους κλάδους της οικονομίας όπως είναι ο τύπος δουλείας, εξαιτίας χρέους, ή το δουλεμπόριο παιδιών. Υπάρχουν περιπτώσεις γονέων, οι οποίοι λόγω χρεών σε γαιοκτήμονα ή δανειστή, αναγκάζουν τα παιδιά να εργάζονται για εκείνον υπό τις διαταγές του με σκοπό να ξεπληρωθεί το χρέος. Με αυτό τον τρόπο η προσωπική δουλειά αποκτά άμεση σύνδεση με την «άνευ όρων χείριστη μορφή παιδικής εργασίας» (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Οι λόγοι που τα παιδιά γίνονται θύματα του δουλεμπορίου είναι δυο. Πρώτον, είτε για να μπορέσουν οι γονείς τους να εξοικονομήσουν χρήματα και σε αυτή τη περίπτωση οι μεσίτες εκμεταλλεύονται τα παιδιά, είτε γιατί οι γονείς θεωρούν πως οι μεσίτες θα στηρίξουν τη μόρφωση και την εκπαίδευση των παιδιών τους. Ο δεύτερος λόγος είναι η προσωπική απόφαση των παιδιών να εγκαταλείψουν το σπίτι τους με αποτέλεσμα να καταλήγουν θύματα δουλεμπορίου ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση μπορεί να χαρακτηριστεί ως «η χειρίστη μορφή παιδικής εργασίας», αφού τα θύματα υποβάλλονται καταναγκαστικά στην πορνεία και στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού. Αυτό συμβαίνει κυρίως, διότι οι απολαβές της πορνείας είναι υψηλές, δεν υφίσταται ο θεσμός της οικογένειας και της εκπαίδευσης ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η πεποίθηση που έχουν τα θύματα, ότι συντηρούν την οικογένειά τους (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Συμπληρωματικά, στην «άνευ όρων χειρίστη μορφή παιδικής εργασίας» είναι και η συμμετοχή των παιδιών στις πολεμικές συρράξεις. Από την ηλικία των 8 χρόνων εκτελούν χρέη μαχητών, αγγελιοφόρων, μαγείρων ή σεξουαλικών σκλάβων. Εκτός από την επιλογή των αγοριών υπάρχει και αυτή των κοριτσιών, των οποίων χρέος είναι να προσφέρουν σεξουαλικές εμπειρίες σε ενήλικους στρατιώτες ή να έχουν ρόλο στρατιώτη πρώτης γραμμής. Ωστόσο, η συμμετοχή στις συρράξεις πραγματοποιείται και με την θέληση των ίδιων των παιδιών λόγω της ιδέας του πολέμου, της πάλης, του θρησκευτικού και κοινωνικού του προφίλ. Η τελευταία κατηγορία παιδικής εργασίας που ανήκει στην «άνευ όρων» χειρίστες και επικίνδυνες μορφές παιδικής εργασίας είναι η εμπορία ναρκωτικών (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003). Με την ολοκλήρωση αυτού του υποκεφαλαίου είναι χρήσιμο να παρουσιαστεί η παιδική εργασία στην Ελλάδα.

2.3 Η παιδική εργασία στην Ελλάδα

Η παιδική εργασία στην Ελλάδα χωρίζεται σε 2 βασικές κατηγορίες: στα παιδιά που εργάζονται σε καταστήματα, εμπορικά, καφετερίες, το καλοκαίρι σε ξενοδοχεία, εστιατόρια κτλ. σε συνεργασία με τους ενήλικες και σε εκείνα τα παιδιά, τα οποία οι απλοί πολίτες συναντούν στα φανάρια, στους δρόμους, ως πωλητές μικροαντικειμένων, ως καθαριστές τζαμιών αυτοκινήτων, ως οργανοπαίχτες κ.α. Χρέος των παιδιών αυτής της κατηγορίας είναι είτε να συμβάλουν στο οικογενειακό

εισόδημα είτε τα αφεντικά τους να αυξήσουν το οικονομικό τους κεφάλαιο. Οι δουλέμποροι έχουν πουλήσει πολλά από τα παιδιά αυτά σε κυκλώματα με σκοπό την αύξηση των χρημάτων τους. Τα παιδιά αυτά αποτελούν πληθυσμούς που προέρχονται από τη Βουλγαρία, την Αλβανία, γενικότερα Βαλκάνιοι λαοί, και Ρομά. Αυτή είναι η διαφορά 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, δηλαδή τα παιδιά τότε ήταν Ελληνικής καταγωγής και η εργασία γινόταν με σκοπό να συμβάλλουν στην οικογένεια (Βιτσιλάκη - Σορωνιάτη, Γουβιάς, 2007).

Οι συνθήκες και το περιβάλλον που ζουν τα παιδιά αυτά, τα οποία είναι αλβανικής καταγωγής τα περισσότερα, είναι επικίνδυνες και ακατάλληλες για τις μικρές ηλικίες. Η ψυχολογική και σωματική βία είναι σε υψηλά ποσοστά, εργάζονται πάντα υπό την επίβλεψη κάποιων προσώπων, κυριαρχούνται από φόβο, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να δώσουν πληροφορίες πραγματικές για τα ίδια σε ερωτήσεις πολιτών, τα χρήματά τους πολλές φορές δεν στέλνονται στις οικογένειές τους και στόχος τους είναι επικαλούμενοι στο συναίσθημα των πολιτών μέσω της εξωτερικής τους εμφάνισης (φτώχη και απεριποίητη ενδυμασία, η εξάντληση και το καταπονημένο σώμα) να αυξήσουν το εισόδημά τους (Hindman, 2009).

Πρέπει να προστεθεί, πως οι προτεραιότητες και τα προβλήματα των πολιτών πλέον έχουν καταστήσει αυτή τη κατηγορία παιδιών ως ανύπαρκτη, γεγονός ανησυχητικό, συνδυαστικά με τα στοιχεία του Συνήγορου του Παιδιού, τα οποία δείχνουν πως τα εργαζόμενα παιδιά στην Ελλάδα είναι παραπάνω από 100.000. Αυτό συμβαίνει στην Ελλάδα, διότι οι έλεγχοι είναι πολύ λίγοι και ανεκτικότητα μεγαλύτερη. Τέλος, με βάση τη Eurostat το 2012 4% των εφήβων μαθητών δεν φοίτησε στο σχολείο, στοιχείο το οποίο προκαλεί προβληματισμό και ανησυχία (Hindman, 2009).

2.4 «Τα παιδιά του δρόμου»

Μια ιδιαίτερη μορφή παιδικής εργασίας αποτελούν «τα παιδιά του δρόμου». Από όλους τους τύπους παιδικής εργασίας που προαναφέρθηκαν η συγκεκριμένη αυτή μορφή είναι η πιο εύκολα ορατή συγκριτικά με τις προηγούμενες. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) κατηγοριοποιεί την παιδική εργασία σε ορατή, όπως η εργασία στο δρόμο, και σε αόρατη, όπως τα καθήκοντα οικιακών βοηθών που εκπληρώνουν τα

παιδιά. Ακόμα, υπάρχουν οι τυπικές μορφές εργασίας, στις οποίες ανήκουν οι νόμιμες εργασίες, και οι άτυπες μορφές, δηλαδή οι μη θεσμικές μορφές εργασίας. Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν και «τα παιδιά του δρόμου» (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Η ορολογία «τα παιδιά του δρόμου» αντιστοιχεί σε παιδιά που ζουν και εργάζονται στο δρόμο. Την παρουσία των παιδιών αυτών μπορεί κανείς να την συναντήσει σε έναν τόπο, στο δρόμο με ή χωρίς επίβλεψη όπου οι συνθήκες δεν αποτελούν κανονικότητα για τον υπόλοιπο πληθυσμό (Μακρυνιώτης, 2003). Τις περισσότερες φορές τα παιδιά απέχουν από την εκπαίδευση ενώ παρατηρείται να κοιμούνται στο δρόμο, σε εγκαταλελειμμένα σπίτια κτλ. Με τα χρήματά τους συμπληρώνουν το οικογενειακό εισόδημα, αφού νωρίτερα καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες και τους εξοπλισμούς τους. Πρέπει να τονιστεί, πως σε πολλές περιπτώσεις τα παιδιά είναι υποχρεωμένα να καταβάλουν ένα μερίδιο του εισοδήματος με σκοπό να τους επιτραπεί η είσοδος στο σπίτι. Υπάρχει άλλη μια κατηγορία παιδιών, εκείνων που μένουν αποκλειστικά στο δρόμο. Στη περίπτωση αυτή τα παιδιά είναι αποκομμένα πλήρως από την οικογένειά τους και το σχολείο ενώ παράλληλα οι συνθήκες διαβίωσης συνδέονται με πείνα, έλλειψη εκπαίδευσης και βίαιες συμπεριφορές (Trussell, 1998, σ. 189-199).

Δεδομένο αποτελεί το γεγονός πως η παιδική εργασία δεν χαρακτηρίζεται ως ένα νέο και άγνωστο φαινόμενο. Παρ' όλα αυτά, αποτέλεσε το επίκεντρο συζήτησης και προβληματίζε τους Διεθνείς Οργανισμούς αλλά και τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς τη δεκαετία του 1970 στις χώρες κυρίως της Λατινικής Αμερικής. Στη Βραζιλία από όπου συγκεντρώνονται οι πρώτες έρευνες σχετικά με «τα εγκαταλελειμμένα παιδιά», όπως τότε τα αποκαλούσαν, υποστηρίζουν οι Buller & Rizzini (2003, 2001) πως άλλαξαν κυρίως οι αντιδράσεις του κόσμου στο φαινόμενο αυτό και όχι το ίδιο το φαινόμενο. «Τα παιδιά του δρόμου» δεν αποτελούν μια ομοιογενή κατηγορία αλλά αντίθετα περιλαμβάνουν διαφορετικές και πολυάριθμες ομάδες παιδιών και εφήβων από ανόμοια πολιτισμικά περιβάλλοντα. Για το κάθε άτομο ο «δρόμος» έχει διαφορετική σημασία, όπως τόπος διαβίωσης, τόπος εργασίας, κοινωνικοποίηση, κατασκευή κοινωνικής και προσωπικής ταυτότητας κ.α. Το προφίλ των παιδιών αυτών ποικίλει ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, το βαθμό απόστασης ή εγγύτητας με την οικογένειά τους, τον τόπο διαμονής τους, τις δραστηριότητές τους, το χρόνο που βρίσκονται στον δρόμο, τις αλληλεπιδράσεις και τις συναναστροφές που

έχουν αναπτύξει στο δρόμο (Buller & Rizzini στην Δασκαλάκη, σ. 268-269). Στο επόμενο υποκεφάλαιο θα αναφερθούν οι αιτίες του φαινομένου «τα παιδιά του δρόμου», ώστε να πλαισιωθεί θεωρητικά επαρκώς το συγκεκριμένο ζήτημα.

2.4.1 Αίτια για το φαινόμενο «Τα παιδιά του δρόμου»

Οι λόγοι που ωθούν την όλο και μεγαλύτερη τάση αύξησης του φαινομένου «τα παιδιά του δρόμου» έχουν διαφορετικές μορφές. Πρώτος παράγοντας έξαρσης είναι η φτώχεια που μαστίζει την κάθε εποχή και οδηγεί τα παιδιά να εργάζονται ή και να μένουν στο δρόμο. Σύμφωνα με στοιχεία της UNICEF στην Ελλάδα το 2000 ο δείκτης των παιδιών που ζούσαν κάτω από τη φτώχεια ανερχόταν στο ποσοστό 12,3%, το 2005 στο ποσοστό παρατηρήθηκε αύξηση 0,1% ενώ το 2012 η παιδική φτώχεια διπλασιάστηκε και το ποσοστό έφτασε το 23% (Unicef, 2000).

Έτσι, λοιπόν, φαίνεται πως δεν είναι λίγες οι οικογένειες που προτρέπουν στην εργασία τα παιδιά τους, στην επαιτεία ή σε όποια άλλη μορφή εργασίας με στόχο τα περισσότερα χρήματα. Συνήθως τα παιδιά αυτά ανήκουν σε οικογένειες με χαμηλό οικονομικό, εκπαιδευτικό υπόβαθρο, είναι μέλη οικογένειας μεταναστών ή προέρχονται από την Αλβανία, τη Ρουμανία και τους Ελληνικούς πληθυσμούς των Ρομά (Invernizzi, 2011).

Δεύτερος παράγοντας είναι η ενδοοικογενειακή βία και η κακοποίηση που έχουν ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της οικογένειας. Επίσης, τα παιδιά γίνονται εύκολα θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης, αφού λόγω της παιδικής τους ηλικίας γίνονται χειραγωγήσιμα και δεν υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους. Άμεση σχέση με την οικονομική εκμετάλλευση έχει το «trafficking», το οποίο είναι το πιο κερδοφόρο παράνομο έγκλημα. Στο τελευταίο συμμετέχουν πολλά παιδιά και των δυο φύλων που χρησιμοποιούνται για σεξουαλική εκμετάλλευση, επαιτεία και κλοπές κτλ. και σε κάποιες περιπτώσεις τα παιδιά αυτά είναι θύματα απαγωγής. Επιπρόσθετα, στην Ελλάδα το 2011 καταγράφηκαν 13 περιπτώσεις θυμάτων trafficking, 4 το 2007 και 4 το 2005. Οι 14 αφορούσαν τη Ρουμανία (I.L.O., 2009).

Οι εθνοπολιτισμικοί παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν ως η τελευταία αιτία για το φαινόμενο «τα παιδιά του δρόμου». Οι ανήλικοι προέρχονται από διάφορα και

ποικιλόμορφα περιβάλλοντα με ηθικές αξίες και τρόπους σκέψης διαφορετικούς, οι οποίοι αναφορικά με τη παιδική εργασία και συνδυαστικά με την Ελληνική κουλτούρα δεν είναι αποδεκτοί. Μεγάλο ποσοστό των παιδιών αυτών προέρχονται από οικογένειες τσιγγανόφωνων Ελλήνων και ελληνόφωνων τσιγγάνων που έτσι κι αλλιώς στην Ελλάδα παρατηρείται να εργάζονται στον δρόμο. Τα παιδιά Ρομά εκτείθονται με δική τους πρωτοβουλία σε τέτοιες συνθήκες με στόχο την ικανοποίηση κάποιου προσώπου και ενδεχομένως προσώπου από την οικογένεια τους. Τέλος, με βάση την κουλτούρα και τον πολιτισμό των Ρομά τα παιδιά σε ηλικία 12-13 αγόρια και κορίτσια πρέπει να εργάζονται περισσότερο, διότι αυτό θεωρείται προετοιμασία για γάμο (Δασκαλάκη, 2009, σ. 272-279).

2.5 Η απαγόρευση της παιδικής εργασίας

Τις προηγούμενες δεκαετίες τα παιδιά ήταν για την οικογένεια μια ισχυρή οικονομική περιουσία, αφού γνώριζαν πως υπήρχε η δυνατότητα το παιδί να εργαστεί από την πολύ μικρή ηλικία, κυρίως στις αγροτικές εργασίες της οικογένειας. Τα παιδιά αποτελούσαν φθηνό εργατικό δυναμικό που με την εκβιομηχάνιση μπορούσε να απασχολείται στον κλάδο της παραγωγής και γι αυτό το λόγο οι εργοδότες αναζητούσαν μικρές ηλικίες. Βέβαια, το γεγονός αυτό σταδιακά δημιούργησε την ανάγκη νόμων σχετικά με το να μην επιτρέπεται μεγαλύτερος αριθμός παιδιών συγκριτικά με τους ενήλικες (Cunnigham, 2006).

Το περιβάλλον και οι συνθήκες εργασίας ήταν βάνανυσες στα εργοστάσια όπως και η αντιμετώπιση των μικρών παιδιών. Τα παιδιά δούλευαν συνεχώς ενώ δεν λαμβάνονταν υπόψιν οι φυσικές τους δυνάμεις. Εξαιτίας της παραπάνω κατάστασης ξεκίνησαν κάποιες αντιδράσεις και αναθεωρήσεις σχετικά με τη παιδική εργασία. Οι επιπτώσεις στην υγεία των παιδιών λόγω των συνθηκών που εργάζονταν είχαν τονιστεί από τους γιατρούς και κάποιες χώρες όπως ήταν η Γαλλία συγκρότησε κινήματα που προωθούσαν τη δημόσια υγεία και ενδιαφέρονταν για την υγεία των παιδιών. Οι γαιοκτήμονες και οι ενήλικοι συνδικαλιστές διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο ενάντια στη παιδική εργασία με αποτέλεσμα να μειωθούν οι ώρες εργασίας των ενηλίκων και των παιδιών. Οι αναμορφωτές του 18^{ου} αιώνα προσπάθησαν να περιορίσουν τη παιδική εργασία χρησιμοποιώντας ως επιχειρήματα, ότι ο αποχωρισμός των παιδιών από την οικογένεια στοχεύοντας στη παραγωγικότητα ήταν λανθασμένος. Η παραπάνω άποψη

συμπληρώθηκε και από τους εργοδότες, οι οποίοι στήριζαν τη προστασία των παιδιών, διότι προτιμούσαν τη σωματική δύναμη και ευφυΐα των ενηλίκων (Heywood, 2001).

Το πρόβλημα που έπρεπε το κράτος να αντιμετωπίσει ήταν η απαρχαιωμένη και παγιωμένη αντίληψη των γονέων αναφορικά με τη παιδική εργασία, η οποία ενισχύονταν, εξαιτίας των θρησκευτικών πεποιθήσεων, σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά πρέπει να μεγαλώσουν με σκληρό και τιμωρητικό τρόπο, πράγμα το οποίο σήμαινε συμμετοχή σε δύσκολες συνθήκες εργασίας. Τα αγόρια κυρίως καθορίζονταν από την οικονομική τους χρησιμότητα και μέχρι να εκπαιδευτούν και να την αποκτήσουν δε θεωρούνταν μέλος της οικογένειας. Παράλληλα, οι γονείς υποστήριζαν τη παιδική εργασία, αφού τη δικαιολογούσαν εκμεταλλεόμενοι το δικαίωμα ιδιοκτησίας που έχουν σαν γονείς στο παιδί. Το αντεπιχείρημα του κράτους ήταν πως και τα ίδια τα παιδιά έχουν δικαιώματα, τα οποία οφείλει να τα προστατεύει. Με αυτόν το τρόπο στην Αγγλία το 1919 ψηφίστηκε νόμος, ο οποίος μπορούσε να ελέγξει την εργασία των παιδιών αλλά και την διαβίωση των παιδιών με τους γονείς (Bremmer, 1970). Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τα ποσοστά της παιδικής εργασίας μειώθηκαν σημαντικά και αυτό έγινε και εξαιτίας των νόμων που θεσπίστηκαν. Πρέπει να τονιστεί, πως η αλλαγή στάσης και οπτικής της παιδικής εργασίας δεν ήταν εύκολη ούτε άμεση, γιατί η φτώχεια που επικρατούσε ήταν σε υψηλά επίπεδα, τα παιδιά φρόντιζαν για το οικογενειακό εισόδημα από τη μια και από την άλλη η εξήγηση για την κακή υγεία των παιδιών δικαιολογούνταν με πρόσχημα τη φτώχεια (Θωμόπουλος, 1982).

Ο λόγος που τελικά η νομοθεσία κατά της παιδικής εργασίας μπόρεσε και συντάχθηκε βασίστηκε σε διάφορους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Ο Rousseau επηρέασε ιδιαίτερα εκείνη την εποχή, αφού υποστήριζε πως η παιδική εργασία είναι ανεπίτρεπτη δίνοντας σημαντική έμφαση στην εκπαίδευση. Η αγορά εργασίας συνδυαστικά με την αύξηση μισθών και την τεχνολογική ανάπτυξη άλλαξε τα δεδομένα, με αποτέλεσμα τα παιδιά να μην συμπεριλαμβάνονται πλέον στο εργατικό δυναμικό ενώ δόθηκε βαρύτητα στην εκπαίδευσή τους (Heywood, 2002).

Η έννοια «του συμφέροντος του παιδιού» ήταν αυτή που κατοχύρωσε το δικαίωμα του παιδιού στο να μην εργάζεται κάτι το οποίο αποτέλεσε αξιοσημείωτη πρωτοπορία για την εποχή. Έτσι, σε αρχικό στάδιο προστατεύτηκαν τα συμφέροντα του παιδιού και περιορίστηκαν τα οικονομικά συμφέροντα που θα είχαν από το ίδιο οι

γονείς και οι εργοδότες του. Το κράτος από την πλευρά του όλο το προηγούμενο διάστημα επενέβη εκδίδοντας νόμους, με σκοπό να ρυθμίσει στο μέγιστο δυνατό την παιδική εργασία. Τέλος, μετά την θεσμική αναγνώριση από το κράτος κατά της παιδικής εργασίας ο ρόλος και η πρόνοια της κρατικής παρέμβασης εγκρίθηκε και αναγνωρίστηκε επίσημα ωστόσο ίδιας σημασίας αποτέλεσε και ο θεσμός της εκπαίδευσης (Cunningham, 2006).

2.6 Ο θεσμός της υποχρεωτικής εκπαίδευσης

Η υποχρεωτική εκπαίδευση φανέρωνε την εξέλιξη των κοινωνιών και το πέρασμά τους από την αγροτική στη βιομηχανική παραγωγή. Τότε οι οικογένειες πίστευαν πως το σχολείο είναι ικανό να προσφέρει ιδιαίτερη φροντίδα και προστασία στο παιδί ενώ η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης φάνηκε από τον 16^ο αιώνα και μετά αφού η θρησκεία διαδραμάτιζε αξιόλογο ρόλο και μέσω της εκπαίδευσης το παιδί θα μπορούσε να αποκτήσει τη δική του θρησκευτική ταυτότητα. Επίσης, η εκπαίδευση μπορούσε να προσφέρει κοινωνική ανέλιξη, κοινωνική κινητικότητα αλλά και μέσω της δραστηριοποίησης με το εμπόριο υπήρχε η δυνατότητα να βρει και να διεκδικήσει κάποιο άτομο μια θέση εργασίας (Heywood, 2002).

Έτσι, τον 17^ο αιώνα συνδυαστικά με την εμφάνιση του καπιταλισμού, το οικογενειακό περιβάλλον και πιο συγκεκριμένα οι γονείς ξεκίνησαν να εγκρίνουν την φοίτηση των παιδιών τους στο σχολείο. Επιπλέον, στα πλαίσια του Διαφωτισμού το σχολείο θεωρήθηκε φορέας μεταλαμπάδευσης ηθικών αξιών (Heywood, 2002). Με βάση αυτό η εκκλησία ξεκίνησε σταδιακά να κατεδαφίζεται, δηλαδή δεν είχε την αποκλειστική ευθύνη της εκπαίδευσης και το κράτος γνώριζε τα αποτελέσματα που θα είχε το σχολείο στην κοινωνία και τη δημόσια τάξη. Η πίεση που άσκησε το κράτος και η εκκλησία φάνηκε να αποδίδει σε αντίθεση με την Αγγλία όπου το φαινόμενο του αναλφαβητισμού ήταν εμφανές και η λύση για την ίδρυση των σχολικών μονάδων δόθηκε από τους τοπικούς παράγοντες ενώ σημαντική ήταν η ίδρυση φιλανθρωπικών σχολείων για τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα (Cunningham, 2006).

Το 18^ο αιώνα αρχίζει να παρατηρείται η θέσπιση ενός κοινού μοντέλου εκπαίδευσης με επίκεντρο την Κεντρική Ευρώπη. Το 19^ο αιώνα σε Αγγλία, Γαλλία και Αμερική η εκπαίδευση των παιδιών στις πρώτες σχολικές τάξεις δεν κοστολογούνταν

και ήταν υποχρεωτική. Η υποχρεωτική εκπαίδευση θεσπίστηκε με την υποχρεωτική επίβλεψη των παιδιών από την οικογένεια (Cunningham, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΙΔΙΚΟ TRAFFICKING

3.1 Ορισμός trafficking

Η έννοια «trafficking» προέρχεται από την αγγλική λέξη «traffick», η οποία σημαίνει διακίνηση των ανθρώπων. Ο όρος «trafficking» θεσπίστηκε το 2000 στο «Πρωτόκολλο του Παλέρμο» ή «Πρωτόκολλο του Trafficking» και διατυπώνεται με τον εξής τρόπο: η στρατολόγηση, η μεταφορά, η απόκρυψη προσώπων με τη χρήση απειλής, βίας ή άλλων τρόπων εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, κατάχρηση εξουσίας, εκμετάλλευσης της ευάλωτης θέσης του θύματος καθώς και η παροχή ή λήψη αμοιβής με αποτέλεσμα να επιτευχθεί η συναίνεση του προσώπου που εξουσιάζεται από ένα άλλο, για να το εκμεταλλευτεί. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει πορνεία, σεξουαλική εκμετάλλευση, δουλεία, αναγκαστική εργασία και αφαίρεση σωματικών οργάνων. Η σεξουαλική εκμετάλλευση αντιστοιχεί στην πορνεία, στην οποία θύματα είναι πολλές φορές και παιδιά. Στο πλαίσιο της εξαναγκαστικής εργασίας τα παιδιά εργάζονται χωρίς τη συναίνεση τους. Στη συνέχεια, στην επαιτεία τα παιδιά αναγκάζονται να επαιτούν σε δρόμους, πλατείες, φανάρια και πολλές φορές παιδιά αρπάζονται παράνομα από κλινικές και δίνονται σε άλλες οικογένειες, άγνωστες για το ίδιο το παιδί, με σκοπό την αμοιβή. Το τελευταίο ορίζει το «εμπόριο βρεφών» (Λαντζανάκη, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, για τη καλύτερη κατανόηση των ορισμών που ανήκουν στη κατηγορία «trafficking» πρέπει να γίνουν οι παρακάτω αποσαφηνίσεις: ο όρος σωματεμπορία περιλαμβάνει το εμπόριο λευκής σαρκός και αυτό σημαίνει πως ο άνθρωπος «αγοράζει» ένα άλλο άτομο έχοντας ως στόχο τα χρήματα. Από την άλλη, η παράνομη διακίνηση των προσώπων είναι η εκμετάλλευση και μεταχείριση οικονομικής και σεξουαλικής φύσεως και μέσω αυτής καταπατούνται τα δικαιώματα και οι αξίες του ατόμου που διακινείται. Τα άτομα που συνήθως είναι θύματα αυτού

του φαινομένου προέρχονται κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη, τα Βαλκάνια, την Ασία και την Αφρική (Λάγγαρη, 2008).

3.2 Μορφές του trafficking

Το trafficking είναι ένα φαινόμενο, το οποίο με το πέρασμα των χρόνων παρατηρείται όλο και πιο συχνά σε πολλές χώρες. Αυτό λοιπόν έχει τις εξής μορφές: 1. Η διακίνηση του σεξ. Στη κατηγορία αυτή ανήκει η σεξουαλική εκμετάλλευση και το περιβάλλον που βιώνουν τα θύματα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ακατάλληλο, καταναγκαστικό και επικίνδυνο. Τα θύματα κατά κύριο λόγο είναι γυναίκες, άτομα μεταναστευτικών ομάδων αλλά και παιδιά. Στα κυκλώματα υπάρχουν τα «αφεντικά» και στην αρχή υπόσχονται στα θύματα δόξα, χρήματα, μια εύκολη ζωή, διεκπεραίωση υποθέσεων σχετικά με χαρτιά παραμονής στη χώρα κτλ. 2. Ο αναγκαστικός γάμος, ο οποίος μπορεί να έχει δύο μορφές. Αυτή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και την άλλη της δουλειάς. 3. Η δουλεμπορία στην οποία περιλαμβάνεται η παιδική εργασία. 4. Το εμπόριο οργάνων θύματα του οποίου είναι άστεγοι, αναλφάβητοι και γενικότερα άτομα από χαμηλές κοινωνικές τάξεις. Τις περισσότερες φορές στόχος είναι η αφαίρεση και το εμπόριο νεφρών και τα θύματα είτε συμφωνούν στην αφαίρεση τους με δέλεαρ τα χρήματα είτε όλη η διαδικασία πραγματοποιείται εν αγνοία τους. Τελευταία είναι η μορφή 5., η οποία αφορά και την συγκεκριμένη θεματική και είναι η εμπορία παιδιών (Λέτσιου, 2019).

Η κύρια αιτία του φαινομένου είναι η φτώχεια. Οι γονείς των παιδιών λόγω χρεών ή επιδιώκοντας ένα χρηματικό ποσό ή λόγω χαμηλού μορφωτικού κεφαλαίου αλλά και διαφορετικού πολιτισμικού πλαισίου δίνουν την ευκαιρία στους διακινητές να αγοράσουν τα παιδιά τους. Τις αιτίες συμπληρώνει η παγκοσμιοποίηση, το εμπόριο ναρκωτικών, οι διακρίσεις φύλλου και τα κενά της νομοθεσίας. Τα παιδιά εμπλέκονται σε καταστάσεις ποικιλόμορφες όπως είναι η παιδική πορνογραφία, η πορνεία, η εξαναγκαστική εργασία κτλ. (Χαραλαμπίκης, 2007). Τις περισσότερες φορές τα μεγαλύτερα ποσοστά προτιμήσεων αφορούν τα κορίτσια. Η ύπαρξη χωρών όμως όπως η Καραϊβική, η Κούβα, η Βραζιλία κ.α. αλλάζουν το δεδομένο αυτό, αφού εκεί στο στόχαστρο είναι τα αγόρια, «τα αγόρια της παραλίας», τα οποία εξυπηρετούν τους τουρίστες, φαινόμενο με την ονομασία «σεξοτουρισμός» (Lenhart, 2006).

Σημαντική είναι η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο, δηλαδή προβολή του ανηλίκου με έκδηλα σεξουαλικά στοιχεία. Το πορνογραφικό αυτό υλικό εμπλουτίζεται με θύματα παράνομης μετανάστευσης. Η σύμφωνη συγκατάθεση του θύματος δεν υφίσταται, η παραβίαση των δικαιωμάτων του είναι συνεχής και οι συνθήκες δραστηριοποίησης του είναι αποτρόπαιες, εκμεταλλευτικές και καταστροφικές. Στο trafficking τα άτομα δεν έχουν πλέον ταυτότητα και μετατρέπονται σε εμπόρευμα. Αυτό το εμπόρευμα μπορεί να το βρει εύκολα κανείς στο διαδίκτυο, διότι η πρόσβαση σε αυτό δεν έχει κάποιον περιορισμό, είναι δωρεάν, οι ταυτότητες των συμμετεχόντων είναι κρυφές και δεδομένο αποτελεί το γεγονός, ότι το διαδίκτυο είναι μεγάλο μέρος της καθημερινότητας πολλών ανθρώπων. Η κατάργηση του διαδικτυακού αυτού υλικού μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία και όχι τόσο αποτελεσματική, αφού το υλικό αυτό είναι άφθονο στο διαδίκτυο (Davidson & Martellozzo στους Γάκη και Αντωνίου, σ. 6-7).

3.3 Επιπτώσεις του trafficking

Βεβαιότητα αποτελεί το γεγονός πως τα θύματα trafficking έχουν υποστεί ψυχολογικές συνέπειες ζώντας σε δύσκολες και σκληρές συνθήκες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από πολλή βία, εκμετάλλευση, ταπείνωση της προσωπικότητας και ασέβεια. Οι επιπτώσεις διακρίνονται σε βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες. Ο φόβος, το στρες και η συναισθηματική απειλή αποτελούν μεθόδους των σωματεμπόρων στοχεύοντας στον εξαναγκασμό. Οι σωματέμποροι εκμεταλλεύονται την αστάθεια που υπάρχει στα οικογένειες των θυμάτων, γυναικών και παιδιών, με σκοπό τη ψυχολογική χειραγώγηση και κατεύθυνση τους (Τσιγκρής, 2002). Η παροχή και η έκθεση των θυμάτων σε ανεξέλεγκτες ποσότητες αλκοόλ και ναρκωτικών, η απομόνωση, οι βίαιες συμπεριφορές, ο βασανισμός και οι τραυματισμοί καθιστούν το θύμα άβουλο και έρμαιο στους σωματέμπορους με αποτέλεσμα να υποκύπτουν σε όλη αυτή τη διαδικασία, χωρίς να έχουν λογική επαφή με την πραγματικότητα ούτε και με τους ανθρώπους τους (Αμπατζή, 2008).

Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις εμφανίζονται κυρίως στα παιδιά, διότι ανήκουν σε πολύ μικρή ηλικιακή ομάδα. Αυτές οι συνέπειες προκαλούνται από το συνεχόμενο και μεγάλο διάστημα έκθεσης συνθήκες κακοποιητικές, με ενδοοικογενειακή βία και

καταπίεση. Τα ποσοστά του στρες αυξάνονται, οι συμπεριφορές μετατρέπονται σε καταστροφικές και οι σωματικές δυσλειτουργίες γίνονται εμφανείς. Ειδικότερα, τα παιδιά επιλέγουν εξαιτίας της σωματικής και συναισθηματικής κακοποίησης να μην εμπιστεύονται εύκολα τους ενήλικες, προτιμούν την απομόνωση, αυτοτραυματίζονται και παρατηρούνται τραύματα και διαταραχές (Μποτζίνι, 2007).

Τελευταία επίπτωση αποτελεί η υγεία, τα θύματα trafficking ενδέχεται να είναι φορείς AIDS/HIV, εξαιτίας της έκθεσης τους στη πορνεία, στην οποία δεν εγγυάται κανείς πως τηρούνται τα μέτρα πρόληψης και προστασίας (Μποτζίνι, 2007).

3.4 Το trafficking στην Ελλάδα

Τα θύματα στην Ελλάδα προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, τα Βαλκάνια, την Ασία και την Αφρική ενώ οι διακινητές είναι συνήθως Αλβανικής, Ρουμανικής, Βουλγαρικής αλλά και Ελληνικής καταγωγής. Τα θύματα συγκεκριμένα των Ελλήνων διακινητών δεν είναι ελληνικής καταγωγής (Λάγγαρη, 2008).

Στην Ελλάδα η εμπορία, η διακίνηση και η εκμετάλλευση των θυμάτων πραγματοποιείται με σκοπό τη πορνεία. Το προφίλ των ατόμων είναι συχνά γυναίκες νεαρής ηλικίας ή και κάτω των 18 ετών κορίτσια. Με βάση το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης το φαινόμενο «trafficking» έχουν αρχίσει να εμπλουτίζουν και νέες μορφές όπως το «happy trafficking» σύμφωνα με το οποίο τα θύματα έχουν κάποιες χρηματικές απολαβές για ό,τι προσφέρουν και περιλαμβάνει ιδιαίτερα γυναίκες και παιδιά. Συνεχίζοντας, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται μεγάλα κυκλώματα, τα οποία έχουν αυξημένο οικονομικό κεφάλαιο στις χώρες καταγωγής τους ενώ παράλληλα ορισμένες φορές δεν αποκαλύπτονται ούτε από τα πρόσωπα της πολιτικής. Ακόμα, νόμιμες επιχειρήσεις αλληλεπιδρούν με εγκληματικές οργανώσεις και διακινητές παράνομων κυκλωμάτων (γραφεία οργάνωσης ταξιδιών, πρακτορεία μοντέλων κτλ.) (Κόφφας, Πάττα, Ασπρίδης, Παπαδημόπουλος, Σδρόλιας, 2016, σ. 6-8).

Τα τελευταία χρόνια αντί τα ποσοστά του φαινομένου trafficking να μειώνονται αυτά αυξάνονται όλο και περισσότερο με τη συμμετοχή αλλοδαπών παιδιών κάτω των 18, τα οποία είναι ασυνόδευτα τις περισσότερες φορές με τον ερχομό τους στη χώρα, ενώ αυξημένη τάση δείχνει να έχει και η εμπορία βρεφών. Τα μικρά

παιδιά αποτελούν θύματα επαιτείας, πορνείας, εκτελούν χρέη διακινητών ναρκωτικών και συμμετέχουν χωρίς τη συγκατάθεση τους, όπως ήδη έχει αναφερθεί, στην εμπορία οργάνων. Όλες αυτές οι συνθήκες, το περιβάλλον, η βία, οι επαφές με τον κόσμο των ενηλίκων, οι οποίοι στις συγκεκριμένες περιπτώσεις προσφέρουν με ευκολία στα παιδιά την ανασφάλεια, τον φόβο, τη σωματική και συναισθηματική εξάντληση, το αποτέλεσμα είναι μέχρι και ο θάνατος (Κόφφας, Πάττα, Ασπρίδης, Παπαδημόπουλος, Σδρόλιας, 2016, σ. 6-8).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

4.1 Διεθνής Σύμβαση Εργασίας 182

Η Διεθνής Σύμβαση Εργασίας αφορά τις χειρότερες μορφές εργασίας των παιδιών και υπογράφηκε το 1999 ενώ μέχρι σήμερα έχει εγκριθεί από 174 κράτη. Σύμφωνα με το άρθρο 1 ΔΣΕ 182 «κάθε μέλος που κυρώνει την παρούσα Σύμβαση πρέπει να πάρει άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα, για να εξασφαλίσει την απαγόρευση και την εξάλειψη των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και αυτό να γίνει το ταχύτερο δυνατό» (Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, 2001, σ. 2).

Στη συνέχεια, στο άρθρο 2 ορίζεται η έννοια «παιδί» τονίζοντας πως η συγκεκριμένη Σύμβαση περιλαμβάνει και αφορά άτομα κάτω των 18 χρόνων (Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, 2001). Το άρθρο 3 διευκρινίζει τις «χειρότερες μορφές εργασίας» και με βάση αυτό είναι: οτιδήποτε σχετίζεται με δουλεία ή σκλαβιά, δηλαδή η απρόθυμη καταπιεστική εργασία, ο αποχωρισμός των παιδιών από την οικογένεια λόγω οικονομικών υποθέσεων, το δουλεμπόριο και η υποχρεωτική στράτευση των παιδιών, ώστε να συμμετέχουν στους πολέμους. Την κατηγορία αυτή συμπληρώνει η εκμετάλλευση του παιδιού στην πορνεία και για δημιουργία πορνογραφικού υλικού, η διακίνηση παράνομων και βλαβερών ουσιών και γενικότερα οι εργασίες σε περιβάλλον τέτοιο που κινδυνεύει η

σωματική ακεραιότητα και η ψυχική υγεία του παιδιού (Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, 2001).

Η αδυναμία της Σύμβασης έγκειται στο γεγονός πως αναφορικά με την εθελοντική στράτευση των ανήλικων παιδιών παραμένει αιωρούμενη και η απαγόρευσή της δεν αναφέρεται σε κάποιο σημείο συγκριτικά με την υποχρεωτική στράτευση. Το πλεονέκτημα της Σύμβασης παρ' όλα αυτά είναι, ότι προσπαθεί να πλαισιώσει στις νέες μορφές καταναγκαστικών εργασιών και την αναγκαστική στρατολόγηση (Udombana, 2005, σ. 57-109). Σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της παιδικής εργασίας είχε και ο ΟΗΕ.

4.2 Ο ρόλος του ΟΗΕ

Η παιδική εργασία είναι ένα φαινόμενο, το οποίο δεν παρουσιάστηκε το τελευταίο διάστημα αλλά είναι διαχρονικό και η μελέτη του μπορεί να ξεκινήσει για πολλές δεκαετίες πριν. Η διαφορά συγκριτικά με τις παλαιότερες εποχές είναι, ότι τα παιδιά έχουν αποκτήσει δικαιώματα και κάποιο από αυτά είναι το δικαίωμα στην εκπαίδευση, δηλαδή τα παιδιά μπορούν να πηγαίνουν σχολείο, να έχουν την ιδιότητα του μαθητή, να μπορούν να αναπτύξουν και να εξελίξουν το μορφωτικό τους κεφάλαιο και τις ικανότητές τους. Η έναρξη επιδίωξης κατοχύρωσης των παιδικών δικαιωμάτων πραγματοποιήθηκε μέσω της επικαιροποίησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με αυτό τον τρόπο όλα τα παιδιά απέκτησαν δικαιώματα σε διεθνή κλίμακα (Bueren, 1995).

Αρχικά, οι πρώτες προσπάθειες χρονολογικά ξεκίνησαν το 1924 με τη «Διακήρυξη της Γενεύης για τα Δικαιώματα του Παιδιού» και αποτελούνταν μόνο από 5 άρθρα από τα οποία φαινόταν πως τα παιδιά ήταν «μικρά αντικείμενα» που χρήζουν προστασίας. Η Διακήρυξη εστίαζε στην προτεραιότητα που έχουν τα παιδιά και στις υποχρεώσεις των ενηλίκων της οικογένειας προς τα παιδιά. Επίσης, ουσιαστικά δεν απαγόρευε ρητά την απαγόρευση της εργασίας αλλά υποστήριζε πως τα παιδιά μπορούν να εργάζονται απαλλαγμένα από την εκμετάλλευση, ώστε να είναι ικανά να ζήσουν (Bueren, 1995).

Η ίδρυση του ΟΗΕ χρονολογείται το 1945 με έδρα την Νέα Υόρκη και είχε ως προτεραιότητα στον κλάδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να αναζητήσει και να συμφωνήσει σε αρχές, από τις οποίες θα εξαρτάται η κρατική συμπεριφορά και νοοτροπία. Τον σκοπό αυτό εξυπηρέτησαν τα δύο Διεθνή Σύμφωνα και τα Προαιρετικά

Πρωτόκολλά τους. Αναφορικά με την παιδική εργασία, ένα ζήτημα που αφορά τον ΟΗΕ, δεν έχει σταματήσει τον αγώνα που ξεκίνησε η Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ) κατά της δουλείας αλλά επιπλέον έχει εστιάσει σε κάθε είδους παιδικής εκμετάλλευσης (Νάσκου-Περράκη, 2009).

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948, η Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Παιδιού το 1959, τα Διεθνή Σύμφωνα το 1966, το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού το 1989 αποτελούν τις προσπάθειες που πραγματοποίησε ο ΟΗΕ για την καταπολέμηση των εκμεταλλεύσεων κατά του παιδιού. Αυτές τις συμπληρώνουν και τα Προαιρετικά Πρωτόκολλα σχετικά με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού αναφορικά με την εμπορεία, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, την ανάμειξη των παιδιών σε ένοπλη σύρραξη και η Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού (Νάσκου-Περράκη, 2009).

4.3 Ο Θεσμός της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική κοινωνία έχει ευαισθητοποιηθεί αρκετά τα τελευταία χρόνια συγκριτικά με παλαιότερα αναφορικά με την παιδική εργασία. Αυτό επιβεβαιώνεται με την Έκθεση Επιτροπής του ΟΗΕ το 2012 και με το Πρόγραμμα ενισχυτικής διδασκαλίας για παιδιά Δημοτικού και Γυμνασίου. Σημαντική είναι επίσης η πρόσθετη διδακτική βοήθεια για μαθητές Λυκείου και τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας. Επίσης, οι υποτροφίες που δίνονται σε αλλοδαπούς μαθητές, τα σεμινάρια και οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές μαθητών είναι μερικοί από τους τρόπους καταπολέμησης της παιδικής εργασίας (Μήλιος, 1981).

Η εκπαίδευση μπορεί να προσφέρει και να καλύψει ο, τι δεν μπορεί η οικογένεια και μέσω των διαδικασιών που προσφέρονται στο άτομο μπορεί να ολοκληρωθεί και επενδύσει στο μορφωτικό του κεφάλαιο. Τα πλεονεκτήματα της εκπαίδευσης είναι αμέτρητα και πρέπει αυτή να αποκτήσει περιεχόμενο και αξία με δεδομένο τους ενήλικες που αδυνατούν να διαβάσουν και να γράψουν. Η UNESCO προσπαθεί μέσω προγραμμάτων να ενισχύσει τη δυνατότητα εκμάθησης γραφής και ανάγνωσης. Η εκπαίδευση, η παιδεία και η μόρφωση αποτελούν κύρια στοιχεία για τη διαμόρφωση μιας ανθρώπινης προσωπικότητας ενώ παράλληλα παιδιά και ενήλικες

μαθαίνουν τα δικαιώματά τους και τρόπους, για να τα διεκδικούν. Τέλος, αποτελεί υποχρέωση του κράτους να μεριμνεί για το παρόν ζήτημα ενώ η καταπολέμηση της φτώχειας και η ενημέρωση των πολιτών αποτελούν τρόπους καταπολέμησης της παιδικής εργασίας (Μήλιος, 1981).

4.4 Καταπολέμηση της φτώχειας και ενημέρωση πολιτών

Η φτώχεια σε συνδυασμό με τα διαφορετικά πολιτισμικά και κοινωνικά πλαίσια, κουλτούρες και νοοτροπίες είναι από τις κύριες αιτίες της παιδικής εργασίας. Για την πιο ακριβή διατύπωση το αποτέλεσμα της φτώχειας είναι η παιδική εργασία (Λουμάκου & Μπεζέ, 2006). Τα μικρά παιδιά αποτελούν για κάποιες οικογένειες με χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο πηγή εισοδήματος. Η φτώχεια και η πολιτιστική υποβάθμιση είναι τόσο ικανός συνδυασμός, ώστε να πετύχει την μακροχρόνια διατήρηση της παιδικής εργασίας. Γι αυτό, η καταπολέμηση και η αναζήτηση διεξόδων αποτελεί ζήτημα προς επίλυση (Βιτσιλάκη - Σορωνιάτη, Γουβιάς, 2007).

Στην καταπολέμηση της φτώχειας και κατά επέκταση της παιδικής εργασίας ρόλο σημαντικό διαδραματίζει η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών. Αυτή για κάθε ζήτημα που είτε αφορά σε προσωπικό επίπεδο ένα άτομο είτε αφορά ένα ζήτημα που αντιστοιχεί και απασχολεί όλο το κοινωνικό σύνολο, κρίνεται απολύτως απαραίτητη και βοηθητική. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών θα αφορούσε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ενώ η ενημέρωση των ίδιων των υποκειμένων που υφίσταντο την παιδική εργασία, τα παιδιά δηλαδή, θα αφορούσε τις επιπτώσεις που έχει η παιδική εργασία σε σωματικό, ψυχικό, ψυχολογικό και πνευματικό επίπεδο. Επιπλέον, είναι ανάγκη να γίνει αναφορά και στους κινδύνους που ελλοχεύουν (κακοποίηση, δουλεμπόριο, βία, θάνατος). Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελούν μεγάλο μέρος της ανθρώπινης καθημερινότητας και μπορούν να έχουν μεγάλη επιρροή στους πολίτες, ειδικότερα με τη χρήση της εικόνας. Επιπλέον, στους εκπαιδευτικούς και σε οποιοδήποτε επάγγελμα σχετίζεται με παιδιά και την παιδική ηλικία είναι απαραίτητη η ιδιαίτερη, ειδική και συγκεκριμένη πληροφόρηση (Hammarberg, 1990, σ, 97-105). Εκτός από την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών είναι χρήσιμο να τονιστεί, η ύπαρξη φορέων και προγραμμάτων που στοχεύουν στην καταπολέμηση της παιδικής εργασίας.

4.5 «Τα παιδιά του δρόμου»: Φορείς και προγράμματα

Τα «παιδιά του δρόμου» είναι ένα διεθνές φαινόμενο, το οποίο παρατηρείται πολύ συχνά σε διάφορες χώρες και μια από αυτές είναι η Ελλάδα. Στο συγκεκριμένο φαινόμενο τα θύματα εκτείνονται σε πολλούς κινδύνους, άμεσα ή έμμεσα, δεν έχουν δικαιώματα και τα ποσοστά εκμετάλλευσης είναι αυξημένα. Η αντιμετώπισή του χρήζει οργανωμένης πολιτικής με γνώσεις που να αντιστοιχούν στα παιδικά δικαιώματα, κατανόηση, ενσυναίσθηση, παροχή ενδιαφερόντων και ερεθισμάτων, για να εμπιστευτούν και να επωφεληθούν από τις ικανότητές τους τα παιδιά. Οι έρευνες σχετικές με τα «παιδιά του δρόμου» είναι ικανές να βοηθήσουν σε σημαντικό βαθμό, διότι θα εκτιμηθεί με μεγαλύτερη σαφήνεια η διάσταση του προβλήματος και θα σχεδιαστεί η καταπολέμησή του πιο στοχευμένα. Μέχρι στιγμής, επειδή οι μελέτες και οι έρευνες είναι περιορισμένες αυτό λειτουργεί ανασταλτικά στη διαμόρφωση συγκεκριμένων προγραμμάτων για την αντιμετώπισή του.

Ωστόσο, παρακάτω θα αναφερθούν κάποιοι ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί και δημόσιοι φορείς που εδρεύουν στην Αθήνα και έχουν ως στόχο την καταπολέμηση του φαινομένου. Αρχικά, η μη Κυβερνητική Οργάνωση «Άρσις»: υποστηρίζει και ενθαρρύνει τα δικαιώματα των νέων ενώ ταυτόχρονα είναι υπεύθυνη για την αντιμετώπιση της κοινωνικής περιθωριοποίησης σε ηλικίες από 15-21. Στη Θεσσαλονίκη πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις και δραστηριότητες το 2007, στις οποίες συμμετείχε το Ραδιόφωνο «Community Voice Thessaloniki» και το πρόγραμμα «Η πόλη μου με ποδήλατο» που βασική επιδίωξη είχαν την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών. Ακόμα, το «Τρέχοντας για τα παιδιά στο δρόμο» και «Δράση για τα παιδιά στο δρόμο» αποτελούν δράσεις και στο δεύτερο υπήρχε και βιωματικό εργαστήριο. Το πρώτο είχε ως στόχο τη συγκέντρωση χρηματικών ποσών και το δεύτερο προσέγγιζε παιδιά την ώρα της εργασίας τους για δημιουργική απασχόληση, υποστήριξη της οικογένειας και την σταδιακή συνεχή προσπάθεια απομάκρυνσής τους από το δρόμο (www.arsis.gr).

Στη συνέχεια, στην κατηγορία Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ανήκει και η Οργάνωση «PRAKSIS» του 2004 και στηρίζει τα δικαιώματα των περιθωριοποιημένων κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων. Τα άτομα αυτά ανήκουν σε ομάδες όπως είναι «τα παιδιά του δρόμου», θύματα «trafficking», χρήστες ναρκωτικών κτλ. Τα προγράμματα που στήριξε η «PRAKSIS» ήταν τα «παιδιά της διπλανής

πόρτας», «στους δρόμους της πόλης», οι παρεμβάσεις «street work», το «act for children», το «κινητό σχολείο» και σε όλα τα παραπάνω συνέβαλαν και τα πολυϊατρεία της Οργάνωσης (www.praksis.gr).

Το 1995 ιδρύθηκε το Χαμόγελο του Παιδιού, ένας μη Κυβερνητικός Οργανισμός με πολυδιάστατο ρόλο, αφού μέχρι και σήμερα στηρίζει παιδιά που έχουν υποστεί εκμετάλλευση και βία σε πολλά επίπεδα και συμβάλλει στην αναζήτηση εξαφάνισής τους. Μετά από 2 χρόνια, το 1997, εισήγαγε την «Γραμμή SOS 1056» και εγκρίθηκε ως «Εθνική Τηλεφωνική Γραμμή για τα παιδιά». Τα παιδιά που καλούν σε αυτή τη γραμμή έχουν την άμεση επιτόπια παρέμβαση του Χαμόγελου του Παιδιού που ξεκίνησε το 2002 (www.hamogelo.gr). Μια ακόμα Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση είναι το «Κέντρο Συμπαράστασης Παιδιών και Οικογένειας» με ίδρυση το 1997. Στο Κέντρο αυτό ανήκουν τρεις κατηγορίες το «Κέντρο Ημέρας Μικρών Παιδιών», το «Κέντρο Εφήβων» και το «Κέντρο Οικογένειας». Το πρώτο στοχεύει τόσο στην ένταξη των παιδιών όσο και στην σχολική στήριξη αυτών και των οικογενειών τους. Το δεύτερο απευθύνεται σε ηλικίες παιδιών 13-20 και έχει ως προτεραιότητα την πλαισίωση των εφήβων στην κοινωνία και την δραστηριοποίησή τους σε χώρους εργασίας μέσω του θεσμού της εκπαίδευσης. Τέλος, το τρίτο αφορά τους ενήλικες της οικογένειας, οι οποίοι ενημερώνονται και μαθαίνουν γύρω από τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις που έχει ο ρόλος του γονέα και κατευθύνονται συμβουλευτικά γύρω από τα νομικά τους ζητήματα (www.supportcenter.gr).

Το 2000 ιδρύθηκε το «Δρόμοι Ζωής» που χαρακτηρίζεται ως Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση και αφορά τα παιδιά που δεν δέχονται εκπαίδευση, εξαιτίας της πολύωρης εργασίας τους στους δρόμους. Έτσι, σκοπός του προγράμματος είναι η ενισχυτική διδασκαλία και η παραμονή των παιδιών στα σχολεία, ώστε οι μαθητές να μπορούν να συνεχίσουν την σχολική τους φοίτηση. Τη παραπάνω δράση συμπληρώνει το πρόγραμμα «Φροντίδα» δίνοντας τα απαραίτητα (τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης κτλ.) σε παιδιά και οικογένειες που επαιτούν και έχουν πενιχρά ή και ανύπαρκτα εισοδήματα (www.dromoi-zois.gr).

Επίσης, το «Ελληνικό Συμβούλιο για Πρόσφυγες» επικεντρώνει το ενδιαφέρον του από το 1989 στους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι εγκαταλείπουν υποχρεωτικά τη χώρα τους λόγω συνθηκών πολέμου, και σε εκείνους που ζητούν άσυλο, δηλαδή οι ευπαθείς ομάδες και οι πολίτες τρίτων χωρών (Πασσά, 2018, σ. 20-23). Αναφορικά με

τα παιδιά η Οργάνωση στρέφεται στους «Ασυνόδευτους Ανηλίκους», δηλαδή στα παιδιά κάτω των 18 ετών, τα οποία δεν προστατεύονται ή δεν συνοδεύονται από κάποιον ενήλικα και έχουν ανάγκη να αποκτήσουν τα δικαιώματα του πρόσφυγα στη χώρα που έχουν εγκατασταθεί. Παράλληλα, το κέντρο «Πυξίδα» υποστηρίζει το έργο της Οργάνωσης προσφέροντας ενισχυτική διδασκαλία σε προσφυγόπουλα και παιδιά που επαιτούν. Η ύπαρξη της Εθνικής Γραμμής παιδικής προστασίας «1107» που ξεκίνησε το 2012 παρέχει τη δυνατότητα δωρεάν κλήσεων με σκοπό τις καταγγελίες περιστατικών παιδικής εργασίας, τις περιγραφές δύσκολων συνθηκών και βίας από παιδιά – θύματα, γονείς και εκπαιδευτικούς. Η υπηρεσία στη διάρκεια της κλήσης εξετάζει τις συνθήκες που περιγράφονται και μπορεί να παρέμβει έπειτα από συνεργασία και με άλλους φορείς (www.ekka.org.gr).

Ο Συνήγορος του Πολίτη και ειδικότερα ο «Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού» έχει ως προτεραιότητα να μελετά και να αναζητά στοιχεία και πληροφορίες αναφορικά με τις κλήσεις ή τις αναφορές που γίνονται από πολίτες που έχουν παρατηρήσει περιστατικά παιδικής εργασίας και βίας παιδιών. Μέλημά του είναι η υποστήριξη δικαιωμάτων των παιδιών (www.0-18.gr/). Τέλος, σχετικά με την αστυνομία υποθέσεις τέτοιου είδους με σκοπό τον σχεδιασμό για την καταπολέμηση της παιδικής εργασίας και τη τιμωρία των υπεύθυνων αναλαμβάνει το Τμήμα Προστασίας Ανηλίκων (www.astinomia.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ TRAFFICKING

5.1 Συμβάσεις σε Διεθνές Επίπεδο, Οργανισμοί και Προγράμματα κατά του trafficking

Γενικότερα, το φαινόμενο του trafficking απασχολεί τη διεθνή κοινότητα και είναι φαινόμενο του οποίου η εξάπλωση γίνεται όλο και πιο έντονη. Γι' αυτό το λόγο, οι προσπάθειες για τη καταπολέμηση και για την κατάργηση του εγκλήματος αυτού που ασκεί βία και καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα ξεκίνησαν στο Παρίσι το 1904 με την υπογραφή της «Διεθνούς Συμφωνίας για την καταστολή του εμπορίου της λευκής σαρκός». Τα αποτελέσματα της συμφωνίας δεν ήταν τα αναμενόμενα, αφού

επικεντρωνόταν στην προστασία των θυμάτων λευκής σάρκας και δεν αναφερόταν σε κανένα σημείο η τιμωρία των δουλεμπόρων, γενικότερα των δραστών (International Agreement for the suppression of the “white slave trafficking”, 1904). Έτσι, το 1910 υπογράφηκε η «Διεθνής Συνθήκη για την καταστολή της διακίνησης λευκής σαρκός» (International Convention for the suppression of “white slave traffick”, 1910), η οποία αναφέρεται στη διακίνηση μόνο των λευκών γυναικών, σημείο που μπορεί να εκμεταλλευτεί ο δουλέμπορος. Αυτό δημιούργησε την ανάγκη το 1921 να υπογραφθεί η «Διεθνής Συνθήκη για τη καταστολή της παράνομης διακίνησης γυναικών και παιδιών».

Στη συνέχεια, το 1933 στη «Διεθνή Σύμβαση για την καταστολή της παράνομης διακίνησης των ενήλικων γυναικών» (International Convention for the suppression of the traffic in women of full age, 1933) το αξιοσημείωτο που μπορεί κανείς να παρατηρήσει είναι ότι, η έννοια «λευκής σαρκός» αντικαταστάθηκε από τη παράνομη διακίνηση. Το 1950 με την υπογραφή της «Συνθήκης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την καταστολή της παράνομης διακίνησης προσώπων και την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων» κατοχυρώθηκαν όλες οι παραπάνω συνθήκες. Οι προαναφερθείσες συμβάσεις, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς, πως αποτελούν μια καλή προσπάθεια αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων αλλά οι μορφές και οι διαστάσεις του trafficking είναι πολλές, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά. Με δεδομένο αυτό, το 2000 η «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος» με τα τρία πρωτόκολλα μπόρεσε να καταστήσει τη καταπολέμηση του trafficking πιο στοχευμένα και αποτελεσματικά (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000).

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο πρωτόκολλο αφορούσε την «πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων», ειδικότερα γυναικών και παιδιών, το δεύτερο ήταν ενάντια της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα και το τρίτο ήταν ενάντια της παράνομης κατασκευής και πώλησης όπλων. Το 2005 υπογράφηκε η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας των ανθρώπων, της οποίας επιδίωξη ήταν η πιο ισχυρή και ενισχυμένη προστασία των θυμάτων του trafficking και η ισχύ της ξεκίνησε το 2008. Τα σημαντικά που θα μπορούσαν να προστεθούν είναι η αρχική αναποφασιστικότητα των κρατών, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, διότι ο προβληματισμός τους έγκειται στο γεγονός μήπως η υπερβολική προστασία μετατραπεί σε κατάχρηση και εκμετάλλευση της. Επίσης,

ένας άλλος λόγος ήταν, ότι η Σύμβαση είχε υιοθετήσει μηχανισμό ελέγχου για τα αποτελέσματα των αποφάσεων της (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000).

Το trafficking αποτελεί μια κατηγορία οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνές επίπεδο και για την καταπολέμηση του σίγουρα οι μονόπλευρες προσπάθειες από ένα κράτος δεν αρκούν. Η Διεθνής Συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών κρίνεται απαραίτητη για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Έτσι, κάποιοι από τους Διεθνείς Οργανισμούς είναι το «Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα ναρκωτικά και το έγκλημα», το οποίο αντιστοιχεί στη βοήθεια που παρέχει στα κράτη, ώστε οποιαδήποτε μορφή εγκλήματος και διακίνησης ναρκωτικών να καταπολεμηθεί (UNDP, 2015). Ένα άλλο είναι το «Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη» που στοχεύει στη καταπολέμηση της φτώχειας, στην εξάλειψη της κοινωνικής ανισότητας και περιθωριοποίησης, το «Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά» (UNICEF), ο «Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης» (IOM), η «Διεθνής Αστυνομία» (INTERPOL), η «Ευρωπαϊκή Αστυνομία» (EUROPOL) και τέλος ο «Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής» (FRONTEX). Ο τελευταίος είναι υπεύθυνος για τους ελέγχους που πραγματοποιούνται στα σύνορα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία χρησιμοποιούνται από μεταναστευτικούς πληθυσμούς και οι δουλέμποροι μπορούν μέσω αυτής της διαδικασίας να διακινούν ανθρώπους (Κυριαζή, 2010).

5.2 Η προστασία διαδικτυακών κινδύνων

Η χρήση του διαδικτύου και των Social Media είναι αυξημένη, αφού το κάθε άτομο εφόσον διαθέτει έναν υπολογιστή ή ένα κινητό και κάποια γραμμή σύνδεσης μπορεί να πλοηγηθεί με ευκολία και να αναζητήσει υλικό για ό,τι εκείνο επιθυμεί. Το περιεχόμενο, το υλικό του ιστότοπου ποικίλει, όπως επίσης και η ποιότητα των αναζητήσεων. Τα αποτελέσματα αναζητήσεων των χρηστών μπορούν να αφορούν την εκπαίδευση, αγορές, διάφορες δραστηριότητες (μαγειρική, γυμναστική κτλ.), την επικαιρότητα αλλά μπορεί να αφορά και πορνογραφικό υλικό ενηλίκων και ανήλικων. Η αναπαραγωγή και δημοσίευση πορνογραφικού υλικό αποτελεί ηλεκτρονικό έγκλημα και διώκεται ποινικά. Είναι ένα φαινόμενο που συναντάται σε πολλές χώρες, όπως και στην Ελλάδα (Χαλκιαδάκη, 2011).

Η επικινδυνότητα του διαδικτύου και των εφαρμογών ξεκινάει από την ηλικία των 13 και μετά, με δεδομένο ότι τα άτομα στην εφηβεία είναι εξοικειωμένα με την τεχνολογία και εξαιτίας του νεαρού της ηλικίας τους παρατηρείται έντονη αυτοπεποίθηση, αυθορμητισμός, ανάγκη για περιπέτεια και εξερεύνηση του αγνώστου, ανάδειξη και προβολή τους εαυτού τους. Τα περισσότερα παιδιά έχουν σκοπό την αποδοχή και πολλές φορές ανάλογα με τις οικογενειακές, φιλικές και ερωτικές σχέσεις υπάρχει η ανάγκη για κατανόηση, εκμυστήρευση προβλημάτων και καταπολέμηση της μοναξιάς. Ο θύτης εκμεταλλευόμενος την κατάσταση του κάθε παιδιού- θύματος, το προσελκύει με τρόπο φυσιολογικό και απλό, ξεκινώντας με ένα θέμα συζήτησης καθημερινό, ώστε να παρατηρήσει αντιδράσεις, δηλαδή τον τρόπο που απαντάει το παιδί (ύφος, συχνότητα, αναλυτικά κτλ.). Στη συνέχεια, κερδίζει την εμπιστοσύνη του παιδιού πείθοντάς το για τις φιλικές σχέσεις που έχουν ξεκινήσει να αναπτύσσονται, για τα κοινά ενδιαφέροντα και προβλήματα που μπορεί να έχουν. Αυτή η διαδικασία είναι αρκετά εύκολη για τον θύτη, αφού μέσω των διαδικτυακών συζητήσεων έχει επιβεβαιωθεί για την ευάλωτη κατάσταση του παιδιού και στο τέλος αφού το θύμα έχει πειστεί για τις προθέσεις του διαδικτυακού του φίλου, οι συζητήσεις σταδιακά καταλήγουν σε πιο προσωπικές και σεξουαλικές. Το θύμα σε αυτό το σημείο εμπιστεύεται στον διαδικτυακό του φίλο φωτογραφίες, σκέψεις και επιθυμίες σεξουαλικού περιεχομένου (www.hamogelo.gr). Η ονομασία του φαινομένου αυτού είναι «Grooming» ενώ από το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζεται ως «Η άγρα παιδιών για γενετήσιους λόγους». Ο λόγος ύπαρξής του βασίζεται στην ανωνυμία που τηρείται στις διαδικτυακές εφαρμογές, τη δυνατότητα χρήσης ψευδών στοιχείων και από την υπερβολική εμπιστοσύνη ή αδιαφορία που δείχνουν οι γονείς στα παιδιά τους με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ο τυπικός, διακριτικός έλεγχος από την πλευρά τους. Έτσι, οι δράστες συγκεντρώνουν πορνογραφικό υλικό από παιδιά και στη συνέχεια είτε τα απειλούν είτε ζητάνε περισσότερες φωτογραφίες είτε δημοσιοποιούν εν αγνοία των παιδιών το υλικό που τους έχουν στείλει (Ντούρα, Κωνσταντινοπούλου, Ζαχαροπούλου & Τζελάτη, 2017).

Παρατηρώντας τα κοινωνικά αυτά κοινωνικά ζητήματα και την εξάπλωσή τους αναδείχθηκε η ανάγκη προστασίας του παιδιού και των δικαιωμάτων του, προσπάθεια που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Με βάση το άρθρο 265 του νομικού κώδικα σχετικά με την πορνογραφία ανηλίκων ισχύουν τα εξής: Όποιος εξωθεί ή επηρεάζει ανήλικο άτομο,

με σκοπό να πραγματοποιήσει σεξουαλικές πράξεις, οι οποίες θα καταγράφονται και θα συνιστούν πορνογραφικό υλικό ή αντικείμενο πορνογραφικής παράστασης θα τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 10 χρόνια και θα του υποβάλλεται χρηματική ποινή. Σε περίπτωση που το έγκλημα αφορά είτε άτομο νεότερο των 15 χρόνων, είτε χρησιμοποιήθηκε εξαναγκαστική μέθοδος, είτε οι λόγοι που αφορούσαν την εκμετάλλευση ήταν ασθένεια ή λόγω κάποιας ιδιαιτερότητας ή σωματικής δυσλειτουργίας, είτε είχε εμπλακεί συγγενής, σύζυγος, θετός γονέας ή άλλο άτομο που να έχει την ευθύνη του ανήλικου ατόμου για εκπαίδευση ή φροντίδα, είτε αφορούσε οικονομική υποχρέωση τότε η φυλάκιση αυξάνεται στα 15 χρόνια και συμπληρώνεται με χρηματικό πρόστιμο (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, 2013).

Στη συνέχεια, όποιος δημιουργεί ή προμηθεύεται αρχεία παιδικής πορνογραφίας, φυλακίζεται έως 10 χρόνια και του επιβάλλεται χρηματικό πρόστιμο, όποιος έχει στην κατοχή του πορνογραφικό υλικό που έχει προμηθευτεί από το διαδίκτυο τιμωρείται με κάθειρξη 2 χρόνια και άνω ενώ αν το έχει αποκτήσει με οποιονδήποτε άλλο τρόπο η φυλάκισή του ορίζεται μέχρι 5 χρόνια με χρηματική ποινή. Ένας χρόνος φυλάκιση και χρηματική ποινή προσάπτεται σε όποιον αποκτά ή κατέχει αρχεία με υλικό παιδικής πορνογραφίας αλλά και όποιος επί πληρωμή έχει πρόσβαση σε sites με υλικό παιδικής πορνογραφίας. Ακόμα, μέχρι 5 χρόνια και χρηματική ποινή προσάπτεται σε όποιον έχει οικονομικό όφελος από τη συμβολή και τη συμμετοχή του ανήλικου σε video πορνογραφικού περιεχομένου. Σε όποιον μπορεί και παρακολουθεί video σεξουαλικού περιεχομένου με συμμετέχοντες ανήλικα άτομα επί πληρωμή επιβάλλεται φυλάκιση ως 2 χρόνια ή χρηματικό πρόστιμο. Τέλος, αν όλα όσα αναφέρθηκαν στις 2 πρώτες παραγράφους έχουν ως κατάληξη τις σοβαρές σωματικές επιπτώσεις του θύματος, τότε επιβάλλεται στο θύτη φυλάκιση ξεκινώντας από 10 χρόνια μέχρι 15 συνδυαστικά με χρηματικό πρόστιμο ενώ αν η έκβαση είναι ο θάνατος τότε επιβάλλονται ισόβια ή φυλάκιση διάρκειας 15 με 20 χρόνια και χρηματική ποινή (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, 2013).

Εκτός από την παραπάνω νομοθεσία είναι χρήσιμο να προστεθούν και μέτρα πρόληψης από διαδικτυακούς κινδύνους. Η συνεργασία των αρχών με τους παρόχους υπηρεσιών δικτύων μπορεί να συντείνει αποτελεσματικά στην άμβλυνση της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας με δεδομένο, ότι μπορούν να θέσουν σε λειτουργία τον φραγμό των καρτών με τις οποίες οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν παιδική πορνογραφία επί πληρωμή. Ακόμα, η ενεργοποίηση των

φίλτρων από εταιρείες είναι σημαντική όπως και η αφαίρεση τέτοιων ιστοσελίδων από στον Ιστότοπο (Δημόπουλος, 2006).

Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η πληροφόρηση εκπαιδευτικών και γονέων αναφορικά με τα παραπάνω ζητήματα, η οποία θα εξυπηρετήσει την προστασία των παιδιών από διαδικτυακούς κινδύνους. Η διοργάνωση και συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε σεμινάρια και επιμορφώσεις σχετικά με το παρόν θέμα θα ήταν εποικοδομητική και θα τους βοηθούσε να εντοπίσουν πιθανές αλλαγές συμπεριφορών παιδιών στο σχολικό περιβάλλον, να προβληματίζονται και ενδεχομένως να αναζητούν πιθανές αιτίες. Από την άλλη, μέσω της συστηματικής ενημέρωσης και της διακριτικής παρατήρησης οι γονείς θα μπορούν να εντοπίσουν και να αναγνωρίσουν συμπεριφορές των παιδιών τους που δεν θα είναι οικείες, με αποτέλεσμα να μπορούν να αντιμετωπίσουν φαινόμενα εκμετάλλευσης, εκφοβισμού και παιδικής πορνογραφίας εντός και εκτός διαδικτύου (Κουράκης, 2012).

Επιπλέον, το πρόγραμμα Safer Internet στοχεύει στην ασφαλή πλοήγηση των ανηλίκων, στην ενημέρωση εκπαιδευτικών και γονέων (www.saferinternet.gr) ενώ στη Γραμμή Βοήθειας Help-Line.gr μπορούν να γίνουν καταγγελίες για εικόνες και ιστότοπους με ακατάλληλο περιεχόμενο. Παράλληλα, προωθεί την προστασία των παιδιών στο διαδίκτυο. Ολοκληρώνοντας, με βάση την αναθεωρημένη μορφή του άρθρου 7^α τα προϊόντα που προωθούνται στην αγορά και το εμπόριο πρέπει να μην δημιουργούν κινδύνους στην ανάπτυξη των ανηλίκων και η παρουσίασή τους να είναι τέτοια που να απευθύνεται σε μικρές ηλικιακές ομάδες (Συμεωνίδου – Καστανίδου, 2016).

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

B.1 Μεθοδολογία

Στην εν λόγω έρευνα χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο το ερωτηματολόγιο, με σκοπό να μελετηθούν οι απόψεις των αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με τα παιδικά δικαιώματα, την παιδική εργασία και εκμετάλλευση αφενός και αφετέρου να εξεταστούν οι διαστάσεις των συγκεκριμένων κοινωνικών ζητημάτων. Ακόμα, οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, διχοτομικής κλίμακας με ερωτήσεις συνάφειας, σύμφωνα με τις οποίες οι συμμετέχοντες έπρεπε να επιλέξουν μόνο μια από τις απαντήσεις που τους είχαν δοθεί. Το ερωτηματολόγιο απαρτιζόταν από 25 ερωτήσεις που βασίστηκαν στις εξής θεματικές: 1) Παιδικά Δικαιώματα 2) Θεσμός Εκπαίδευσης 3) Τα παιδιά του δρόμου 4) Παιδική εργασία-εκμετάλλευση 5) Επαιτεία 6) Παιδικό trafficking 7) Προστασία παιδιού 8) Ενημέρωση.

Η μέθοδος της χιονοστιβάδας (snowball sampling) ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, διότι εξαιτίας της επιδημιολογικής περιόδου COVID-19 δεν ήταν δυνατό να εντοπιστούν οι συμμετέχοντες με πιο εύκολο, γρήγορο τρόπο που θα διατηρούνταν τα χαρακτηριστικά του δείγματος. Έτσι, γνωστοί και φίλοι πρότειναν άλλα άτομα του κύκλου τους, ώστε να συμβάλουν στην διεξαγωγή της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2008). Τα ερωτηματολόγια μπορούσαν να τα βρουν οι συμμετέχοντες στο προσωπικό τους email αφού πρώτα είχα επικοινωνήσει μαζί τους και είχα τη σύμφωνη συγκατάθεσή τους.

B.2 Συμμετέχοντες

Το δείγμα της έρευνας, η οποία διεξήχθη από 13 έως 23 Δεκεμβρίου του 2020 στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, αποτέλεσαν 30 άτομα που ήταν απόφοιτοι ποικίλων Πανεπιστημιακών τμημάτων. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες ήταν 15 γυναίκες και 15 άνδρες με τους περισσότερους να ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 23-25. Τα άτομα που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο είναι πολίτες της Ελλάδας με την πλειοψηφία να ανήκει στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Η καταγωγή των υπόλοιπων συμμετεχόντων ήταν από Φλώρινα, Καβάλα, Χαλκιδική, Κοζάνη, Λάρισα και 2

συμμετέχοντες από Αμαλιάδα. Καλό είναι να σημειωθεί, πως κανένα από τα άτομα που συμμετείχαν δεν είχε παιδιά.

B.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με την πολιτική δικαιωμάτων του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που εξυπηρετούν τον σκοπό της έρευνας είναι τα εξής:

ΕΕ1: Ποιες είναι οι απόψεις των αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με τα παιδικά δικαιώματα, την παιδική εργασία και εκμετάλλευση;

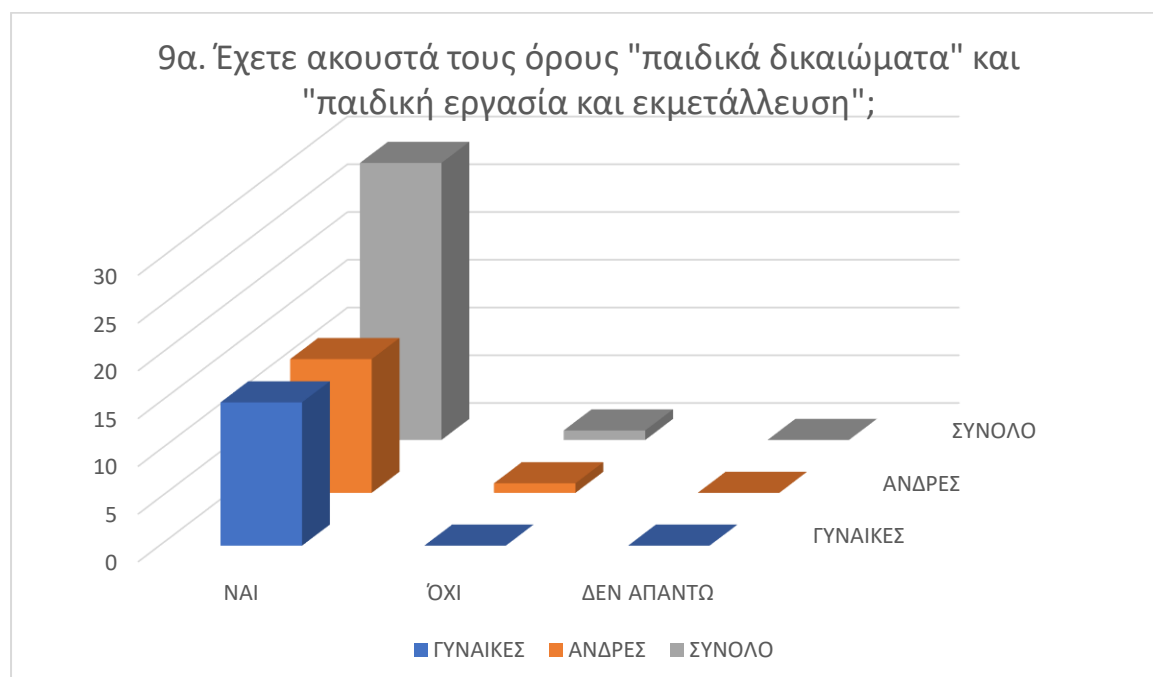
ΕΕ2: Ποιοι είναι οι τρόποι αντιμετώπισης των φαινομένων αυτών από τους αποφοίτους/τριών σε προσωπικό επίπεδο;

ΕΕ3: Ποιες είναι οι απόψεις των αποφοίτων/τριών για τον ρόλο των αρμόδιων αρχών και η ενημέρωσή τους για αυτά τα κοινωνικά ζητήματα;

B.4 Αποτελέσματα

Όπως προαναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η θέσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού δεν ήταν εύκολη υπόθεση, αφού τις προηγούμενες δεκαετίες θεωρούσαν το παιδί ως ένα «μικρό αντικείμενο», το οποίο δεν έχει ανάγκες και είναι υποχρεωμένο από την οικογένεια να εργάζεται, ώστε να εξασφαλιστεί το οικογενειακό εισόδημα (Περράκης, 2003). Αυτή η άποψη κατά τη δεκαετία του '70 άρχισε να μεταβάλλεται και το παιδί να θεωρείται κοινωνικό υποκείμενο, το οποίο έχει ανάγκες και δικαιώματα. Με την τοποθέτηση αυτή των κοινωνιολόγων εκείνης της εποχής αλλά και με τις προσπάθειες που κατέβαλε το κράτος για την μείωση της παιδικής εργασίας θεσπίστηκε το 1989 η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία εξελίσσει και βελτιώνει τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του παιδιού της Γενεύης το 1924 και την Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών το 1959 (James & James, 2012).

Με βάση τα παραπάνω μπορεί να εξηγηθεί και το γράφημα της εικόνας 1., στο οποίο φαίνεται πως στην ερώτηση «Έχετε ακουστά τους όρους “παιδικά δικαιώματα, παιδική εργασία και εκμετάλλευση;”», σε δείγμα 30 ανθρώπων (15 γυναικών και 15 ανδρών) το 96,6% απάντησε «ΝΑΙ», όπου το 51,7% ήταν γυναίκες και το 48,3% άνδρες. Το 3,33% απάντησε «ΟΧΙ», ποσοστό αποτελούμενο 100% από άνδρες, ενώ στην απάντηση «ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ» το ποσοστό ανέρχεται σε 0%, αφού κανείς δεν την επέλεξε.

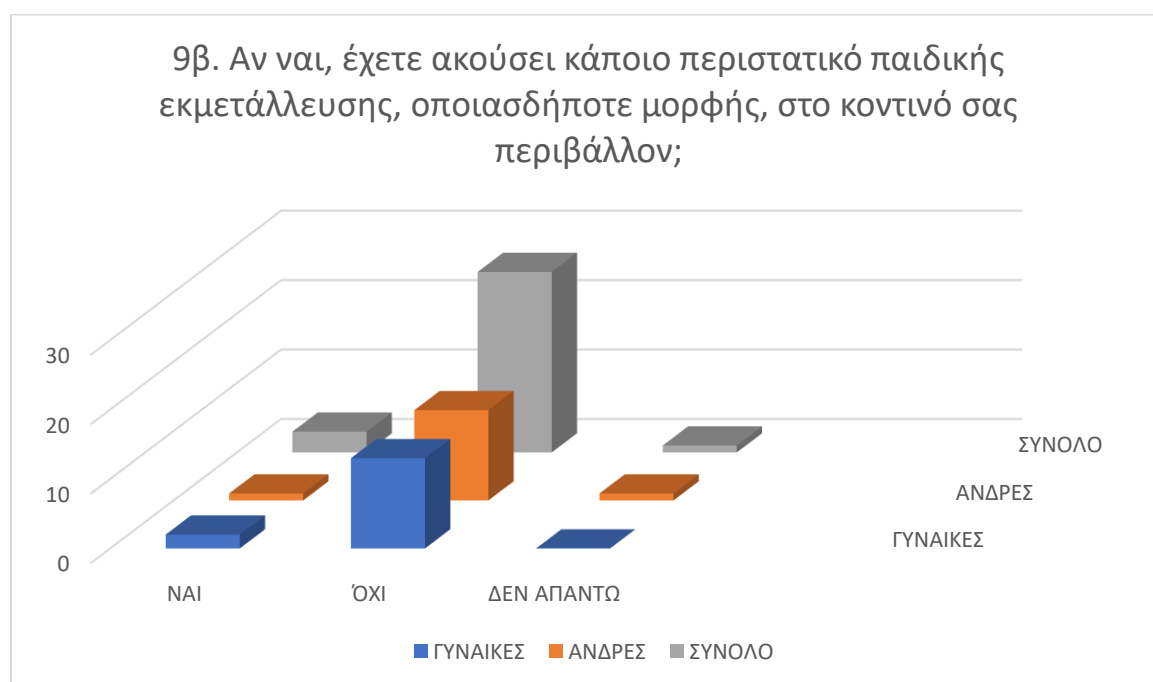
Εικόνα 1

Τον 19^ο και 20^ο αιώνα η οικογένεια διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην εργασιακή δραστηριοποίηση του παιδιού, αφού ανάλογα με τις ανάγκες της, την κουλτούρα και τις αντιλήψεις της αποφάσιζε για την ενασχόλησή του σε διάφορους κλάδους εργασίας (Ρηγίνος, 1995).

Το φαινόμενο της παιδικής εργασίας και εκμετάλλευσης δεν αποτελεί ένα σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα. Αποτελεί ζήτημα με εκτενείς διαστάσεις για το οποίο από την μια καταβάλλονται προσπάθειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης από τις ΜΚΟ με μεγαλύτερη έμφαση να δίνεται στο Χαμόγελο του Παιδιού, μέσω ερευνών, ειδήσεων κτλ. ενώ από την άλλη, παρά την προσπάθεια αυτή, η κοινωνία σε πολλές περιπτώσεις παιδικής εκμετάλλευσης αλλά και κακοποίησης αδιαφορεί και παραμένει αμέτοχη (Τσουβέλας,

2011, σ. 134-170). Αυτό ενδεχομένως συμβαίνει λόγω φόβου, άγνοιας ως προς τον τρόπο διαχείρισης καθώς και στην άρνηση ανάμειξης σε προσωπικά ζητήματα άλλου ανθρώπου (Γιωτάκος & Πρεκατέ, 2006).

Έτσι, μπορεί να εξηγηθεί και το αποτέλεσμα του γραφήματος της εικόνας 2., στο οποίο φαίνεται ότι μόλις το 10% του πληθυσμού, που απάντησε «ΝΑΙ», φαίνεται να γνώριζε για κάποιο περιστατικό, ποσοστό που αποτελείται κατά 66,66% από γυναίκες και 33,33% από άνδρες. Το συντριπτικό ποσοστό που απάντησε «ΟΧΙ» ανέρχεται στο 86,66%, αποτελούμενο -ισάριθμα- κατά 50% από γυναίκες και 50% από άνδρες και το 3,33% επέλεξε να μην απαντήσει,

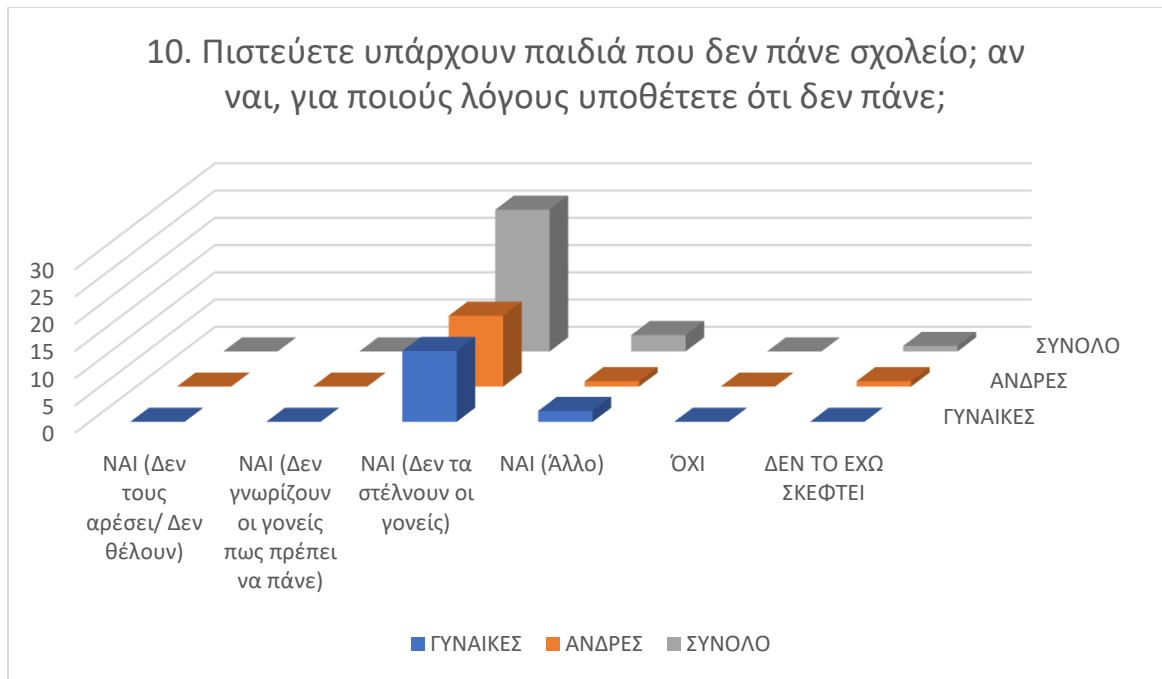
Εικόνα 2

Η φτώχεια είναι σημαντικός παράγοντας, ο οποίος ωθεί τα ανήλικα παιδιά στην εργασία. Με βάση τα στοιχεία του Συνήγορου του Παιδιού περισσότερα από 100.000 ανήλικα παιδιά εργάζονται στην Ελλάδα. Το Υπουργείο Εργασίας συγκεντρώνει 1.500 βιβλιάρια ανηλίκων σχετικά με την εργασία τους και η Ελληνική Στατιστική Αρχή, με βάση έρευνα του 2011, συγκεντρώνει 8.886 ανήλικα παιδιά ηλικίας 15-18, τα οποία εργάζονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το 70% των εργαζόμενων παιδιών να εγκαταλείπει το σχολείο με σκοπό να συμβάλει στο οικογενειακό εισόδημα (Μπιτζούνη, 2017). Σύμφωνα με τη Eurostat, το 2012 4% των εφήβων μαθητών δεν

φοίτησε στο σχολείο, στοιχείο το οποίο προκαλεί προβληματισμό και ανησυχία (Hindman, 2009).

Ακόμα, το Κέντρο Έρευνας Γυναικείων Θεμάτων υποστήριξε σε Ευρωπαϊκή Ημερίδα με θέμα «Trafficking – παράνομη διακίνηση και καταναγκαστική εργασία γυναικών και παιδιών» την αύξηση του φαινομένου αυτού, αφού από 100.000 τα εργαζόμενα παιδιά ανέρχονται σε 150.000. Με βάση τα στοιχεία της Unicef φαίνεται, ότι περισσότερα από 439.000 παιδιά στην Ελλάδα βιώνουν πενιχρές και φτωχές συνθήκες ενώ το 25%-45% στερείται από τα αναγκαία για την επιβίωσή του. Παράλληλα, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ξεχωρίζοντας τους πληθυσμούς των Ρομά και των μεταναστευτικών πληθυσμών, υπολογίζει περίπου ότι 40.000 παιδιά το χρόνο διακόπτουν το σχολείο χωρίς να έχουν καταφέρει να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική φοίτησή με σκοπό να ενταχθούν στον χώρο εργασίας (Μπιτζούνη,2017).

Όπως φαίνεται και στο γράφημα, οι πολίτες φαίνεται να έχουν την αντίληψη - ή τη γνώση- ότι τα παιδιά αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σχολείο εξαιτίας της οικογένειά τους. Το 86,66% του συνολικού πληθυσμού (αποτελούμενου 50% από γυναίκες και 50% από άνδρες) πιστεύει πως τα παιδιά δεν πηγαίνουν στο σχολείο, επειδή δεν τα στέλνουν οι γονείς τους. Το 10% (66,66% γυναίκες και 33,33% άνδρες), θεωρεί πως υπάρχουν παιδιά που δεν πηγαίνουν στο σχολείο, για λόγους που δεν αναγράφονται στο ερωτηματολόγιο, ενώ το 3,33% (100% ποσοστό ανδρών) έδειξε να μην το έχει σκεφτεί. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός, ότι κανείς δεν απάντησε «ΟΧΙ» στην ερώτηση «αν πιστεύουν ότι υπάρχουν παιδιά που δεν πάνε σχολείο», καθώς αυτό υποδεικνύει, ότι υπάρχει συναίσθηση της κατάστασης που επικρατεί, αφού -όπως είδαμε και παραπάνω από τις έρευνες- υπάρχει μεγάλος πληθυσμός παιδιών που δεν ολοκληρώνει τη φοίτηση στο σχολείο.

Εικόνα 3

Η συγκεκριμένη ερώτηση αναφέρεται στα «παιδιά του δρόμου» ή διαφορετικά «τα παιδιά των φαναριών» και αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή παιδικής εργασίας. Από όλους τους τύπους παιδικής εργασίας που προαναφέρθηκαν η συγκεκριμένη αυτή μορφή είναι η πιο εύκολα ορατή. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) κατηγοριοποιεί την παιδική εργασία σε ορατή, όπως η εργασία στο δρόμο και σε αόρατη, όπως τα χρέη οικιακών βοηθών που εκπληρώνουν τα παιδιά. Ακόμα, υπάρχουν οι τυπικές μορφές εργασίας, στις οποίες ανήκουν οι νόμιμες εργασίες και οι άτυπες μορφές, δηλαδή οι μη θεσμικές μορφές εργασίας. Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν και «τα παιδιά του δρόμου» (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Τις περισσότερες φορές τα παιδιά αυτά βρίσκονται σε φανάρια και παίζουν μουσικά όργανα με σκοπό να συγκεντρώσουν το μέγιστο χρηματικό ποσό, ώστε να το παραδώσουν στους ανώτερους τους. «Τα παιδιά του δρόμου» δεν αποτελούν μια ομοιογενή κατηγορία αλλά αντίθετα περιλαμβάνουν διαφορετικές και πολυάριθμες ομάδες παιδιών και εφήβων από ανόμοια πολιτισμικά περιβάλλοντα. Τα παιδιά αυτά περνούν τις περισσότερες ώρες της καθημερινότητάς τους στο δρόμο και τις περισσότερες φορές απέχουν από την εκπαιδευτική διαδικασία (Δασκαλάκη, 2009).

Σύμφωνα με στοιχεία της UNICEF στην Ελλάδα το 2000 ο δείκτης των παιδιών που ζούσαν στη φτώχεια ανερχόταν στο ποσοστό 12,3%, το 2005 στο ποσοστό παρατηρήθηκε αύξηση 0,1% ενώ το 2012 η παιδική φτώχεια διπλασιάστηκε και το ποσοστό έφτασε το 23% (Unicef, 2000). Έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2019 στην πόλη της Θεσσαλονίκης από την Ομάδα Κοινωνικής Εργασίας ΑΡΣΙΣ κατέγραψε 749 παιδιά στο δρόμο τη στιγμή που το 2018 είχαν καταγραφεί 500, αύξηση που προβληματίζει ιδιαίτερα (META, 2019).

Σύμφωνα με την καμπάνια ενημέρωσης που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές παρεμβάσεις για την ευημερία των παιδιών από ευάλωτους πληθυσμούς» με τίτλο «In4Child» που υλοποιήθηκε στο πρόγραμμα INTERREG IPA CBC "Ελλάδα - Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας 2014-2020" φάνηκε ότι το 92,4% των συμμετεχόντων παραδέχεται θετικά την ύπαρξη παιδιών που εργάζονται στους δρόμους (Thetoc team, 2019).

Στο παρακάτω γράφημα φαίνεται πως η συντριπτική πλειοψηφία παρατηρεί αρκετά συχνά παιδιά να εργάζονται στους δρόμους. Πιο συγκεκριμένα, το 16,66% του πληθυσμού (όπου 20% γυναίκες και 80% άνδρες) παρατηρεί σε καθημερινή βάση παιδιά που εργάζονται στο δρόμο. Το 26,66% του συνόλου, που αποτελείται κατά 75% από γυναίκες και κατά 25% από άνδρες, παρακολουθεί συχνά τέτοια γεγονότα. Το 33,33% (50% γυναίκες - 50% άνδρες), που είναι και η πλειοψηφία, παρακολουθεί μερικές φορές παρόμοιες καταστάσεις, ενώ το 16,66% (60% γυναίκες - 40% άνδρες) τις παρατηρεί σπάνια. Επίσης, το ποσοστό 3,33% (100% από τον πληθυσμό ανδρών) ανήκει στους ανθρώπους που δήλωσαν, ότι δεν παρατηρούν τέτοια γεγονότα ενώ το 3,33% (100% ανδρικός πληθυσμός) απάντησε, ότι δεν το έχει σκεφτεί. Οι απαντήσεις αυτές στο ερωτηματολόγιο συμφωνούν με τα αποτελέσματα ερευνών, όπως παρατέθηκαν στοιχεία τους παραπάνω.

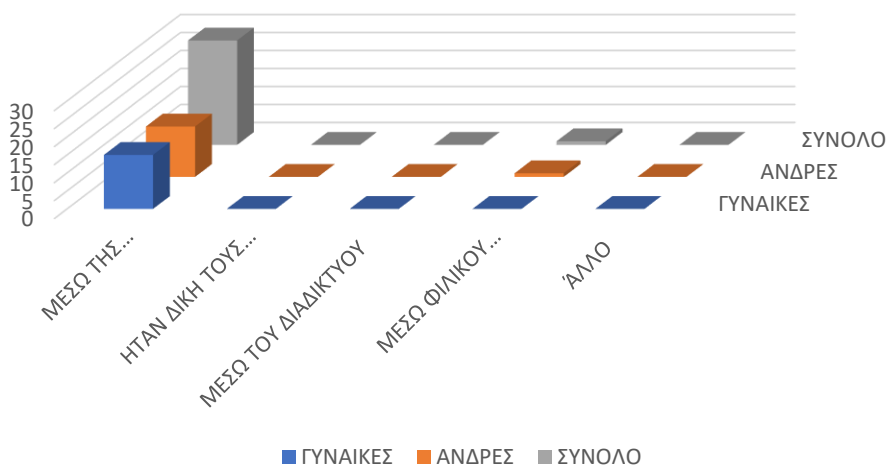
Εικόνα 4

Στη κατηγορία «άνευ όρων χείριστες μορφές παιδικής εργασίας» περιλαμβάνονται οι επαγγελματικές δραστηριότητες σε παράνομους κλάδους της οικονομίας όπως είναι ο τύπος δουλειάς, εξαιτίας χρέους, ή το δουλεμπόριο παιδιών. Υπάρχουν περιπτώσεις γονέων, οι οποίοι έχουν κάποιο χρέος σε γαιοκτήμονα ή δανειστή και τα παιδιά εργάζονται για εκείνον υπό τις διαταγές του με σκοπό να ξεπληρωθεί το χρέος. (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Οι λόγοι που τα παιδιά καταλήγουν θύματα δουλεμπορίου είναι δυο. Πρώτον, για να μπορέσουν οι γονείς τους να εξοικονομήσουν χρήματα. Δεύτερον, είναι η προσωπική απόφαση των παιδιών να εγκαταλείψουν το σπίτι τους με αποτέλεσμα να καταλήγουν θύματα δουλεμπορίου ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση μπορεί να χαρακτηριστεί ως η χείριστη μορφή παιδικής εργασίας, αφού τα θύματα συμμετέχουν στην πορνεία και στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας, 2003).

Το αποτέλεσμα της έρευνας επιβεβαιώνει ο, τι προαναφέρθηκε, αφού το συντριπτικό ποσοστό της κοινής γνώμης, που ανέρχεται σε 96,66% και αποτελείται κατά 51,7% από γυναίκες και 48,3% από άνδρες, πιστεύει πως η οικογένεια και τα συγγενικά πρόσωπα ευθύνονται για την κατάληξη των παιδιών στους δρόμους, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης 3,33% (αποτελούμενο 100% από τον ανδρικό πληθυσμό) θεωρεί, ότι συμβάλει το φιλικό περιβάλλον.

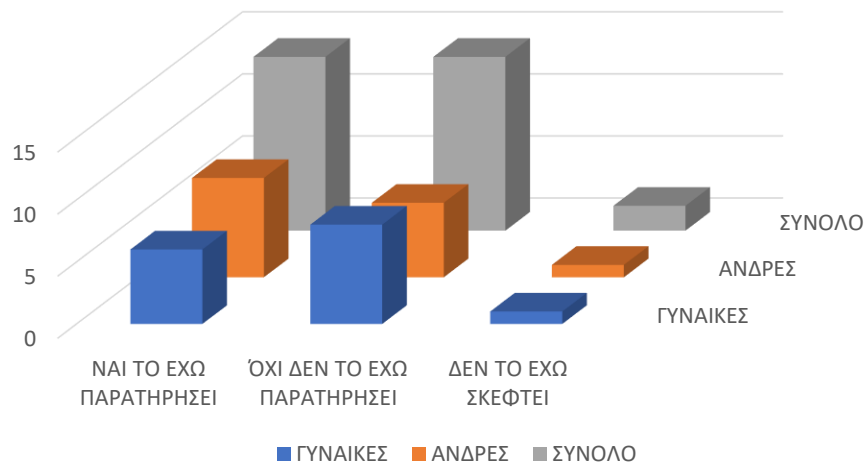
12. Με ποιο τρόπο φαντάζεστε πως τα παιδιά καταλήγουν στο δρόμο, στην επαιτεία και στην εργασιακή εκμετάλλευση;

Εικόνα 5

Τα παιδιά που εργάζονται στον δρόμο τις περισσότερες φορές επιβλέπονται από κάποιον ενήλικα που αυτός είναι είτε κάποιος από το οικογενειακό περιβάλλον είτε είναι κάποιος μέλος του κυκλώματος, στον οποίο τα παιδιά αναγκάζονται να δίνουν τα χρήματά τους. Ωστόσο, σε έρευνα που διεξήχθη στα πλαίσια του προγράμματος «Mario» σε συνεργασία με την «Arsis» το 2011 φάνηκε πως στην πόλη της Αθήνας τα παιδιά που εργάζονται στους δρόμους ηλικίας άνω των 5 χρονών και κατάγονται από την Αλβανία, την Ελλάδα και την Ρουμανία δεν επιβλέπονται από κανέναν (Δασκαλάκη, 2009). Στο παρακάτω γράφημα φαίνεται να είναι διχοτομημένη η παρατήρηση του θέματος «εποπτεία», καθώς το 46,66% του πληθυσμού -εκ των οποίων το 42,8% είναι γυναίκες και το 57,2% άνδρες- δήλωσε πως έχει παρατηρήσει τη συνοδεία- εποπτεία κάποιου στα παιδιά, ενώ το άλλο 46,66% -όπου το 57,2% είναι γυναίκες και το 42,8% άνδρες- δήλωσε πως δεν έχει παρατηρήσει να υπάρχει κάποιος έλεγχος. Υπάρχει κι ένα μικρό ποσοστό 6,66%, αποτελούμενο κατά 50% από γυναίκες και 50% άνδρες, που δήλωσε πως δεν έχει σκεφτεί αυτή την πιθανότητα.

13. Έχετε προσέξει αν κυκλοφορούν αυτά τα παιδιά μόνα τους ή υπό την εποπτεία κάποιου κατά τη διάρκεια της "εργασίας" τους;

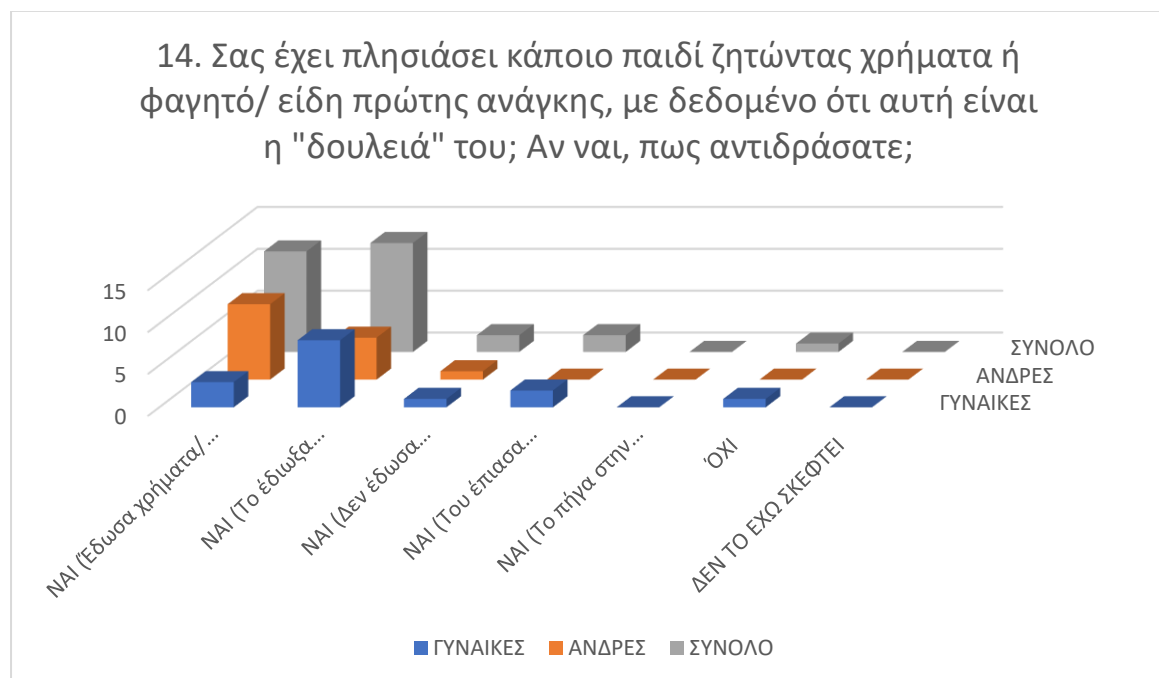
Εικόνα 6

Το παρουσιαστικό των μικρών ανήλικων παιδιών που εργάζονται στους δρόμους είναι παραμελημένο, ταλαιπωρημένο και συνήθως πλησιάζουν τους πολίτες με σκοπό να ζητήσουν χρήματα, να τους πείσουν για την αγορά μικροαντικειμένων, λουλουδιών κ.α. Επιπρόσθετα, το κύκλωμα χρησιμοποιεί τους γονείς ή άγνωστους ανθρώπους, για να υποδυθούν τους γονείς και έχουν στην αγκαλιά ή κρατούν από το χέρι το ανήλικο παιδί, για να καταφέρουν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των πολιτών και να τους δώσουν χρήματα (Λοφτσάλης, 2017).

Οι πολίτες από την πλευρά τους μπορούν να συμβάλουν στην καταπολέμηση της παιδικής εργασίας όταν δεν προσφέρουν χρήματα στα παιδιά που δραστηριοποιούνται στο δρόμο, αφού όταν το εργαζόμενο παιδί δεν ενισχύει το εισόδημα του ανωτέρου του τότε δεν υπάρχει λόγος να το χρησιμοποιεί για δικό του κέρδος (Αρτέμη, 2012). Από την άλλη, σε περίπτωση που κάποιος πολίτης θέλει να βοηθήσει ένα παιδί θα ήταν προτιμότερο να του προσφέρει κάτι φαγώσιμο (Λοφτσάλης, 2017). Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την καμπάνια ενημέρωσης που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές παρεμβάσεις για την ευημερία των παιδιών από ευάλωτους πληθυσμούς» με τίτλο

«In4Child» που υλοποιήθηκε στο πρόγραμμα INTERREG IPA CBC "Ελλάδα - Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας 2014-2020" φάνηκε ότι το 46,7% έχει δώσει ή δίνει χρήματα σε παιδιά που η εργασία τους είναι στο δρόμο (Thetoc team, 2019).

Είναι μια κατάσταση στην οποία υπάρχουν διάφορες αντιδράσεις με αυτές που υπερισχύουν να είναι – όπως βλέπουμε στο παρακάτω γράφημα- οι εξής: «ΕΔΩΣΑ ΧΡΗΜΑΤΑ – ΦΑΓΗΤΟ» σε ποσοστό 40%, εκ του οποίου 25% είναι γυναίκες και 75% άνδρες και «ΤΟ ΕΔΙΩΞΑ ΕΥΓΕΝΙΚΑ ΛΕΓΟΝΤΑΣ “ΔΕΝ ΕΧΩ”» σε ποσοστό 43,33%, όπου το 61,5% είναι γυναίκες και το 38,5% άνδρες. Διαφορετικές αντιδράσεις παρατηρήθηκαν σε μικρότερο ποσοστό της τάξεως 6,66% στις εξής περιπτώσεις: «ΔΕΝ ΕΔΩΣΑ ΣΗΜΑΣΙΑ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑ/ ΔΕΝ ΕΚΑΝΑ ΤΙΠΟΤΑ» αποτελούμενο εξ ημισείας από γυναίκες και άνδρες (50% και 50% αντίστοιχα) και «ΤΟΥ ΕΠΙΑΣΑ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ», που αποτελείται 100% από γυναικείο πληθυσμό. Τέλος, ένα μικρό ποσοστό 3,33% (100% γυναικείος πληθυσμός) δήλωσε πως δεν έχει τύχει να το πλησιάσει κάποιο παιδί ζητώντας κάτι.

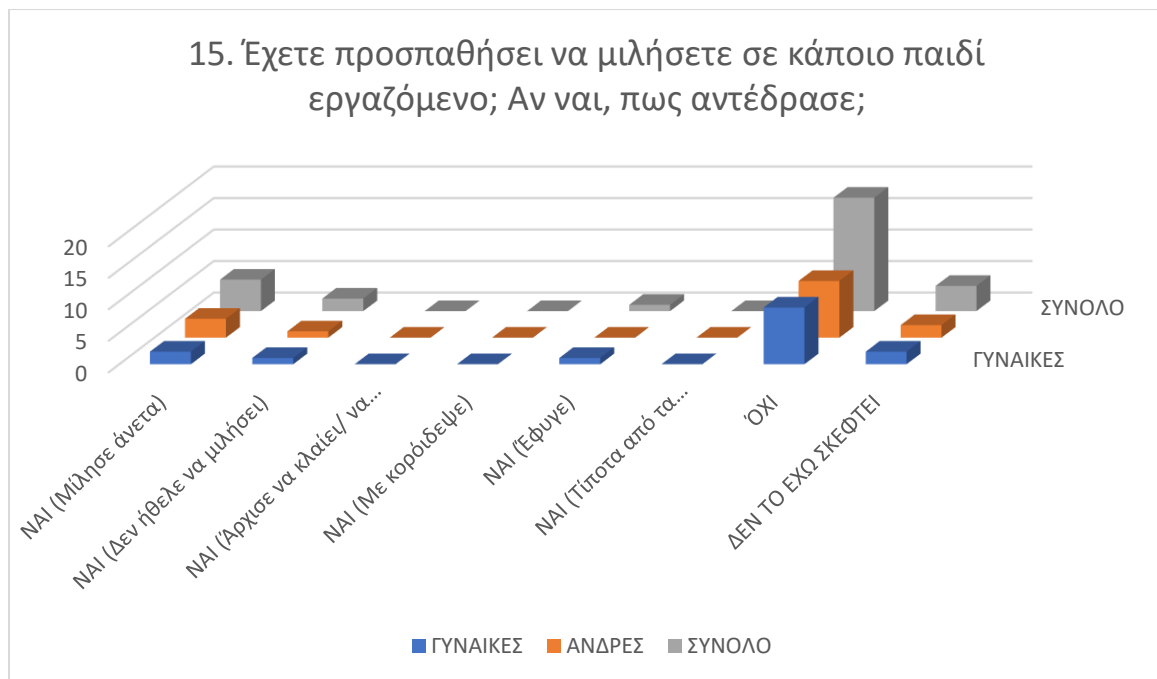

Εικόνα 7

Η ψυχολογική και σωματική βία που ασκείται στα παιδιά που έχουν “απορροφηθεί” από τα κυκλώματα είναι σε υψηλά ποσοστά και τις περισσότερες φορές εργάζονται υπό την επίβλεψη κάποιου προσώπου. Συνήθως κυριαρχούνται από φόβο με αποτέλεσμα να μην δίνουν πληροφορίες πραγματικές για τα ίδια σε ερωτήσεις πολιτών, τα χρήματά τους πολλές φορές δεν στέλνονται στις οικογένειές τους και στόχος τους είναι επικαλούμενοι στο συναίσθημα των πολιτών μέσω της εξωτερικής τους εμφάνισης (φτωχή, απεριποίητη ενδυμασία, εξάντληση και το καταπονημένο σώμα), να αυξήσουν το εισόδημά τους (Hindman, 2009).

Πρέπει να προστεθεί, πως οι προτεραιότητες και τα προβλήματα των πολιτών πλέον έχουν καταστήσει αυτή τη κατηγορία παιδιών ανύπαρκτη, γεγονός ανησυχητικό, συνδυαστικά με τα στοιχεία του Συνήγορου του Παιδιού, τα οποία δείχνουν πως τα εργαζόμενα παιδιά στην Ελλάδα είναι παραπάνω από 100.000. Αυτό συμβαίνει στην Ελλάδα, διότι οι έλεγχοι είναι πολύ λίγοι και ανεκτικότητα μεγαλύτερη (Hindman, 2009).

Με βάση τα παραπάνω μπορεί να δικαιολογηθεί και το ποσοστό (60%) που απάντησε «Όχι» στη συγκεκριμένη ερώτηση και αποτελεί την πλειοψηφία των απαντήσεων, αποτελούμενο κατά το ήμισυ από γυναίκες (50%) και κατά το ήμισυ από άνδρες (50%). Το 13,33% του πληθυσμού (50% γυναίκες – 50% άνδρες) δε σκέφτηκε να επιχειρήσει να μιλήσει με κάποιο παιδί εργαζόμενο ενώ όσοι το έπραξαν είχαν διάφορες αντιδράσεις. Το 16,66% (40% γυναίκες και 60% άνδρες) δήλωσε, ότι μίλησε με το παιδί κι εκείνο αποκρίθηκε «άνετα». Το 6,66% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) σημείωσε, ότι το παιδί δεν ήθελε να μιλήσει, ενώ το 3,33% (100% γυναίκες) ότι το παιδί έφυγε.

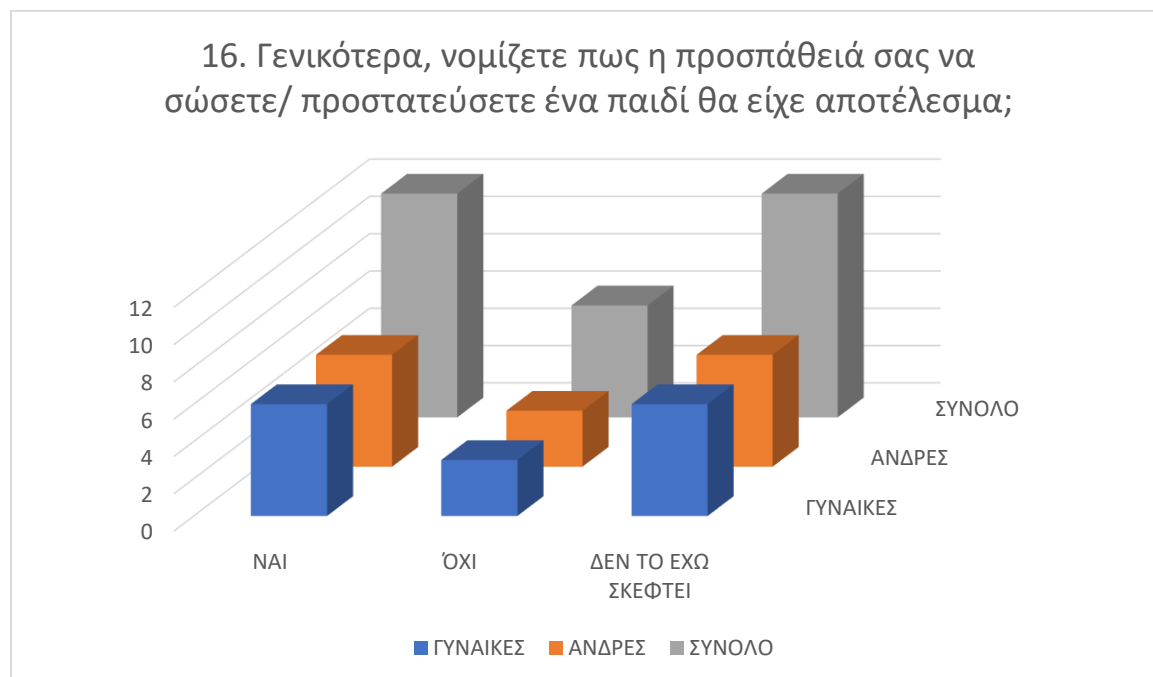

Εικόνα 8

Σε πρώτο επίπεδο είναι σημαντικό οι πολίτες να πληροφορούνται για κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα και να ενημερώνουν τις ΜΚΟ για τέτοια περιστατικά (Αρτέμη, 2012). Στη συνέχεια, είναι απαραίτητο σε περίπτωση που ένας πολίτης παρατηρήσει κάποιο περιστατικό, όπως αυτά που ασχολείται η παρούσα εργασία, πρέπει να προβεί σε καταγγελία του περιστατικού καλώντας στη γραμμή 1056 που εκπροσωπεί το «Χαμόγελο του παιδιού» ή στο 100. Για την καταπολέμηση και τη μείωση του φαινομένου η συνεργασία του κράτους με τους πολίτες είναι σημαντική, αφού και το ίδιο το κράτος από την πλευρά του με τους νόμους και τις αρμόδιες αρχές, όπως το Τμήμα Ειδικής Μεταχείρισης Ανηλίκων, την Εισαγγελία Ανηλίκων αλλά και οι ΜΚΟ είναι ικανές να συμβάλουν στην προστασία των παιδιών (Λοφτσάλης, 2019).

Από το παρακάτω γράφημα διαπιστώνεται πως οι πολίτες δεν κατανοούν τη σημασία και τον ρόλο που έχει ο καθένας ξεχωριστά, ως παράγοντας στην προσπάθεια καταπολέμησης του φαινομένου, αφού οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι διχασμένες. Το 40% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) πιστεύει πως η προσπάθειά του να βοηθήσει ένα παιδί θα έχει κάποιο αποτέλεσμα, ενώ ένα άλλο 40% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) δήλωσε πως δεν έχει σκεφτεί αυτή την προοπτική. Υπάρχει, όμως, κι ένα 20% του

πληθυσμού (50% γυναίκες – 50% άνδρες) που πιστεύει πως η όποια προσπάθειά του δε θα ευοδώσει.

Εικόνα 9

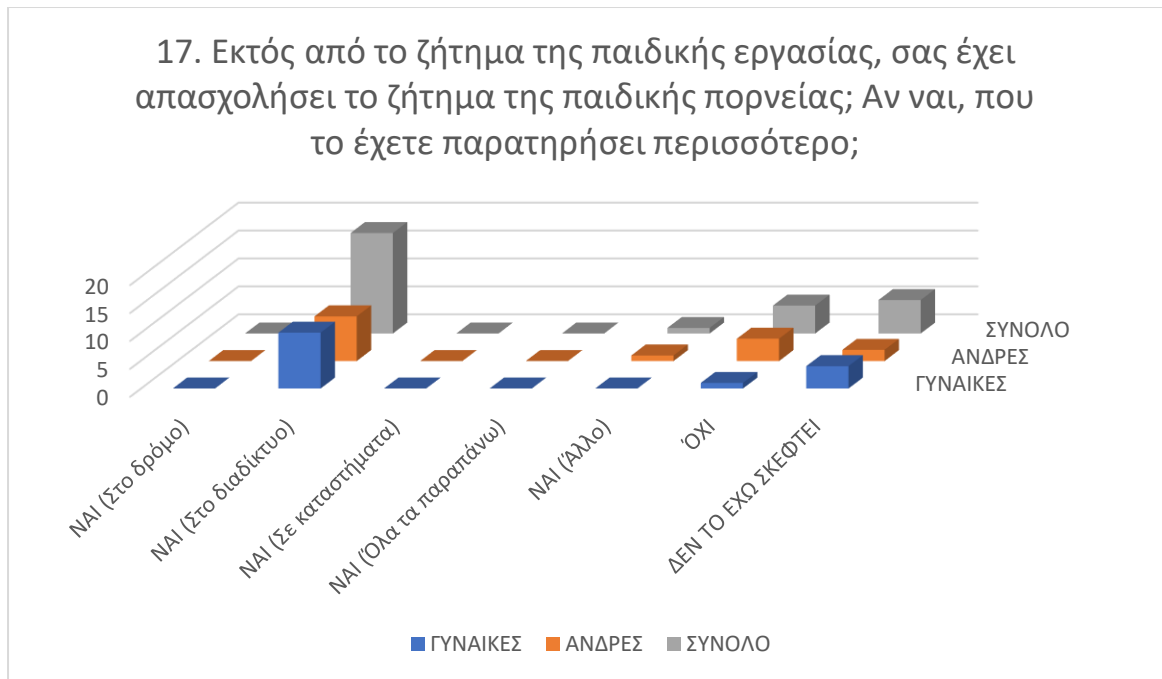
Το συγκεκριμένο γράφημα αφορά την σεξουαλική εκμετάλλευση εστιάζοντας άμεσα στην παιδική πορνεία και το αποτέλεσμα επικεντρώνεται έμμεσα στην παιδική πορνογραφία. Η σωματεμπορία και η πορνεία μπορούν να θεωρηθούν οι μεγαλύτερες βιομηχανίες που αποσκοπούν στην μεγάλη αύξηση των κερδών. Τα κοινωνικά αυτά προβλήματα είναι παγκόσμιας κλίμακας και οι κυριότερες αιτίες που συμβαίνουν αυτά είναι η φτώχεια και η οικογένεια. Η διαδικασία που ακολουθείται είναι η αγοροπωλησία, δηλαδή τα παιδιά αγοράζονται και πωλούνται με αποτέλεσμα 865.000 παιδιά να είναι θύματα κυκλωμάτων. Τις περισσότερες φορές οι γονείς πουλάνε τα παιδιά τους εξαιτίας χρεών ή με την πρόφαση, ότι το μέλλον τους θα είναι καλύτερο. Έρευνες και αξιόπιστα στοιχεία είναι δύσκολο να βρεθούν. Παρόλα αυτά, με βάση την Παγκόσμια Οργάνωση Εργασία 1,39 εκατομμύρια αποτελούν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης (Συμεωνίδου – Καστανίδου, 2016).

Το διαδίκτυο και η χρήση υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου είναι μέσα που μπορούν να προωθήσουν τη παιδική πορνογραφία. Η καταγραφή του πορνογραφικού υλικού μπορεί να είναι αποτέλεσμα είτε της παιδικής πορνείας, δηλαδή οι θύτες

“αξιοποιούν” τα θύματά τους και για αυτό τον σκοπό είτε μέσω των διαδικτυακών εφαρμογών στέλνοντας φωτογραφίες ή βίντεο με σεξουαλικό περιεχόμενο. Οι θύτες αυτής της κατηγορίας προχωρούν σε εκβιασμούς παιδιών, χρησιμοποιούν τα αρχεία αυτά για δική τους χρήση ή τα δημοσιεύουν σε ανάλογες ιστοσελίδες. Εν ολίγοις, η παιδική πορνογραφία κατατάσσεται στα ηλεκτρονικά εγκλήματα και διώκεται ποινικά (Γιωτοπούλου -Μαραγκοπούλου, 2007).

Με βάση τα στοιχεία της Ανοιχτής Γραμμής του SafeLine.gr, κατά το έτος 2019 καταγράφηκαν 6403 καταγγελίες, οι οποίες αφορούσαν την παιδική πορνογραφία. Αναλυτικότερα, το 2019 οι καταγγελίες για την παιδική πορνογραφία ήταν περισσότερες από εκείνες για οικονομικές απάτες, δηλαδή τα ποσοστά ανέρχονταν σε 45% η παιδική πορνογραφία και 30% οι οικονομικές απάτες (SafeLine, 2019).

Τα ποσοστά αυτά είναι σημαντικά, προκαλούν προβληματισμό και θα έπρεπε να τα γνωρίζουν όλοι. Ωστόσο, υπάρχει πληθυσμός που δηλώνει πως δεν τον έχει απασχολήσει αυτό το ζήτημα ή δεν το έχει σκεφτεί και μάλιστα σε αρκετά μεγάλα -για την έκταση και τη σοβαρότητα του προβλήματος- ποσοστά, ύψους 16,66% (20% γυναίκες – 80% άνδρες) και 20% (66,66% γυναίκες - 33,33% άνδρες) αντίστοιχα. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό είναι αυτό που επιβεβαιώνεται και επιβεβαιώνει τις έρευνες και ανέρχεται στο 60% (55,55% γυναίκες - 44,44% άνδρες) και αφορά τον πληθυσμό που δηλώνει πως έχει γνώση και τον απασχολεί αυτό το ζήτημα και το παρατηρεί περισσότερο στο χώρο του διαδικτύου.

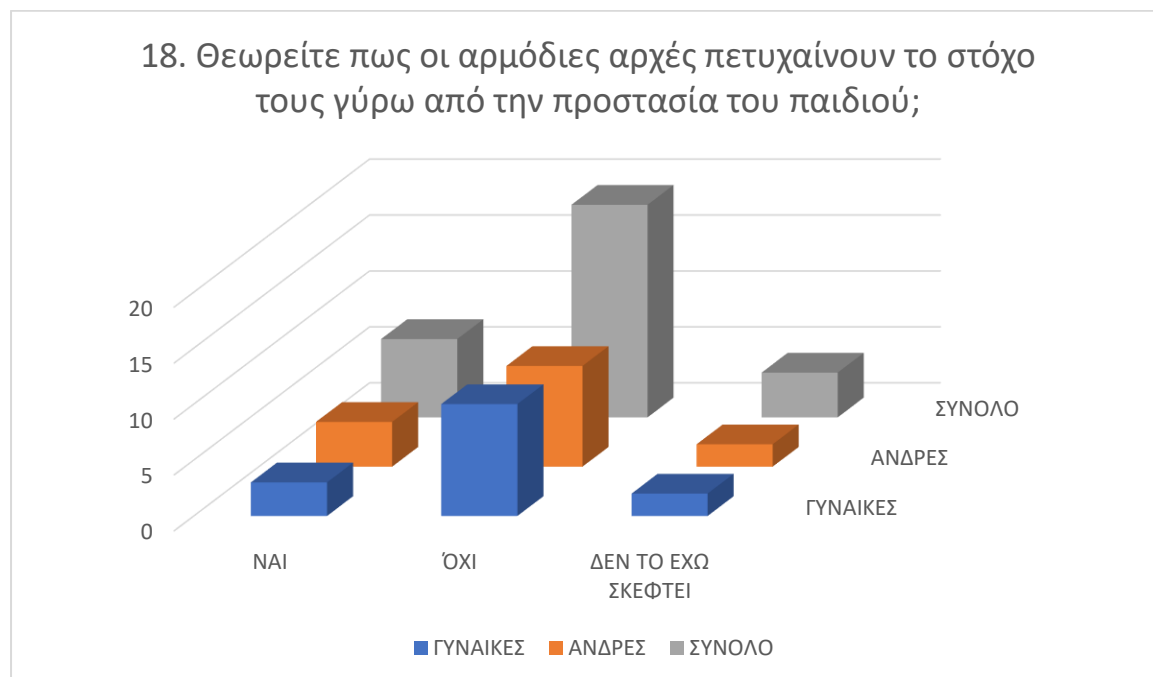

Εικόνα 10

Σύμφωνα με τον νόμο 4478/2017 (ΦΕΚ 91Α΄/23-06-17) αποφασίστηκε να λειτουργήσουν ειδικές δομές, οι οποίες θα εξετάζουν θύματα που υπέστη κακοποίηση σε πρώτο επίπεδο και σε δεύτερο επίπεδο θα προστατεύουν ανήλικα παιδιά με σκοπό να αποφευχθεί η κατά επανάληψη εκμετάλλευσή τους. Ωστόσο, η στασιμότητα και η καθυστέρηση λειτουργίας της δομής προστασίας ανήλικων θυμάτων "Σπίτι του Παιδιού" είναι γεγονός που προκαλεί προβληματισμό, αφού πρόκειται για ένα κοινωνικό ζήτημα με μεγάλες διαστάσεις και πολλά περιστατικά. Τα Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων εντάχθηκαν στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής (ΥΕΑ&ΚΑ) Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Πειραιά, Πατρών και Ηρακλείου αλλά με βάση τα μέχρι τώρα στοιχεία κανένα δεν έχει τεθεί σε λειτουργία από τα παραπάνω (Ποττάκης, 2020).

Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων φαίνεται να επιβεβαιώνονται τα παραπάνω αφού, υποστηρίζουν πως οι αρμόδιες αρχές δεν πετυχαίνουν το στόχο τους -όσον αφορά την προστασία των παιδιών – σε πλειοψηφία 63,33%, όπου το 52,6% αποτελείται από γυναίκες και το 47,3% από άνδρες. Ένα μικρό, αλλά σημαντικό ποσοστό 23,33% (όπου το 42,8% είναι γυναίκες και το 57,14% άνδρες), θεωρεί πως οι

αρχές πληρούν τους στόχους, ενώ υπάρχει κι αυτός ο -σημαντικός- πληθυσμός 13,33% (50% γυναίκες και 50% άνδρες) που δεν το έχει σκεφτεί.

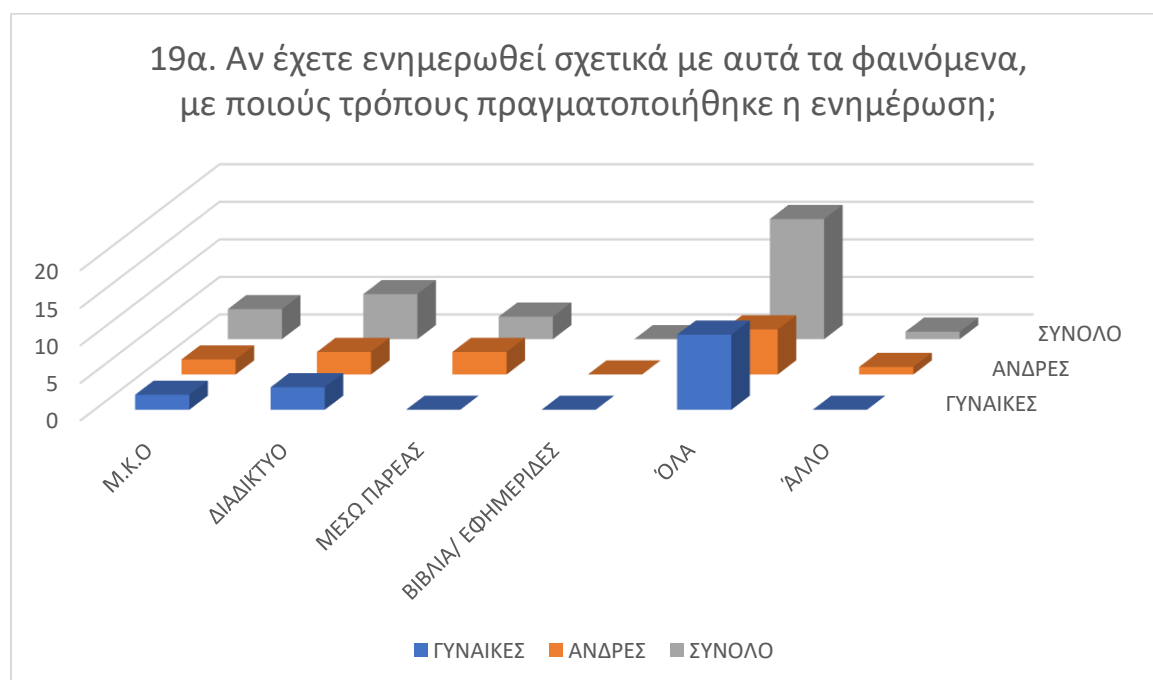

Εικόνα 11

Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην προστασία των παιδιών που εργάζονται σε δρόμους, παράνομα σε καταστήματα ή χρησιμοποιούνται και εκτείθονται στο διαδίκτυο σε πορνογραφικό υλικό. Η ενημέρωση μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω των ΜΚΟ, μέσω του Διαδικτύου, εφημερίδων ή βιβλίων αλλά και μέσω των συζητήσεων με συνομηλίκους, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα. Η Άρσις (<https://www.arsis.gr/odigos-gia-polites>, <https://www.arsis.gr/drasis-ke-ippiresies/trafficking-pediki-ergasia/>), το Χαμόγελο του Παιδιού (<https://www.hamogelo.gr/gr/el/scholea>), η Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας (<http://www.ekka.org.gr/index.php/author-login/2018-05-17-09-06-24/27-1107>), η Unicef (<https://www.unicef.org/greece/%CF%84%CE%B9-%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5>) αλλά και πολλά βιβλία όπως “Με τα παιδιά για τα παιδιά” του Λυμπέρη Ηλία, το “Μορφές παιδικής εργασίας και προστασίας της παιδικής ηλικίας στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα” του Βαλασσόπουλου Ευάγγελου, το “Global Issues: Human Trafficking” του Stearman Kaye, περιοδικά και εφημερίδες με περιεχόμενο κοινωνικό ζητημάτων, συνέδρια και

επιστημονικά περιοδικά, όπως το ΕΕΚΠ “Κοινωνική Πολιτική”, είναι μερικές πηγές όπου κάποιος μπορεί να πληροφορηθεί για όλα αυτά που ζητήματα που περιγράφονται στην συγκεκριμένη έρευνα.

Για τους τρόπους με τους οποίους ενημερώνεται το δείγμα της παρούσας έρευνας, εντοπίζονται οι εξής απαντήσεις: Το 13,33% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) ενημερώθηκε από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο), το 20% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) από το διαδίκτυο, το 10% (50% γυναίκες – 50% άνδρες) μέσω παρέας, ενώ η πλειοψηφία του 53,33% (62,5% γυναίκες - 37,5% άνδρες) συγκέντρωσε πληροφορίες από όλα αυτά τα μέσα. Τέλος, ένα ποσοστό 3,33% του πληθυσμού (100% άνδρες) ενημερώθηκε με άλλο τρόπο, που δεν αναγράφεται στο ερωτηματολόγιο.

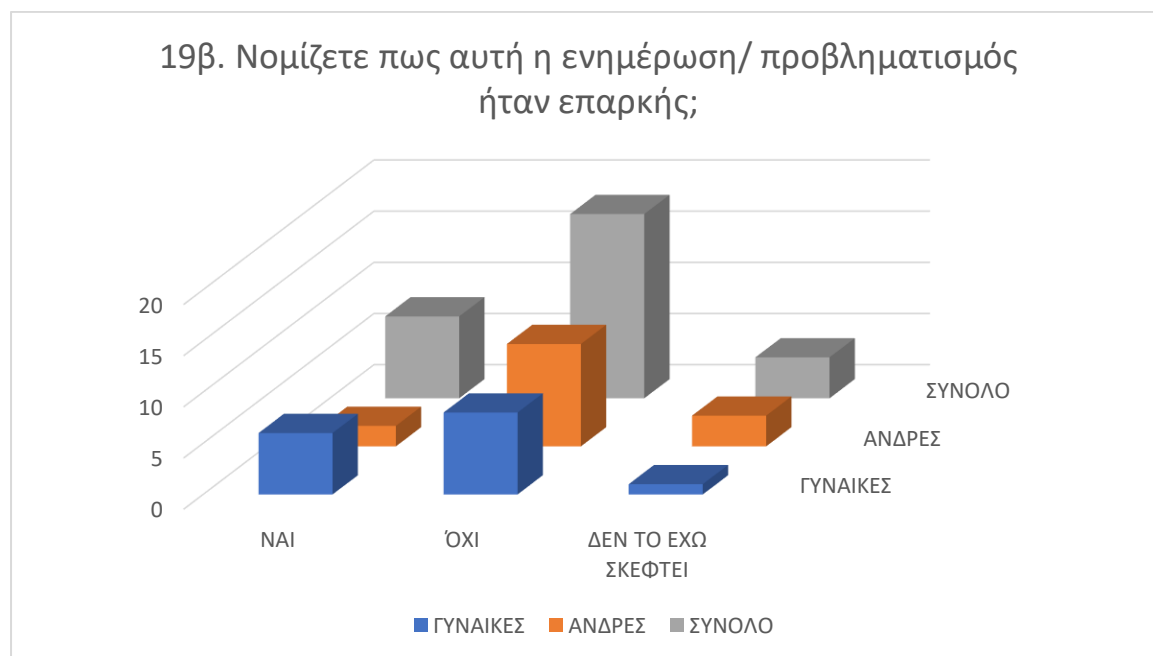

Εικόνα 12

Το Κέντρο Υποστήριξης Νέων της Άρσις πραγματοποίησε έρευνα αναφορικά με την παιδική εκμετάλλευση στην πόλη της Θεσσαλονίκης την χρονική περίοδο από τις 20 Νοεμβρίου του 2019 μέχρι και τις 9 Ιανουαρίου του 2020. Ένα από τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν το ποσοστό που αφορούσε την άγνοια των πολιτών στην διαχείριση περιστατικού όταν ένα παιδί βρεθεί σε κίνδυνο. Το ποσοστό αυτό αφορούσε περισσότερο από το 50% του δείγματος, δηλαδή το 56,6%. Πρέπει να

σημειωθεί πως 51,4% ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ και ΑΤΕΙ και το 32,2 ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού (Άρσις, 2020).

Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι τα εξής: Το 26,66% του πληθυσμού, αποτελούμενο κατά 75% από γυναίκες και 25% από άνδρες, απάντησε «ΝΑΙ». Το 60% (44,44% γυναίκες και 55,55% άνδρες) δήλωσε πως αυτή η ενημέρωση ΔΕΝ ήταν επαρκής, ενώ το 13,33% (25% γυναίκες - 75% άνδρες) «ΔΕΝ ΤΟ ΕΧΩ ΣΚΕΦΤΕΙ».

Εικόνα 13

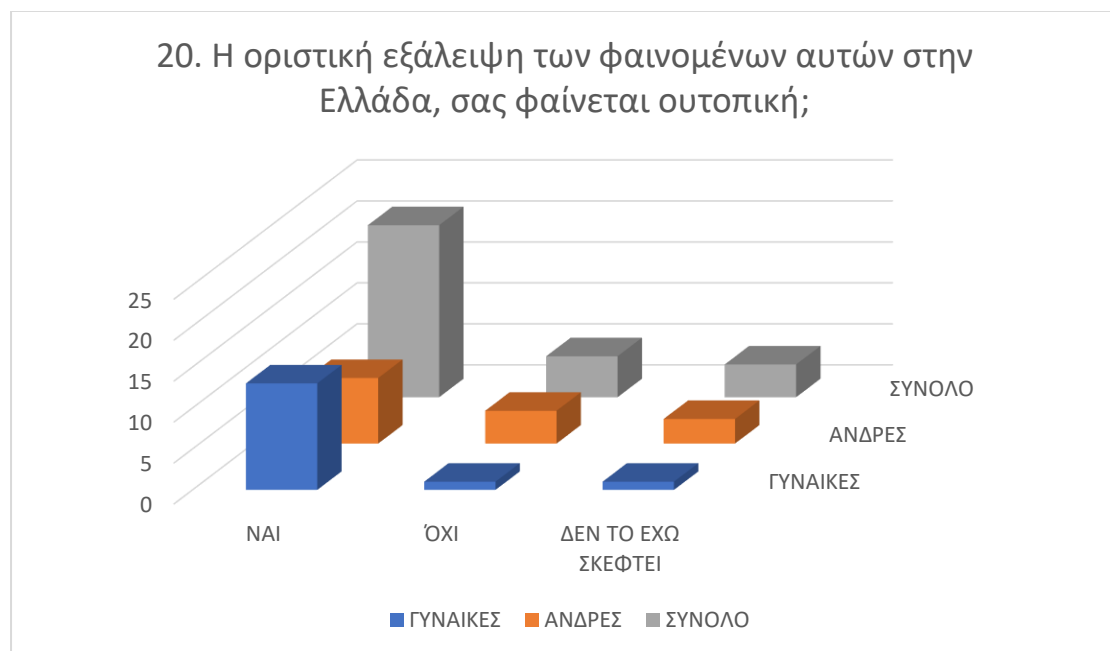
Ήδη από το 2012 η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας υπολόγισε 20.000.000 ανθρώπους να εργάζονται καταναγκαστικά, από τη μια το 55% να αφορά γυναίκες και κορίτσια και από την άλλη το 45% να αντιστοιχεί σε άνδρες και ανήλικα αγόρια. Σε αντίστοιχη έρευνα το 2016 φάνηκε να υπάρχει αύξηση των ποσοστών αυτών, αφού πλέον ο αριθμός των ατόμων που ήταν θύματα καταναγκαστικής δουλειάς διαμορφώθηκε σε 24,9 εκατομμύρια ανθρώπους εκ των οποίων το 61% αφορούσε το γυναικείο φύλο και το 39% το ανδρικό (Κωνσταντίνου, 2020).

Πιο συγκριμένα, στην Ελλάδα με βάση τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, καταγράφηκαν 27 περιστατικά το 2016 και το 2017 καταγράφηκαν 21 περιστατικά

σωματεμπορίας. Παρά την μείωση των περιστατικών τις χρονιές 2016-2018, οι δράστες το 2016 ήταν 97 ενώ το 2018 καταγράφηκαν 128 (Κωνσταντίνου, 2020).

Παράλληλα, η έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας και της Unicef εκτιμά πως λόγω των οικονομικών επιπτώσεων που επιφέρει ο COVID-19 οι οικογένειες, με σκοπό την επιβίωση τους, ενδέχεται να οδηγήσουν τα παιδιά τους στους κλάδους εργασίας, αφού όσο η φτώχεια αυξάνεται τόσο αυτή επηρεάζει και αυξάνει την παιδική εργασία (Ο COVID-19 ενδέχεται να ωθήσει εκατομμύρια ακόμη παιδιά στην παιδική εργασία, 2020).

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δε διαφέρουν πολύ από τα στοιχεία αυτά, καθώς δείχνουν πως είναι κάτι πολύ δύσκολο, ώστε να εξαλειφθεί. Στο «αν πιστεύουν πως η εξάλειψη των φαινομένων αυτών στην Ελλάδα, φαίνεται ουτοπική», οι απαντήσεις ήταν αποκαρδιωτικές και -δυστυχώς- φαίνονται σκληρά ρεαλιστικές. Οι απαντήσεις ήταν, ως επί το πλείστον, θετικές -στην ερώτηση- με το 70% του πληθυσμού (61,9% γυναίκες - 38,1% άνδρες) να θεωρεί την κατάσταση μη αναστρέψιμη, ενώ το 16,66% αυτού (20% γυναίκες – 80% άνδρες) εκτιμά, ότι όντως μπορούν να εξαλειφθούν αυτά τα κοινωνικά ζητήματα. Τέλος, υπάρχει κι ένα 13,33% (25% γυναίκες - 75% άνδρες) που δηλώνει «ΔΕΝ ΤΟ ΕΧΩ ΣΚΕΦΤΕΙ».

Εικόνα 14

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο προβληματισμός της παρούσας εργασίας αφορά τις απόψεις των αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με τα παιδικά δικαιώματα, την παιδική εργασία και εκμετάλλευση, τους τρόπους αντιμετώπισης των φαινομένων αυτών από τους ίδιους σε προσωπικό επίπεδο και τις απόψεις των αποφοίτων/τριών για τον ρόλο των αρμόδιων αρχών και την ενημέρωσή τους για αυτά τα κοινωνικά ζητήματα. Με βάση τα αποτελέσματα και την σχετική βιβλιογραφία, με την οποία πλαισιώνονται και εξηγούνται, φαίνεται, ενδεικτικά, πως η πλειοψηφία του δείγματος έχει ακουστά τους όρους «παιδικά δικαιώματα, παιδική εργασία και εκμετάλλευση» και οι περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες, δηλαδή το 86,66%, θεωρούν πως υπάρχουν παιδιά που δεν φοιτούν σε σχολεία. Πρέπει να τονιστεί πως η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη από την Ομάδα Κοινωνικής Εργασίας ΑΡΣΙΣ συμπληρώνεται από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής, αφού και τα δυο αποτελέσματα των δυο αυτών ερευνών επιβεβαιώνουν την ύπαρξη και την δραστηριοποίηση των παιδιών στο δρόμο όπως και την ύπαρξη περιεχομένου της παιδικής πορνογραφίας.

Ακόμα, είναι σημαντικό να προστεθεί πως ενώ οι περισσότεροι/ες απόφοιτοι/ες όπως φαίνεται είναι ευαισθητοποιημένοι και ενημερωμένοι σχετικά με τα ζητήματα που διαπραγματεύεται η εργασία από τη μια, από την άλλη ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς υποστηρίζει πως αυτή η ενημέρωση και ο προβληματισμός ήταν ανεπαρκής. Στη συνέχεια, εντύπωση προκαλούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αναφορικά με τις αρμόδιες αρχές και τον ρόλο τους για την προστασία των παιδιών αλλά και η άποψή τους, ότι η εξάλειψη των φαινομένων αυτών στην Ελλάδα αποτελεί ένα σχέδιο, μια ιδέα χωρίς προοπτική και θετική έκβαση.

Γενικότερα, οι περισσότερες ερωτήσεις και απαντήσεις που δόθηκαν επιβεβαιώνουν τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η πτυχιακή εργασία. Είναι σαφές πως τα παιδικά δικαιώματα, η παιδική εργασία και εκμετάλλευση έχουν άμεση σύνδεση μεταξύ τους και παρά το πέρασμα των χρόνων, τις ενημερώσεις και τις προσπάθειες για την σταδιακή μείωση καταπάτησης και παραβίασης των παιδικών δικαιωμάτων ακόμα απασχολούν και προβληματίζουν τη διεθνή κοινότητα. Η εξάλειψη των φαινομένων αυτών δεν είναι μια απλή ούτε εύκολη υπόθεση, αφού η θέσπιση των παιδικών δικαιωμάτων δεν σημαίνει απαραίτητα πως έχει αντίκτυπο σε

όλες εκείνες τις οικογένειες που απαρτίζονται από άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, διαφορετικών αντιλήψεων, κουλτούρας, θρησκείας, βιωμάτων και εκπαίδευσης. Η στήριξη των ΜΚΟ, η ενίσχυση του θεσμού της εκπαίδευσης, οι εντατικοί έλεγχοι, η επαγρύπνηση του κράτους αλλά και η ατομική ευθύνη κρίνονται ως απαραίτητα για την προστασία των παιδιών από δραστηριότητες που είναι ακατάλληλες και δεν ενδείκνυνται για την παιδική ηλικία.

Κατά γενική ομολογία, η διεξαγωγή της έρευνας ήταν αρκετά σύνθετη και χρονοβόρα, αφού εξαιτίας των μέτρων για την προστασία από τον COVID-19 οι συμμετέχοντες συγκεντρώθηκαν μέσω της μεθόδου της «χιονοστιβάδας» όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Αυτό πρακτικά σήμαινε πως έπρεπε να προηγηθεί μια διαδικασία επικοινωνίας και συναίνεσης για την συμμετοχή τους ενώ δεν υπήρχε δια ζώσης επικοινωνία. Παρόλα αυτά, όλοι οι συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν θετικά, απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις και πολλοί από αυτούς στο τέλος της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, με βάση τα λεγόμενά τους και την κριτική που άσκησαν στην ποιότητα και στο είδος του ερωτηματολογίου, φάνηκε να είναι περισσότερο προβληματισμένοι και ανήσυχοι συγκριτικά με πριν για τα ζητήματα αυτά, γεγονός που φάνηκε ενδιαφέρον.

Την παρούσα ερευνητική εργασία θα μπορούσαν να συμπληρώσουν και άλλες έρευνες αναφορικά με τα συγκεκριμένα ζητήματα. Μια πρόταση για περαιτέρω έρευνα θα ήταν η «Μελέτη του Trafficking και της παιδικής πορνογραφίας κατά το 2020-2021» με δείγμα αποφοίτων από Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ή με δείγμα αποφοίτων συγκεκριμένα από Τμήματα Πληροφορικής, Ιστορικού και Κοινωνιολογίας. Επίσης, με αφορμή την πανδημία COVID-19 θα μπορούσε να σχεδιαστεί και να πραγματοποιηθεί έρευνα σχετικά με την παιδική εργασία, αν δηλαδή επηρεάστηκε η παιδική εργασία και σε τι βαθμό (μείωση, αύξηση, σταθερότητα). Σε άλλη περίπτωση θα μπορούσε το ερευνητικό ενδιαφέρον να εστιαστεί στον έλεγχο και στην αποτελεσματικότητα των ΜΚΟ σχετικά με τα παραπάνω κοινωνικά φαινόμενα. Η μελέτη της παιδικής ηλικίας και της παιδικής εργασίας σε άλλες χώρες, επίσης θα ήταν μια ενδιαφέρουσα βιβλιογραφική και ερευνητική πρόταση.

Ο αρχικός σχεδιασμός της έρευνας ήταν να διεξαχθεί δια ζώσης στους δρόμους της πόλης της Θεσσαλονίκης. Ο προγραμματισμός και η ιδέα αυτή δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί λόγω των περιορισμών, όπως έχει προαναφερθεί. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα

το δείγμα της έρευνας να είναι περιορισμένο. Θα ήταν χρήσιμο σε αυτό το σημείο να προστεθεί πως η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε θα μπορούσε να τροποποιηθεί και η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να πραγματοποιηθεί μέσω πλατφόρμας στο διαδίκτυο. Ολοκληρώνοντας, είναι σημαντικό και σοβαρής σημασίας να εκπονούνται έρευνες σχετικές με κοινωνικά ζητήματα, διότι μέσω αυτών μπορεί να φανεί η εξέλιξη ενός φαινομένου, οι απόψεις και οι στάσεις των συμμετεχόντων και να δοθούν περαιτέρω εξηγήσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αμπατζή, Λ. (2008). *Προσεγγίζοντας το φαινόμενο του trafficking*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Διαθέσιμο από <https://www.openbook.gr/proseggizontas-to-fainomeno-toy-trafficking/>

Αντωνίου, Α.Σ. & Γάκη, Α. (2016). Μορφές διαδικτυακής παρενόχλησης (διαδικτυακή αποπλάνηση και παιδική πορνογραφία): Προτάσεις αντιμετώπισης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014(2)*, 6-7.

Άρσις (2020). *Σπάσε τον κύκλο της παιδικής εκμετάλλευσης*. Ανακτήθηκε από <http://www.arsis.gr/deltio-typoy-spase-ton-kyklo-tis-paidikis-ekmetalleysis/> (Τελευταία ανάκτηση 26/4/21).

Άρσις (2021). *Παγκόσμια Ημέρα για τα Παιδιά στο Δρόμο: Διαρκής η προσπάθεια για την άρση του αποκλεισμού των ανηλίκων που μειονεκτούν κοινωνικά*. Ανακτήθηκε από <http://www.arsis.gr/12-apriliou-pagkosmia-imerata-paid/#more-31281> (Τελευταία ανάκτηση 15/4/2021).

Αρτέμη, Ε. (2012, Φεβρουάριος 12). Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19ο ΚΑΙ 20ο ΑΙΩΝΑ. *Εκδοτικός Οίκος 24 γράμματα*. Ανακτήθηκε από <http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2012/10/Artemi-pediki-ergasia-24grammata.com.pdf> (Τελευταία ανάκτηση 3/4/21).

Βενιέρης Δ. (2013). *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα. Το τέλος των ύμνων*. Αθήνα: Τόπος.

Βιτσιλάκη - Σορωνιάτη Χ. & Γουβιάς Δ. Σ. (2007). *Σχολείο και δουλειά Μια εμπειρική διερεύνηση της εφηβικής απασχόλησης*. Αθήνα: Gutenberg.

Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείο Δικαιοσύνης (2014). *Δικαιώματα του Ανθρώπου. Εθνικό Σχέδιο Δράσης*. Ανακτήθηκε από https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/11/Greece_National-action-plan-on-human-rights.pdf (Τελευτ

Γιωτάκος, Ο. & Πρεκατέ, Β. (2006). *Σεξουαλική κακοποίηση, Μυστικό όχι πια*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. Ανακτήθηκε από <https://www.obrela.gr/wp-content/uploads/2017/04/Et-Book-Mystiko-Oxi-Pia.pdf>.

Γιωτοπούλου -Μαραγκοπούλου, Α. (2007). *Η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δασκαλάκη, Η. (2009). Παιδική και εφηβική εργασία στο «δρόμο»: εθνογραφικές προσεγγίσεις στους δρόμους της Αθήνας. *Αριάδνη*, 15, 268-269, 272-279. Διαθέσιμο στο <file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/927-Article%20Text-1656-1-10-20200624.pdf>.

Δημόπουλος, Χ. (2006). *Εγκλήματα γενετήσιας εκμετάλλευσης ανηλίκων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (2003). *Ένα μέλλον χωρίς παιδική εργασία*, (Τ. Σιέτη, Μετ.) Αθήνα: Οδυσσέας.

Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (2013). *ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ*. Ανακτήθηκε από https://www.dsa.gr/sites/default/files/deliberations/attached/sxedio_neou_poinikou_kwdika.pdf (Τελευταία ανάκτηση 23/4/2021).

Δρόμοι Ζωής. (2000). [online] Ανακτήθηκε από <http://www.dromoi-zois.gr/index.php> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/21).

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2021). *Ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε θύματα βίας μέσω των τηλεφωνικών γραμμών «197» και «1107»*. Ανακτήθηκε από <http://www.ekka.org.gr/index.php/2018-05-23-10-22-25/168-deltio.1dora> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/2021).

Ελληνική Αστυνομία (2007). *Εισήγηση του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας στη Συνεδρίαση της Ειδικής Επιτροπής Ισότητας και Δικαιωμάτων των Ανθρώπων*. Ανακτήθηκε από http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=354&Itemid=0&lang= (Τελευταία ανάκτηση 14/4/2021).

Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (2001). *Διεθνής Σύμβαση Εργασίας Νο. 182 για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους* (σ. 2). Ανακτήθηκε από <https://www.elinyae.gr/node/40956> (Τελευταία ανάκτηση 23/5/21).

ΜΕΤΑ (2019). *Ερευνα: 749 παιδιά ζουν και εργάζονται στους δρόμους της Θεσσαλονίκης*. Ανακτήθηκε από <http://ergasianet.gr/2019/10/18/%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-749-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%AC-%CE%B6%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CF%84/> (Τελευταία ανάκτηση 3/4/21).

Θωμόπουλος, Ε. (1982). *Προστασία του Ανήλικου (Μελέτη ιστορική, κοινωνική και νομική)*. Αθήνα: Ελεύθερη Σκέψις.

- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κοινωνική και Εκπαιδευτική Δράση (1997). [online] Ανακτήθηκε από <http://www.supportcenter.gr/GR/index.php?about=1> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/21).
- Κουράκης, Ν. (2012). Η πορνογραφία ανηλίκων στο διαδίκτυο (άρθρο 348ΠΚ). Τα όρια μιας δημοκρατικής και εφικτής ποινικής καταστολής. *Εγκληματολογία*. Ανακτήθηκε από <http://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/pdfbio/pronografia%20anilikon.pdf> (Τελευταία ανάκτηση 6/4/2021).
- Κόφφας, Σ., Πάττα, Ε., Ασπρίδης, Γ., Παπαδημόπουλος, Ι. & Σδρόλιας, Λ. (2016). Εθνικό Σχέδιο Δράσης και Προτάσεις Αντιμετώπισης του Trafficking στην Ελλάδα. *Κοινωνική Πολιτική*, 6, 6-8. <https://doi.org/10.12681/sp.10884>
- Κυριαζή, Τ. (2010). *Εμπορία ανθρώπων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κωνσταντίνου, Κ. Μ. (2020). Human Trafficking: ένα πολυδιάστατο φαινόμενο (- το ΚΕ.Μ.Ε. και το Crime Times στον «Περίπατο για την Ελευθερία» (19, Οκτωβρίου 2019). “*Crime Times*. Ανακτήθηκε από <https://www.crimetimes.gr/human-trafficking-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%BF-%CF%86%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%B5/> (Τελευταία ανάκτηση 26/4/2021).
- Λάγγαρη, Π. (2008). *Trafficking: Το δουλεμπόριο του 21ου αιώνα*. *ΕΛ.Ε.Σ.ΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ*, 46. Ανακτήθηκε από http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t46/t46_06.html (Τελευταία ανάκτηση 7/4/2021).
- Λαντζανάκη, Μ. (2017). Παιδικό Trafficking. *Κοινωνική Πολιτική*. Ανακτήθηκε από <https://socialpolicy.gr/2017/10/%cf%80%ce%b1%ce%b9%ce%b4%ce%b9%ce%ba%cf%8c-trafficking.html> (Τελευταία ανάκτηση 25/4/2021).
- Λέτσιου, Σ. Γ. (2019). Εμπορία Ανθρώπων: μία διαχρονική διαπολιτισμική μορφή δουλείας. *Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας*. Ανακτήθηκε από http://societyforethnology.gr/images/volume9/9_1_2_%20%CE%9B%CE%AD%CF%84%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85_%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CE%91%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CF%89%CE%BD.pdf (Τελευταία ανάκτηση 10/4/2021).
- Λουμάκου, Μ. & Μπεζέ, Λ. (2006). *Το παιδί και τα δικαιώματά του*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λοφτσάλης, Γ. (2017). Παιδιά των Φαναριών: Τι ισχύει πραγματικά και τι μπορείς να κάνεις;. *Neolaia.gr* Ανακτήθηκε από <https://www.neolaia.gr/2017/07/09/paidia-twn-fanariwn/> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/21).

Lawspot (1992). *Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*. Ανακτήθηκε από <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/diethnis-symvasi-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy> (Τελευταία ανάκτηση 22/5/21).

Μακρυνιώτη, Δ. (2003). *Κόσμοι της Παιδικής Ηλικίας*. Τοπικά Δ' Αθήνα: ΝΗΣΟΣ.

Μήλιος, Γ. (1981). *Εκπαίδευση και εξουσία, κριτική της καπιταλιστικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Κριτική. Διαθέσιμο από <https://sdes.espivblogs.net/files/2013/03/%CE%9C%CE%97%CE%9B%CE%99%CE%9F%CE%A3-%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf>

Μπιτζούνη, Α. Ε. (2007). Παιδική εργασία: Μια μάστιγα της εποχής μας. *εΜΜΕίς γιατί η δημοσιογραφία είναι επιστήμη*. Ανακτήθηκε από <http://pacific.jour.auth.gr/emmeis/?p=2906> (Τελευταία ανάκτηση 18/4/2021).

Μποντζίνι, Π. (2007). *Εμπόριο γυναικών: πορνεία, μαστροπεία και εκμετάλλευση*. Αθήνα: Μελάρι.

Μπουγιούκος, Γ. & Φασούλης, Β. (2012). Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα. *Ελληνική Εθνική Επιτροπή UNICEF* Ανακτήθηκε από <https://www.academia.edu/38007254/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A4%CE%A1%CE%9F%CE%A0%CE%97-UNICEF> (Τελευταία ανάκτηση 18/4/2021).

Νάσκου-Περράκη, Π. (2009). *Μηχανισμοί Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Διεθνείς Πράξεις, Θεωρία και Πρακτική*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Ντούρα, Φ., Κωνσταντινοπούλου, Ε., Ζαχαροπούλου, Α. & Τζελάτη, Σ. (2017). Online Grooming: Παιδόφιλοι «μέσα» στο σπίτι. “*CrimeTimes*” Ανακτήθηκε από <https://www.crimetimes.gr/online-grooming-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CF%8C%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B9-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9/> (Τελευταία Ανάκτηση 31/3/21).

Ο COVID-19 ενδέχεται να ωθήσει εκατομμύρια ακόμη παιδιά στην παιδική εργασία (2020). *SocialPolicy.gr*. Ανακτήθηκε από <https://socialpolicy.gr/2020/06/o-covid-19-%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CE%AD%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CE%BD%CE%B1-%CF%89%CE%B8%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9-%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%BA.html> (Τελευταία ανάκτηση 26/4/21).

Πασσά, Ξ. (2008). “Τα κοινωνικά δικαιώματα των αιτούντων άσυλο, των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους και των προσφύγων. Στο Κ. Σκλάβου (Επιμ.), *Οδηγός Διαπολιτισμικής Συμβουλευτικής* (σ. 20-23). Αθήνα: Παπαζήση.

Περράκης, Σ. (2003). *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Πεχτελίδης, Ι. (2015). *Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από <https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/4753/1/%ce%9a%ce%b5%cf%86%ce%b1%cc%81%ce%bb%ce%b1%ce%b9%ce%bf%207.pdf> (Τελευταία ανάκτηση 2/4/2021).

Πιτσελά, Α. (1999) *Δίκαιο Ανηλίκων*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Ποττάκης, Α. (2020). *Καθυστέρηση λειτουργίας της δομής Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού»*. Ανακτήθηκε από <https://www.synigoros.gr/resources/011020-porisma-spiti-toy-paidioy.pdf> (Τελευταία ανάκτηση 24/4/21).

Praksis (2004). [online] Ανακτήθηκε από <https://praksis.gr/category/news/> (Τελευταία ανάκτηση 18/4/2021).

Ρηγίνος, Μ. (1995). *ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ 1870-1940*. Αθήνα: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ. Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/morfes-paidikis-ergasias-sti-viomixania-kai-ti-viotexnia-1870-1940/>.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε. (2016). *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Συνήγορος του Πολίτη. (2016). [online] Ανακτήθηκε από <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/2021).

Safer Internet Hellas. (2015). INHOPE και EUROPOL για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας μέσω Διαδικτύου. Ανακτήθηκε από <https://www.saferinternet.gr/index.php> (Τελευταία ανάκτηση 5/4/2021).

Το Χαμόγελο του Παιδιού. (1995). [online] Ανακτήθηκε από <https://praksis.gr/category/news/> (Τελευταία ανάκτηση 14/4/2021).

Τσακλάγκανου, Γ. (2001). *Η Διεθνική Σωματεμπορία-Trafficking*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ). Ανακτήθηκε από https://www.kethi.gr/sites/default/files/wp-content/uploads/2009/07/153_DIETHNIKI_SOMATEMPORIA.pdf

Τσιγκρής, Α. (2002). *Σεξουαλική Βία κατά Γυναικών και Παιδιών: Έκθεση για την Ελλάδα*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Τσουβέλας, Γ. (2011). *Παιδική εργασία*. Στο Ο. Γιωτάκος, Μ. Τσιλιάκου & Α. Τσίτσικα (Επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού και εφήβου* (σ. 134-170). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Thetoc Team. (2020, Ιανουάριος 19). Να δίνουμε χρήματα στα παιδιά που ζητιανεύουν στον δρόμο ή όχι; Ανακτήθηκε από <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/na-dinoume-xrimata-sta-paidia-pou-zitianeuous-ston-dromo-i-oxi/#> (Τελευταία ανάκτηση 25/4/2021)

SafeLine (2019-2020). Αύξηση στις καταγγελίες διαδικτυακής παιδικής κακοποίησης. Στατιστικά στοιχεία 2019-2020 της SafeLine. Ανακτήθηκε από <https://saferinternet4kids.gr/nea/statics-safeline-2019-2020/> (Τελευταία ανάκτηση 22/4/2021).

Χαλκιαδάκη, Β. (2011). Η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο. Η κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω ηλεκτρονικού συστήματος υπό το φως της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών. *Εργαστήριο ποινικών και εγκληματολογικών ερευνών της γενετήσιας κακοποίησης και εκμετάλλευσης*. Ανακτήθηκε από <https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/indexdd5d.html?pgtp=1&aid=1310977710> (Τελευταία ανάκτηση 21/4/2021).

Χαραλαμπίδης, Α. (2007). *Ποινικός κώδικας*. Αθήνα: Σάκκουλας Π. Ν.

Ξενογλώσση

Bremmer, H. (1970). *Children and youth in America: A documentary history*. Cambridge: Harvard University Press.

Bueren, V. G. (1995). *The International Law on the Rights of the Child*. Netherlands: Martinus Nijhoff.

Ανακτήθηκε από

https://books.google.gr/books?id=xEAmkaqn8lMC&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Cunningham, H. (2006). *The Invention of childhood*. London: BBC.

Hammarberg, T. (1990). The UN Convention on the Rights of the Child--And How to Make It Work. *Human Rights Quarterly*, 12 (1) 97-105. Διαθέσιμο από

<https://www.jstor.org/stable/762167?origin=crossref&seq=1>

Heywood, C. (2001). *A history of childhood*. Cambridge: Polity Press. Διαθέσιμο από

[https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=A19CDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT7&dq=Heywood,+C.++\(2002\).+A+history+of+childhood.+Cambridge:+Polity+Press&ots=EKp_9xRBo7&sig=MC-NHgMGAoR1kk5S0Hw--57scfs&redir_esc=y#v=onepage&q=Heywood%2C%20C.%20\(2002\).%20A%20history%20of%20childhood.%20Cambridge%3A%20Polity%20Press&f=false](https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=A19CDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT7&dq=Heywood,+C.++(2002).+A+history+of+childhood.+Cambridge:+Polity+Press&ots=EKp_9xRBo7&sig=MC-NHgMGAoR1kk5S0Hw--57scfs&redir_esc=y#v=onepage&q=Heywood%2C%20C.%20(2002).%20A%20history%20of%20childhood.%20Cambridge%3A%20Polity%20Press&f=false)

(Τελευταία ανάκτηση 30/3/2021).

Hindman, H. D. (2009). *The World of Child Labor: An Historical and Regional Survey*. New York: Routledge.

I.L.O. (2009). Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual and other forms of exploitation - Textbook 1: Understanding child trafficking. Ανακτήθηκε από

https://www.ilo.org/ipec/areas/Traffickingofchildren/WCMS_111537/lang--en/index.htm

(Τελευταία ανάκτηση 6/5/2021).

International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of the Full Age. (1993).

Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/1933_international_convention_en_1.pdf

(Τελευταία ανάκτηση 9/4/2021).

Invernizzi, A. (2011). *The Human Rights of Children. From Visions to Implementation*. Aldershot: Ashgate Publishing Group.

James, A. & James, A. (2012). *Key Concepts in Childhood Studies*. London: Sage.

Manfred, L. (2004). *A will of their own: cross cultural perspectives on working children*. London: Zed Books.

Trussell, R. (1998). The children's street: An ethnographic study of street in Ciudad Juarez, Mexico. *International social work*, 42(2), 189-199. Ανακτήθηκε από <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.978.8848&rep=rep1&type=pdf>

Udombana, N. J. (2005). "War Is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts". *Temple International and Comparative Law Journal*, 20 (1), 57-109. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/228151957_War_is_Not_Child's_Play_International_Law_and_the_Prohibition_of_Children's_Involvement_in_Armed_Conflicts

UNICEF (2000). THE STATE OF THE WORLD'S CHILDREN. *UNICEF*. Ανακτήθηκε από <https://www.unicef.org/media/84776/file/SOWC-2000.pdf> (Τελευταία ανάκτηση 9/4/2021).

UNICEF (2014). Child Labour and Unicef in Action: Children at the centre. *UNICEF*. Ανακτήθηκε από https://www.unicef.nl/media/2535977/child_labour_and_unicef_in_action.pdf (Τελευταία ανάκτηση 5/4/2021).

United Nations convention against Transnational Organized Crime (2020). United Nations convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. Ανακτήθηκε από <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html> (Τελευταία ανάκτηση 9/4/2021).

United Nations Development Programme (2015). Human Development Report. Ανακτήθηκε από <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2015> (Τελευταία ανάκτηση 9/4/2021).

United Nations Treaty Collection (1910). CHAPTER VII TRAFFIC IN PERSONS. Ανακτήθηκε από https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VII-9&chapter=7&clang=en (Τελευταία ανάκτηση 9/4/2021).

Veerman, P. (1992). *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood*. Dordrecht: Brill | Nijhof.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο έρευνας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Παρακαλώ, συμπληρώστε το παρακάτω ερωτηματολόγιο, με σκοπό την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα: Απόψεις αποφοίτων/τριών Πανεπιστημίου αναφορικά με την πολιτική των δικαιωμάτων του παιδιού.

*Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και θα χρησιμοποιηθεί μόνο για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας.

* Μπορείτε να απαντήσετε είτε κυκλώνοντας είτε βάζοντας X δίπλα από την απάντησή σας.

Ερωτηματολόγιο

1. Φύλο

Γυναίκα Άνδρας Δεν απαντώ

2. Ηλικία

21-23 23-25 25-27

3. Τόπος διαμονής

.....

4. Μορφωτικό επίπεδο και Τμήμα Αποφοίτησης

.....

5. Τωρινή προσωπική κατάσταση

Ελεύθερος Σε σχέση Παντρεμένος Διαζευγμένος

6. Έχετε παιδιά; Αν Ναι, πόσα;

Ναι..... Όχι

7. Εργάζεστε στο αντικείμενό σας;

Ναι Όχι Άλλο.....

8. Ικανοποιείτε όλες σας τις υλικές ανάγκες/επιθυμίες με το συγκεκριμένο μισθό;

Ναι Όχι Άλλο.....

9α. Έχετε ακουστά τους όρους "Παιδικά δικαιώματα, παιδική εργασία και εκμετάλλευση"; 9β. Αν Ναι, έχετε ακούσει κάποιο περιστατικό παιδικής εκμετάλλευσης, οποιαδήποτε μορφής, στο κοντινό σας περιβάλλον;

9α. Ναι Όχι Δεν απαντώ

9β. Ναι Όχι Δεν απαντώ

10. Πιστεύετε υπάρχουν παιδιά που δεν πάνε σχολείο; Αν Ναι, για ποιους λόγους υποθέτετε πως δεν πάνε;

Ναι Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

Γιατί:

α. Δεν τους αρέσει/ δεν θέλουν

β. Δεν γνωρίζουν οι γονείς πως πρέπει να πάνε

γ. Δεν τα στέλνουν οι γονείς/ οι γονείς εκμεταλλεύονται τα παιδιά για άλλους σκοπούς

δ. Άλλο

11. Παρατηρείτε συχνά παιδιά ηλικίας 3-17 ετών να εργάζονται παράνομα σε δρόμους, πλατείες, φανάρια κτλ.; Αν Ναι, πόσο συχνά το παρατηρείτε;

Ναι: α. Καθημερινά Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

β. Συχνά

γ. Μερικές φορές

δ. Σπάνια

12. Με ποιο τρόπο φαντάζεστε πως τα παιδιά καταλήγουν στο δρόμο, στην επαιτεία και στην εργασιακή εκμετάλλευση;

α. Μέσω της οικογένειας/συγγενικών προσώπων

β. Ήταν δική τους πρωτοβουλία

γ. Μέσω του διαδικτύου

δ. Μέσω φιλικού περιβάλλοντος

ε. Άλλο

13. Έχετε προσέξει αν κυκλοφορούν αυτά τα παιδιά μόνα τους ή υπό την εποπτεία κάποιου κατά τη διάρκεια της “εργασίας” τους;

α. Ναι το έχω παρατηρήσει

β. Όχι δεν το έχω παρατηρήσει

γ. Δεν το έχω σκεφτεί

14. Σας έχει πλησιάσει κάποιο παιδί ζητώντας χρήματα ή φαγητό/ είδη πρώτης ανάγκης, με δεδομένο, ότι αυτή είναι η “δουλειά του”; Αν Ναι, πως αντιδράσατε;

Ναι :α. Του έδωσα χρήματα ή φαγητό Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

β. Το έδωξα ευγενικά λέγοντας« Δεν έχω»

γ. Δεν έδωσα σημασία/ δεν απάντησα/ δεν έκανα τίποτα

δ. Του έπιασα συζήτηση

ε. Το πήγα στην αστυνομία

15. Έχετε προσπαθήσει να μιλήσετε σε κάποιο παιδί εργαζόμενο; Αν Ναι, πως αντέδρασε;

Ναι: α. Μίλησε άνετα Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

β. Δεν ήθελε να μιλήσει

γ. Άρχισε να κλαίει/ να χτυπιέται

δ. Με κορόιδεψε

ε. Έφυγε

ζ. Τίποτα από τα παραπάνω

16. Γενικότερα, νομίζετε πως η προσπάθειά σας να σώσετε/ προστατεύσετε ένα παιδί θα είχε αποτέλεσμα;

Ναι Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

17. Εκτός από το ζήτημα της παιδικής εργασίας, σας έχει απασχολήσει το ζήτημα της παιδικής πορνείας; Αν Ναι, που το έχετε παρατηρήσει περισσότερο;

Ναι: α. Στο δρόμο Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

β. Στο διαδίκτυο

γ. Σε καταστήματα

δ. Όλα τα παραπάνω

ε. Άλλο.....

18. Θεωρείτε πως οι αρμόδιες αρχές πετυχαίνουν το στόχο τους γύρω από την προστασία του παιδιού;

Ναι Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

19α. Αν έχετε ενημερωθεί σχετικά με αυτά τα φαινόμενα, με ποιους τρόπους πραγματοποιήθηκε η ενημέρωση; 19β. Νομίζετε πως αυτή η ενημέρωση/ προβληματισμός ήταν επαρκής;

19α. α. ΜΚΟ

β. Διαδίκτυο

γ. Μέσω παρέας

δ. Βιβλία/Εφημερίδες

ε. Όλα

ζ. Άλλο.....

19β. Ναι Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

20. Η οριστική εξάλειψη των φαινομένων αυτών στην Ελλάδα σας φαίνεται ουτοπική;

Ναι Όχι Δεν το έχω σκεφτεί

